

Natuurlijke geschiedenis van verscheidene, meest nuttige of aanmerkelijke viervoetige dieren

Georges-Louis Leclerc de Buffon

bron

Georges-Louis Leclerc de Buffon, *Natuurlijke geschiedenis van verscheidene, meest nuttige of aanmerkelijke viervoetige dieren*. François Bohn, Haarlem 1804

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/lecl005natu01_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

Voorbericht van den schrijver.

Toen ik COOK's *Reizen voor de Jeugd* beërbidde, dagt ik niet, dat dit boek een zo algemeen belang opwekken en een zo groot Publiek bezig houden zoude, dat de uitgeever VON BERICHTOLD te *Altona* in korten tijd drie oplagen na elkanderen zoude moeten vervaardigen. Ik bezit te weinig eigenliefde om daaruit tot het belang mijner arbeid te besluiten, maar ik denk dat deze goedkeuring op de wijze van voordragt, die in dat werkjen voorkomt, gegrond is; immers de vorm van Samenspraaken schijnt voor Geschriften welken ten dienste der Jeugd vervaardigd worden, wel de geschiktste te zijn, wijl men, door middel daarvan, leeren kan, zonder dat de stijl 'er juist als die van een Leerboek uitzie.

IV

Door deze ondervinding aangemoedigd, verschijnt BUFFON'S *Natuurlijke Historie*, hoewel zeer kort, echter volledig, naar deze leerwijze voorgedraagen, in het licht; en ik geloof aanspraak op de goedkeuring van deszelfs Leezers te kunnen maaken; want wie is niet begeerig de Dieren (welke hier in beschreeven zijn) nader te leeren kennen.

Tot dus verre de oirspronglijke Schrijver; wij voegen 'er alleen bij, dat het ons voorgekomen is, dat de Nederlandsche Jeugd in de hier voorkomende Beschrijving van eenige ons zo onmisbaare Huisdieren, als zijn *het Paard, de Os, het Schaap, de Hond, de Kat* enz. eene nuttige vermeerdering van kundigheeden en een aangenaam onderhoud aantreffen zal; gelijk wij dit Werkjen dan ook tot nut en vermaak der Jeugd, in onze Taal overgezet hebben, en onze arbeid, door derzelve goedkeuring, ruim beloond hoopen te zullen zien.

Natuurlijke geschiedenis der viervoetige dieren.

Eerste morgen.

KAREL en GUSTAAF genooten het zo zeldzaam geluk een' leermeester te hebben, welke het onderwijs niet slegts als eene ambtsbezigheid aanmerkte, maar ook tevens in de vorming zijner Discipelen zijn grootste vermaak vond, en dus alle gelegenheden aangreep, om hunne verlangens, zo veel in zijn vermogen was, te bevredigen.

Op een' schoonen morgen, wanneer zij van eene wandeling terug kwamen, deden zij hunnen leermeester het voorstel, hun in de Geschiedenis der Natuur ook mede te willen onderwijzen, wyl zij ondervonden dat, ofschoon hun Bibliotheek genoeg met boeken van dien aart voorzien ware, het hun eg-

ter zeer moeilijk viel eene weetenschap, zonder de minste handleiding daar toe te verkrijgen, magtig te worden.

EERMAN verklaarde hun, dat dat gene, 't welk bij de Geschiedenis der Natuur met eenige moeilijkheeden verbonden was, niet in het onderwerp zelf, maar voornaamelijk in de systematische orde bestaat, zonder welke men niet ligtelijk zo veel verschillende onderwerpen in zijn geheugen kan prenten, en beloofde hun alzo de noodige handleidinge hiertoe; doch niet in hun gewoonlijke uren van onderwijs; maar hij wilde hun buiten dien, wekelijks eenigen tijd hier over onderhouden; de morgen kwam hem voor dezen arbeid het geschiktst in den zin, en of mijn voordragt naar uw genoegen is, voegde hij 'er bij, zal mij uw vroeg opstaan doen zien; ten einde wij geen inbreuk op onze orde maaken. EERMANS belofte deed de beide ijverige knaapjens op de gedachten komen, om hem te bidden, hunne zusters LOTJE en SOPHIE mede in dit hun onderwijs te doen deelen, welke bovendien reeds een weinig teekenen leerden, en het gaarne zouden willen aanneemen, de zwaarste onderwerpen in de Geschiedenis der Natuur, door afbeeldingen zinlijk te maaken.

Een zeer goede inval, antwoordde EERMAN, doch

ik zie juist niet waarom uw zusters het werk van den tekenaar op zich zouden neemen, gij kunt even zo wel hunnen tekenmeester daar toe verzoeken, wijl uw zusters nog eerst leerlingen in de kunst zijn, en het niet zeer gemakkelijk is, de groote teekeningen, van Dieren bij voorbeeld, die ik u voor zal leggen, behoorlijk te verkleinen.

Dieren, dacht GUSTAAF, zoude LOTJE buitendien, nog niet kunnen teekenen, wijl zij zich tot heden enkel slegts met bloemen bezig gehouden had; KAREL vroeg of het niet hetzelfde was, waar men, in de Geschiedenis der Natuur, een begin mede maakte; het zij met Dieren of Planten; doch EERMAN antwoordde hem, dat hij voorneemens was de orde van BUFFON zeer naauwkeurig op te volgen; want, voegde hij 'er bij, deze schrijver is met recht de stamvader der Natuurlijke Historie, voor 't minst heeft hij deze weetenschap tot een volledig systema gebragt, en volgens hetzelfde eerst de huisdieren beschreeven, hierom zullen wij ook deze orde blijven volgen.

Nauwlijks had EERMAN deze verklaring aan zijn jonge vrienden gedaan, of zij ijlden naar hunne zusters, om hen deze vrolijke boodschap, betreffende de Geschiedenis der Natuur, over te brengen; deze verzuimden ook niet van zich den anderen

morgen, even zo vroeg als heure broederen, in de gewoone leerkamer te laten vinden, en KAREL nam het op zich den Heer EERMAN het verzamelde gezelschap aan te kondigen; welke, zo spoedig mogelijk, de eerste deelen van zijn' geliefden BUFFON onder den arm nam, om heden met het beloofde onderhoud ten minsten een' aanvang te maaken.

EERMAN. In de Geschiedenis der Natuur en de Beschrijving der Viervoetige Dieren heeft de Heer BUFFON de volgende orde in acht genomen, welke over 't geheel zeer eenvoudig is; hij maakt een begin met de huisdieren, dan volgen de wilde, en eindelijk de uitlandsche dieren.

KAREL. Huisdieren zijn 'er slegts weinig? niet waar? enkel maar honden en katten?

EERMAN. En waarom wilt gij nu het getal der huisdieren slegts tot op deze twee geslachten bepaalen? Dit besluit gij waarschijnlijk daar uit, omdat deze dieren zich gemeenlijk in de huizen en bij de menschen, het meeste ophouden. Dit is zo niet; aan alle oorspronkelijke wilde dieren, welken men tam maakt, het zij tot vermaak, het zij tot nut van den mensch, komt de naam van huisdieren toe; paarden, ossen, ezels, varkens enz. behooren allen tot deze classe.

Met de paarden zullen wij, even als BUFFON gedaan heeft, een begin maaken.

GUSTAAF. Zijn 'er dan ook wilde paarden, even als, bij voorbeeld, wilde zwijnen; of zijn de paarden van natuur zo tam als zij tegenwoordig zijn?

EERMAN. De oude schrijvers hebben ons zeer veel van wilde paarden verhaald, en het is ook wel waarschijnlijk, dat 'er diergelijken in Europa zijn geweest, maar nu dit gedeelte der waereld zo overal bewoond is, vindt men geen wilde paarden meer.

KAREL. Zo ik wel onthouden heb, meen ik wel eens gehoord te hebben, dat 'er in Amerika zulke wilde paarden zijn.

EERMAN. Men heeft, wel is waar, in onbewoonde landstreeken van dit waerelddeel paarden gevonden, welken door hunne wildheid van de onzen zeer onderscheiden waren; doch dit zijn enkel paarden geweest, dien de Spanjaards daarheen gebragt hebben; wijl men deze soort van dieren in het nieuwe waerelddeel niet aantreft. Zij lieten deze dieren in het wild loopen, alwaar die alsdan voortteelden; en, dat zeer natuurlijk is, wilder dan de gewoone paarden werden.

GUSTAAF. Over 't algemeen schijnen de paarden een wilde natuur te hebben, dat ziet men wel als ze in het land loopen; hoe wild vliegen zij daar heen, en slaan voor en agter uit.

KAREL. Ja maar dat is nog geen bewijs; moedig

zijn zij; dat is zeker; maar zij laten zich toch gemakkelijk handteeren.

EERMAN. Daar heeft KAREL gelijk in, en de Heer BUFFON merkt ook aan, dat de paarden zeer zachtmoedig van natuur zijn, en dit bewijst hij daar uit, dat zij nooit hunne stallen trachten te ontvluchten, om in het wild rond te loopen; maar, integendeel, de slavernij boven de vrijheid schijnen te verkiezen.

LOTJE. Het allerwoeligste zijn toch de kleine veulentjens.

SOPHIE. Ja, dat zijn allerliefste diertjens; ach ik zie het zo gaarne, als zij speelen, en dan zulke wonderlijke raare sprongen maaken.

EERMAN. Zij zouden altijd even zo moedig blijven, indien de mensch geen zorg droeg, hen deze dartelheid een weinig te beneemen en hen zodanig in te toomen dat zij hem van dienst kunnen zijn.

Het bit en de spooren zijn de twee middelen, welken men ondervonden heeft bekwaam te zijn om hen tot gehoorzaamheid te dwingen; het paard is inderdaad een zeer wijs dier, want men kan het zodanig leeren, dat de geringste beweging of het minste rukjen aan het bit, toereikend zijn, om het te doen verstaan wat hij doen moet - gij weet wel zuster, hoe de onderscheidene bewegingen en gangen van een paard geheeten worden?

KAREL. Ik geloof wel ja! daar is immers niet meer dan de *schrede*, de *trap* en de *gallop*.

EERMAN. Sommige paarden hebben uit de natuur nog een' bijzonderen gang, welke de *pas* geheeten wordt.

GUSTAAF. Daar heb ik wel eens van gehoord, maar ik weet niet wat dat eigenlijk beduidt, wanneer men van een' *pasganger* spreekt.

EERMAN. Bij dezen gang is de beweging zo sterk niet, als bij den trap of de galop; het zonderlingste hier bij is dat de beide schenkels van de eene zijde, bij den pas, te gelijk voortgezet worden en daarna de beide schenkels van de andere zijde, welken alsdan de andere schrede maaken; zo dat de beide zijden van het lighaam, hun behoorlijk evenwigt niet kunnen behouden.

GUSTAAF. Dat moet, dunkt mij, zeer moeilijk voor een paard vallen.

EERMAN. Voorzeeker, en daarom laat men de paarden dezen gang ook niet behouden, als op een' gelijken grond en enkel tot gemak van den Rijder; wijl ze zagter dan de trap is.

Waar de liefhebbers van paarden het schoon van dit dier eigenlijk in vinden, zal ik niet wijdloopig behandelen; wijl dit meer den paardenkoopers dan wel den liefhebbers der Natuurlijke Historie aangaat;

doch iets moet ik u hieromtrent nog aanwijzen, naamentlijk dat gene, wat men bij de paarden noodig heeft te weeten, en dat is de kunde van den ouderdom der paarden; waaraan denkt gij wel dat men dien kennen kan?

KAREL. Men moet dien zeeker in den bek kunnen zien, want ik heb wel gezien, dat de paardenkoopers hen in den bek kijken, om den ouderdom te weeten; maar waar zij het aan zien weet ik niet.

EERMAN. Om u hiervan te onderrichten, moet gij weeten, dat een paard veertig tanden heeft, vierentwintig baktanden, vier hondstanden en twaalf snijtanden; nu beoordeelt men den ouderdom uit de voorste tanden, en daarna uit de hondstanden; de vier middenste voortanden vallen in den ouderdom van twee en een half jaar het eerst uit; een jaar daarna vallen de vier andere uit, en even ook zo weder tot vier en een half jaar toe.

Deze vier laatste melktanden worden door vier andere weder vervangen; doch welke in lang zo spoedig niet groeijen als die welken de plaatsen der agt eerste vervuld hebben, en deze vier laatste tanden, welken men hoektanden noemt, en de vier plaatsen der vier laatste melktanden vervullen, toonen even zo den ouderdom van het paard aan; deze tanden zijn hol en hebben in hunne holligheid

een zwarten vlek. In den ouderdom van vier of vijf jaaren is deze verdieping zeer merkbaar, maar na de zes jaaren begint zij dicht te groeijen; het zwart wordt ook minder en kleiner, en zo meer en meer tot na zeven of agt jaaren; wanneer dit gat geheel en al aangevuld en de zwarte vlek verdweenen is.

KAREL. Dus kan men tot agttien jaaren den ouderdom van een paard uit de tanden kennen? Hoe weet men het dan daarna?

EERMAN. Dan zoekt men het uit de hondstanden of scherpe punten te onderscheiden; want in den ouderdom van zes jaaren zijn deze tanden zeer spits, maar na tien jaaren zijn de bovenste bijna stomp afgesleeten en lang, en hoe meer zij dit zijn des te ouder is het paard; maar naauwkeurig kan men verder den ouderdom niet meer opgeeven.

Wat de verschillende soorten der paarden aangaat, dezen rigten zich naar de verschillende luchtstreeken waar onder zij voortkomen; ik zal u eenigen derzelven opgeeven: de Arabische paarden worden voor de schoonste gehouden; zij zijn nog grooter dan die uit Barbaryen; daar na komen de Spaansche paarden, die gemeenlijk een' langen en dikken hals, sterke maanen, een eenigzins grooten en somwijlen kroessen kop en edele trotsche houding heb-

ben; wat het postuur aangaat, dan zijn de schoonste Engelsche paarden aan de Arabische en Barbarijsche tamelijk gelijk; doch zij hebben een' grooteren, egter welgemaakten kop, en langer, maar schooner opstaande ooren.

KAREL. Komt het van het postuur dat de Engelsche paarden tot de wedloopen geschikter dan andere zijn?

EERMAN. Dat kan ik juist niet zeggen; maar wijl die paarden van natuur sterk en leevendig zijn, zo geloof ik wel dat deze eigenschappen zeer veel tot hunne snelheid toebrengen; want de Duitsche paarden, bij voorbeeld, kunnen gewoonlijk niet zo ligt en snel loopen als de Hongaarsche of Poolsche, welke laatste voor 't grootste gedeelte slegts zeer klein zijn.

Ziet hier, kinderen, de afbeelding van een paard, dat, zonder juist tot een bijzonder soort te behooren, een' uitgezochten en regelmaatigen wasdom heeft. Plaat I. Fig. I.

GUSTAAF. Dat is een mooi paard, willen wij dat aftekenen?

EERMAN. Zo als gij wilt, noodig is het juist niet, wijl het een gewoon paard is, zo als gij wel meer gezien hebt; maar wilt gij u echter, bij ledige oogenblikken, daarmede bezig houden, daar zult gij niet kwalijk aan doen; het zal u in uwe oefe-

ning omtrent het tekenen, niet kwalijk te pas komen; dat zelfde zoude ook van de andere huisdieren, zeer goed zijn, zo als, bij voorbeeld, van den ezel, de os enz. welkers afbeeldingen elkanderen al zeer nabij komen; ofschoon bij eenigen dezer dieren verscheidene soorten plaats vinden, zo als bij de schaapen; doch gelijk ik zeg, gij kunt het naar uw welgevallen doen; wanneer gij de huisdieren wilt afteekenen, kunt gij u nog al eenigen tijd met het onderscheiden soort van honden vermaaken.

KAREL. Wij moesten elk dunkt mij eene tekening van zulk een dier vervaardigen.

LOTJE. O heel graag! als SOPHIE en ik daar maar mede voort kunnen; want het tekenen van dieren is veel ongemaklijker dan bloemen voor ons borduurraam.

EERMAN. Ik zoude u raaden, dat elk van u ze zo schoon tragte te teekenen als hem mogelijk ware, dan zullen wij alle deze schetsen zorgvuldig bewaaren, en wanneer de geschiedenis der huisdieren afgelopen is, zullen wij..... doch dat heeft den tijd nog.

GUSTAAF. o, Ik kan al raaden wat daar meê gedaan zal worden; maar ik zeg geen woord.

SOPHIE. Toe, lieve GUSTAAF! ik bid u, zeg toch wat 'er met onze tekeningen gedaan zal worden.

EERMAN. Ik ben nieuwsgierig of GUSTAAF mijn voorneemen geraaden heeft.

GUSTAAF. Ik denk dat deze dieren in het koper gegraveerd, en alle gekleurd zullen worden, zo omtrend, als ze in ons Prentenboek staan.

LOTJE. Ei! dat zou wel heel mooi zijn, als wij zo nu en dan beelden kreegen, die wij zelven geteekend hadden.

EERMAN. Wij zullen zien of dit goed gaat, doch voor het tegenwoordige zullen wij ons met diergelijke projecten niet ophouden, maar liever nog iets van de eigenschappen der paarden spreken. Deze dieren slaapen op verre na zo lang niet als de menschen, want wanneer een paard regt gezond is, blijft het naauwlijks drie uren agter elkander liggen, en dikwijls moet zich het paard vergenoegen slegts weinige uren staande te slaapen; het geen altoos het geval bij voermans paarden is, welken nacht en dag op de wegen toebrengeu moeten. Alle de viervoetige dieren drinken ook niet op eenerlei wijze; de hond, bij voorbeeld, lekt, daar het paard den gantschen bek en neus in het water steekt en hetzelfde door eene enkele beweging van slokken naar zich neemt.

KAREL. Zult gij ons ook iets van de ziekten der paarden verhaalen; dit dienen wij immers ook te weten?

EERMAN. Dat is waar! doch de geschiedenis der natuur zoude te wijdloopig worden, wanneer men 'er de onderscheidene kwaalen der dieren bij wilde voegen, daarom zal ik ook de nauwkeurige beschrijving der innerlijke en uitwendige deelen van het paard voorbij gaan om des te spoediger tot eene verhandeling van dat dier te komen, 't welk het naaste bij een paard vergeleeken kan worden, en 't welk volkomen van postuur, gehoor, long, maag en over 't algemeen naar een paard gelijk, waarbij ook een groote overeenkomst van lighaam, van schenkels en voet, aangetroffen wordt. Wie van u kent nu het dier waarvan ik spreek?

KAREL. Zoo gij niet van de gelijkheid van lighaam met het paard gesproken had, zou ik denken dat gij den ezel meendet.

EERMAN. Juist! denkt gij dan dat dit dier geen gelijkheid met het paard heeft? Om de gelijkvormigheid zijn veel natuuronderzoekers op de gedachten gekomen, dat de ezel uit den aart een verbasterd paard zou zijn, en het onderscheid tusschen deze beide dieren is ook waarlijk zeer gering.

GUSTAAF. Dus is het dan wel zeker, dat het paard en de ezel van eenerlei geslacht zijn?

EERMAN. De invallen van menigen geleerden zijn niets minder dan als bewezen waarheeden aan te

neemen, en, naar BUFFON te oordeelen is en blijft de ezel werkelijk een ezel, en is geen verbasterd paard, maar heeft, even als alle andere dieren, zijn geslacht en rang.

SOPHIE. Ik had wel gewild dat de ezel van het paard afkomstig geweest ware.

KAREL. En waarom dat? Mij dunkt dat moest u onverschillig zijn.

SOPHIE. Och, alleen om dat de ezel gemeenlijk veracht wordt, daar het toch een goed bruikbaar dier is.

LOTJE. En waarom dacht SOPHIE dan, zou de ezel meer in aanmerking komen, als hij van het paard afkomstig ware?

GUSTAAF. Dat weet ik juist niet, en 't is mij ook in 't geheel niet aangenaam, dat SOPHIE juist een' ezel verdedigen wil, dat toch een lui dier is, 't welk toch geen arbeid doet of het moet 'er met slaagen toe gedwongen worden.

SOPHIE. Zijn luiheid bevalt mij ook niet; maar Ik geloof ook dat de menschen oorzaak van zijn traagheid zijn; ik heb toch meer dan eens gezien, dat de jonge ezels vrolijk en dertel zijn.

KAREL. Men pleeg ook wel te zeggen hij schertst als een ezel; naamentlijk zo plomp; maar ik zie wel, mijn zuster wordt boos als ik heur geliefde beestjen verachten wil.

EERMAN. SOPHIE heeft gelijk zich de zaak van dit, behalven dat, geplaagd dier aan te trekken; want niets is zekerer dan dat de opvoeding van den ezel zeer nalaatig is, daar men integendeel het paard op de zorgvuldigste wijze verzorgt; wanneer de ezel geen goede eigenschappen uit de natuur hadde, zou hij dezelve, uit de wijze waar op men met hem omgaat, niet verkrijgen.

GUSTAAF. Maar ik dacht dat de aart van den ezel ook geheel anders dan die van het paard ware; want daar de eerste altijd geduldig en zagmoedig is, vertoont de laatste zich trotsch en onstuimig.

KAREL. Ja, maar dat gene wat gij zijn' aart noemt, kan ook wel uit veel slagen voortgesproten zijn.

EERMAN. Zeer zeker is dat hier het geval; de grootste deugd van den ezel is zijn verdraagzaamheid in het eeten; want hij vergenoegt zich met de hardste en slegtste kruiden, welken de paarden en andere dieren versmaaden; alleen in het water is hij delicaat, wijl hij nooit uit een morssigen emmer zal drinken.

SOPHIE. Deze zindelijkheid gevalt mij, even zo als ik ook van hem geleezen heb, dat hij zich mijdt om in den modder te trappen.

LOTJE. Maar niet lang geleeden, zuster, weet gij toch wel, dat wij iets zagen, toen wij wan-

delden, dat de zindelijkheid der ezels niet zeer aanduidde, toen zij zich zo omrolden.

SOPHIE. Ja, maar toch niet in de morssigheid, zo als veel andere beesten, maar wel op het gras.

EERMAN. En wat nog meer is, de ezel schijnt zelfs zindelijkheidshalven hiertoe gedwongen te zijn, wijl men de moeite niet neemt, om hem, zo als men de paarden doet, te kammen of te rossen; SOPHIE heeft wel gelijk dat zij dit beest tracht te verdeedigen; want dit arme beest is in zijn jeugd vrolijk en dertel, maar hij moet wel moedeloos worden, wijl men zo onvriendelijk met hem omgaat; ik weet inderdaad ook niet waarom men den ezel zo veracht en voor lui uitmaakt, daar hij toch, wel ingezien, moediger is dan het paard, niet half zo veel slaapt, en zich niet eer te slaapen legt voor dat hij zich al te vermoeid gevoelt. Weet gij wel dat 'er wilde ezels ook zijn?

GUSTAAF. Zijn dat niet die mooie gestreepte dieren, welken men Zebra noemt?

KAREL. In 't geheel niet, de Zebra is een gantsch ander dier en heeft enkel in de gestalte eenige gelijkheid, maar geenszins in de kleur.

EERMAN. KAREL heeft gelijk, en men moet den Zebra ook niet verwarren met den wilden of woudezel, welken men in de zuidelijke landstreeken

vindt; deze, zegt men, is graauw van kleur en zo snel in het loopen, dat de Barbarijsche paarden het alleen tegen hem uit kunnen houden. - Welaan SOPHIE! verhaal ons nog iets tot lof van den ezel, wijl gij belang in dit geplaagde beest schijnt te stellen.

SOPHIE. Ik weet zeer weinig van hem, en durf hem ook, in 't vervolg, niet in mijne bescherming neemen, uit vreeze dat ik mijne broeders hierdoor aanleiding tot spotternij zou geeven.

EERMAN. Gij moet niet denken dat zij in ernst over uwe verdediging gelachen hebben; hunne aanmerking is slegts uit scherts geschied.

KAREL. En, om dit te bewijzen, zal ik zelfs iets bijbrengen wat mij van de nuttigheid van dit dier bekend is. Van de huid van den ezel, die zeer hard en elastiek is, worden trommelvellen gemaakt, en pergament om op te schrijven.

GUSTAAF. Ik weet nog iets beters, het zogenaamde segrijn wordt, zo als ik eerst voor eenige dagen in eene Reisbeschrijving las, door de Oostersche volkeren uit ezels-leder bereid.

LOTJE. En de ezelinnen-melk! Hoe gezond is die niet voor teeringachtige menschen!

EERMAN. Wel, dat voldoet mij, dat elk van u iets tot lof van dit zo nuttig dier te verhaalen

weet; zo veel te vrijmoediger kan SOPHIE hem verdedigen.

SOPHIE. Ik geloof dat dit niet noodig zal zijn, wijl dit arme dier op zo veele manieren van nut is, en in het bijzonder tot zulk zwaar werk gebruikt kan worden. - Maar behooren de muilezels ook tot dit zelfde geslacht, of zijn dat andere dieren?

EERMAN. Dat zijn bastaart-soorten, want van den ezel en het merrie-paard komen groote muilezels, en van de ezelin en het hengste-paard komen kleine muilezels voort. Deze muilezels of muildieren hebben veel overeenkomst met paarden, alleen hun lange ooren onderscheiden hen.

KAREL. Zijn zij dan even zo bruikbaar als de ezels zelven?

EERMAN. In alle deelen, zelfs verdienen de muilezels de voorkeur, wijl zij sterker dan de ezels zijn, en gevolgljik ook zwaarer lasten kunnen draagen; ook zijn zij, uit hoofde van hun grootte, beter tot trekken en rijden geschikt; daar valt mij nog iets tot lof van den ezel in, het welke ik u, tot slot van deze morgen-onderhandeling, nog mededeelen wil; men kan in bergachtige landstreeken de ezels veel beter gebruiken dan de paarden, wijl zij op de gevaarlijkste wegen veel zeekerer gaan,

nooit struikelen, noch schichtig worden, zo als men dikwerf van paarden te vreezen heeft; wanneer gij morgen weder zo vroeg als dezen morgen opstaat, zal ik u het merkwaardigste uit de geschiedenis van den Os verhaalen, even zo als de volgorde van BUFFON luidt.

Tweede morgen.

Nog naawlijks had EERMAN zijn ontbijt genuttigd, of hij hoorde zijne jonge vrienden reeds op de trappen naar de leerkamer gaan; hij verheugde zich niet weinig over deze hunne leergierigheid, en ijldde, met zijn' geliefden BUFFON onder den arm, naar zijn gezelschap, om hun niet, ter belooning hunner ijver, te laten wagten.

EERMAN. Hoe voortreffelijk weet zich de mensch van zijne magt over de dieren te bedienen. Sommige zijn gekoozen om hem in zijn arbeid te verligten, andere weder om zijn' smaak te voldoen, dezulken heeft hij bijna tot huisslaaven gemaakt, heeft hen willen vermeerderen, en tot een talrijke kudde gebragt; deze zorg schijnt hem het recht gegeven te hebben, deze dieren tot een slachtoffer te maaken, en tot dit laatste soort behoort de os. Daar zijn dieren die enkel van gras en kruiden

leeven, andere weder, welken zich met vleesch en bloed spijzen. Het onderscheid tusschen deze spijze is, dat het vleesch, het koorn en de kruiden een veel grooter menigte van organische deelen in zich bevat, dan een gelijke voorraad van gras, bladen, wortelen en andere soorten van planten. Dus zoude de mensch, als ook de dieren, welker maag en ingewanden geen genoegzaame ruimte voor een' grooten voorraad van spijze bezitten, geen genoegzaame hoeveelheid van gras bevatten kunnen, om daar uit de toereikende menigte van organische deelen ter hunner voeding te trekken; 't is daarom dat de mensch, en die dieren, welken slegts ééne maag hebben, door niets dan vleesch en kruiden gevoed kunnen worden, daar, integendeel de os en andere herkaauwende dieren, welken meer dan eene maag hebben, waar van de eene een zeer groote ruimte in zich bevat, en zich alzo met een' grooten voorraad van gras kan laten vullen, genoegzaame organische deelen ter voeding kan trekken; bij dezen vergoedt alzo de menigte der spijze wat aan zijn aart schijnt te ontbreken.

LOTJE. Hebben de paarden en de ezels dan ook meer dan eene maag?

EERMAN. Neen! dezen hebben slegts eene maag, doch zij hebben een' zekeren zak in hunne ingewan-

den van zulk eene groote ruimte, dat men hen bij de herkaauwende dieren stellen kan, en daarom kunnen zich deze dieren ook met gras voeden, en men zal over het algemeen ondervinden, dat de verschillende wijze waar op zich de dieren voeden, van de ruimte hunner maag en darmen afhangt.

SOPHIE. Dus heeft een os twee maagen?

EERMAN. Neen, mijn lieve vriendin, hij heeft 'er wel vier, zo als in 't algemeen alle herkaauwende dieren, en zijn darmen hebben een bovenmaatige lengte, en daarom kan hij enkel van gras leven.

KAREL. Dat begrijp ik nog niet regt; hoe kunnen dan de paarden, dewijl ze maar eene maag hebben, van gras leven?

EERMAN. Hun stopdarm verstrekt hun tot eene tweede maag, en ik heb dit slegts hierom willen aanroeren, om u te bewijzen, dat de schepselen, welken enkel van gras leven, door den bank meer dan eene maag, of ten minsten groote darmen moeten hebben; doch ik zal weder tot den os terug keeren; het is een der nuttigste huisdieren, voor eerst om zijn vleesch, en ten tweeden, wijl men hem tot allen landarbeid gebruiken kan.

GUSTAAF. Ja, maar daar gebruikt men toch de paarden ook toe, en ik geloof, dat men het land zonder ossen ook wel bebouwen kan?

EERMAN. O ja, maar het is toch maar uitgemaakt, dat de os beter voor den ploeg geschikt schijnt te zijn, dan het paard; deszelfs bewegingen zijn te sterk, en het wordt spoedig onverduelig, daar de os integendeel den zwaarsten akkerbouw langer uit kan houden; hierbij komt nog dat de gang van een paard, zodra het voor den ploeg gebruikt is, al derzelver schoon verlooren heeft.

LOTJE. Maar is een koe niet veel nuttiger dan een os?

KAREL. Dat geloof ik niet; ten minsten is het koeijenvleesch, in vergelijking van het ossenvleesch, gantsch niet te roemen.

EERMAN. Ik ben echter van LOTJENS gedachten. Even als over het algemeen in de geslachten der dieren, waar van de menschen een aantal gekweekt hebben, het vrouwelijke geslacht nuttiger dan het mannelijke is, zo zeg ik niet alleen dat het kalfsvleesch een overheerlijke spijze is, maar ook inzonderheid de melk, boter en kaas, maakt een hoofdzaaklijk onderhoud voor den mensch uit; men kan de koe ook zelfs bij den ploeg gebruiken, doch het verstaat zich zelf, dat zij zulk een' zwaaren arbeid niet verrigten kan, als de os; de os heeft een' korten en ligten slaap, en legt zig meestal op de linker zijde; van zijn derde, tot zijn tiende jaar, is hij het geschiktst voor den arbeid.

KAREL. Maar het heugt mij toch wel, ossen van twaalf en meer jaaren gezien te hebben, die nog zeer goed voor den ploeg gebruikt werden.

EERMAN. O, zeer zeker; maar men pleeg toch wel de ossen, naa hun tiende jaar, van den ploeg af te neemen, om hen dan te mesten, wijl het vleesch als dan beter is, dan wanneer men langer wagte.

LOTJE. Ziet men den ouderdom der ossen ook aan de tanden?

EERMAN. Deels aan de tanden, maar bij voorkeur aan de hoornen.

SOPHIE. Aan de hoornen? dat is raar!

GUSTAAF. Ja nu bedenk ik mij; aan de hoornen voelt men ringen of knobbels, en daar door kan men de jaaren gemakkelijk tellen.

EERMAN. Dat komt, zo lang een dier leeft, groeijen ook zijn hoornen; maar men moet bij deze optelling in acht neemen, dat men de punt der hoornen tot aan den eersten ring voor drie jaaren, en ieder streek tusschen de overige ringen voor één jaar meer telt. Uit de tanden kan men in zo verre den ouderdom bemerken, wijl de eerste voortanden in tien maanden uitvallen, en heure plaats door anderen bezet wordt, welken niet zo wit, maar breeder zijn; in zestien maanden vallen de naaste twee

middenste tanden uit, en daar komen weder anderen in derzelver plaats, en in drie jaaren zijn al de bijtanden nieuw; zij zijn alsdan ook regt lang en wit, doch naar maate de os in jaaren toeneemt, slijten de tanden af, en worden ongelijk en zwart; ik heb u bereids gezegd, dat de os vier maagen heeft, en tot de herkaauwende dieren behoort; over deze beide punten zal ik u nog iets doen opmerken: de twee eerste maagen zijn zodanig van wijdte ingerigt, dat de os gemakkelijk eene groote menigte gras, zonder bezwaar, tot zich neemen kan; om het daarna te herkaauwen en te verduwen; van de tweede maag gaat de spijs in de kromminge der derde of zogenaamde gevouwen maag, waar na de spijs eindelijk in de vierde volkomen opgevat wordt; deze vier maagen zijn de oorzaak van het herkaauwen; want zulks vindt geen plaats bij die dieren, welken slegts ééne maag hebben; ofschoon hun darmen ook eene bovenmatige wijdte hadden.

GUSTAAF. Ik wilde wel eens weeten, wat dat herkaauwen eigenlijk beduidt, en waarom of het zoo genoemd wordt?

KAREL. Dat is zo zwaar niet om te begrijpen. Men ziet immers wel dat de ossen gestadig kaauwen, en dat hun bek niet stil staat.

EERMAN. Zeer goed, maar hier mede is de zaak zelve, en derzelve *waarom* nog niet bewezen; echter is het niet zeer onduidelijk te bevatten, daar in de twee eerste maagen het hooi of het gras slegts zeer weinig verteerd is, kan de naauwe spatie, welke van daar naar de derde maag gaat, deze drooge spijs nog niet aanneemen; maar zij gaat integendeel in den slokdarm weder terug, dus is het dier genoodzaakt nog eens te kaauwen, en dus door zijn speeksel deze drooge spijs vloeibaar te maaken, op dat zij bekwaam worde om in de derde maag gevoerd te worden, als waar in zij zig tot een soort van deeg vormt, en, aldaar gekookt zijnde, zig eindelijk in de vierde maag ontlast.

SOPHIE. Jonge kalveren, heb ik, dunkt mij, toch nooit zien herkaauwen.

LOTJE. En waarom niet? Wel het moet immers bij de kalveren net zo als bij de koeijen zijn, zou ik denken.

EERMAN. SOPHIE heeft gelijk; want zo lang de dieren zuigen of door melk en andere vloeibaare spijs gevoed worden, herkaauwen zij niet, want dat komt alleen bij drooge spijs te pas.

GUSTAAF. De landlieden beweerden altemaal, dat, wanneer de ossen geen voedsel meer kunnen vinden, de paarden zig dan nog zat kunnen eeten;

zou dit gegrond, of maar een vooroordeel zijn?

EERMAN. Neen! dat is zeer natuurlijk; het dier welks lippen dik zijn, kan maar enkel het bovenste van het gras afbijten, of neemt slegts de grootste dikste steelen mede; het paard daarentegen, wijl zijn lippen dunner zijn, kan het fijnste gras en de kleinste uitbotselen bereiken, en zo kunnen deze beide dieren zig op eene zelfde weide voeden.

GUSTAAF. Zijn de ossen in alle waerelddeelen of alleen maar in Europa?

EERMAN. In Oostindiën, zo wel als in de overige gedeelten van Afrika, en zelfs in Amerika, vindt men wilde ossen, die een' bult op den rug hebben; ook zijn 'er soortgelijke dieren, welken men ossen noemt; doch zij zijn van een geheel anderen aart dan onze ossen. In verscheide oorden van Amerika, vindt men, wel is waar, ook zulke ossen als de onzen, maar die zijn 'er door de Hollanders en Spanjaarden gebragt. Men heeft, over 't algemeen, deze aanmerking gemaakt, dat, voor onze ossen, de koude landen veel beter dan de warme landen geschikt zijn; ten minsten vindt men de ossen uit *Polen* en *Denemarken* veel grooter en sterker dan die uit *Frankryk* en *Italiën*; en in *Barbaryen* zijn de ossen het allerkleinste.

KAREL. Een os is toch een allernuttigst dier.

LOTJE. Wel ik geloof dat een koe wel zo nuttig is; denk eens om de melk, de boter, de kaas....

GUSTAAF. Ik geloof dat het al zo wat overeen uit zal komen, want het ossenvleesch is toch heerlijk voor inzouten en rooken, en wat is de huid voor allerhande gebruiken nuttig, en het vet....

EERMAN. Een gewichtig artikel schijnt gij te vergeten; naamlijk de hoornen. De ossenhoorn was het eerste drinkvat onzer voorvaderen, het eerste muzikale instrument, waarop men geblaazen heeft, en waartoe het ook tegenwoordig nog gebruikt wordt. Herinnert zich iemand uwer ook eenige zaaken, welken men uit de hoornen bereidt?

KAREL. De kammen geloof ik; ik heb ten minsten veel ossenhoornen bij de kammenmakers zien liggen.

EERMAN. Dat is ook zo, en de hoorn is ook de eerste doorschijnende stoffe, welke men in de plaats van glazen en tot lantaarnen gebruikte, en nog gebruikt.

GUSTAAF. Gebruikt men het koeijen- en ossen-hair ook niet om stoelen en sofa's op te vullen?

EERMAN. O ja! Ook de zadels; over 't algemeen is het gebruik van dit dier zo menigvuldig, dat het moeilijk is alles op te geeven; ik sprak

voorheen van een ander soort van ossen; nu moet ik u dan nog doen opmerken dat 'er *buffelossen, wilde ossen en gebulte ossen* zijn.

De eerste koomen voort uit *Indiën*, en worden in veele oorden, zo als in *Italiën* en *Tyrol* insgelijks tot trekken gebruikt. Zij zijn meest zwart van hair, doch niet grooter, maar wilder dan onze ossen, maar de zogenoemde *wilde ossen*, welken men in *Hongaryen, Polen* en *Rusland* vindt, zijn veel grooter; doch de *gebulte ossen*, of de *Bisons*, zijn de grootste en wildste, en onthouden zig in de Noordelijke gedeelten van Amerika. Wij zullen ons thands bij alle deze soorten niet langer ophouden, en liever tot het geslacht der schaapen overgaan, wijl ik u daarvan ook nog al veel te verhaalen heb.

LOTJE. Ook de schaapjens, zijn regte lieve dieren, maar verbaast dom; hunne geschiedenis zal vrees ik niet veel te beduiden hebben.

EERMAN. De domheid van het schaap komt ontegenzegglijk uit deszelfs zwakheid voort. Immers wanneer men bedenkt dat dit dier geheel weerloos is, en hoegenaamd geene wapens heeft om zich tegen zo veele wolven en honden, te verdedigen, en dat het zelfs daarbij niet eens regt tot vluchten geschikt is, zo is zijn schuwheid in 't geheel niet

vreemd, en van daar zal het ook zekerlijk komen, dat het in zijn gedrag meer domheid dan andere moedige dieren schijnt te verraden. Wanneer de mensch niet, van lange tijden af, het schaap beschermd hadde, geloof ik zeker, dat de roofdieren deszelfs geheel geslacht uitgeroeid zouden hebben.

GUSTAAF. Uit goedheid hebben de menschen dit, geloof ik, niet gedaan, maar wel uit eigenbelang.

EERMAN. Zeer juist aangemerkt; het is egter goed, hoe het ook zij, dat het zo is, en dat de mensch zich over dit dier ontfermd heeft; want dat het schaap, wanneer het aan zig zelve overgelaaten ware, bezwaarlijk bestaan konde, ziet men reeds daar uit, dat hij het gevaar niet weet te vermijden; daarbij schijnen zij ook niet eens de ongemakken te gevoelen; immers het moge, bij voorbeeld, sneeuwen of regenen, zij blijven altoos op hunne plaats staan, zonder zich te beweegen, en zoo zij niet door den herder, of eigenlijk door de honden, naar hun kooijen gedreeven wierden, zouden deze domme dieren niet verder gaan; welligt komt ook dat geen, wat wij domheid noemen van daar, wijl het schaap een zwak temperament bezit, want zij kunnen niet lang gaan, en wanneer zij beginnen te loopen, geraaken zij zeer spoedig uit hun adem; de hette der zon is hun ook lastig, even

als de sneeuw en koude. Van daar komt het dat deze dieren aan zo veele ziekten onderworpen zijn.

LOTJE. Sommige schaapen hebben hoornen, en andere, en wel de meesten, weêr niet, van waar komt dit?

GUSTAAF. Dat weet ik niet; daar zijn rammen of schaapen van het manlijk geslacht, welke hoornen hebben; maar ik heb gezien dat de schaapen op die plaatsen aan hunnen kop ook hoogten hebben.

EERMAN. Onze tegenwoordige schaapen hebben zeekerlijk geen hoorns, maar daar zijn 'er aan andere oorden, welken niet alleen twee, maar zelfs vier hoornen hebben.

De ouderdom van den ram kan men, even als bij de koeijen, aan de hoornen ontdekken; want ieder jaar wordt de hoorn een ring grooter, met de jaaren verliezen de schaapen de beide voortanden van het onderste kinnebakken, want in de bovenste kinnebakken hebben zij geen snijdtanden; na een en een half jaar vallen de beide, aan de eerste grenzende, tanden, ook uit, en bij het derde jaar zijn alle de plaatsen al weder aangevuld; als dan zijn de tanden vrij wit, hoe ouder echter het vee worde, des te meer schuift het tandvleesch naar onderen, en des te stomper en zwarter worden de tanden.

SOPHIE. De bonte schaapen zien 'er zo mooi uit, ik wou wel reis weeten vanwaar het toch kome, dat men die niet meer aantreft, en dat onze meeste schaapen altemaal wit zijn?

EERMAN. Dat komt om dat de witte wol meer gezocht wordt dan de bonte, en dus ook duurder betaald wordt; daarom zoekt men ook die schaapen, welken SOPHIE zo bevallen, zo veel mogelijk, uit de kudde te verminderen.

KAREL. Daar zijn zeeker zeer veel soorten onder de schaapen, bij voorbeeld Spaansche schaapen, en ook zulken die tweemaal in het jaar geschooren moeten worden.

EERMAN. De laatsten zijn juist de besten niet; hun wol is ook niet zeer fijn, men gebruikt die gewoonlijk voor grof doek, hoeden, of wollen goederen; zij zijn ook klein van gestalte. In *Engeland* en *Spaniën* zijn de meeste schaapen, en de wol der laatsten verdient de voorkeur.

GUSTAAF. Daar valt mij iets in, dat ik eens, waar weet ik niet meer, geleezen heb van schaapen, welken met zulke groote staarten voorzien waren, dat zij, dezen last niet kunnende draagen, met kleine wagentjens bespannen waren, waar op hun staart gelegd was, en denzelven op die wijze voortsleepten.

KAREL. Ach! dat is maar een grap geweest.

EERMAN. Neen, dat is geen grap geweest; maar werkelijk gegrond; de Arabieren en Afrikanen hebben zulke dikstaartige schaapen, die den staart voort kunnen slepen, wijl deze staarten dikwerf twintig ponden zwaar zijn, en daarom op kleine rolwagentjens gelegd moeten worden; het moet zeekerlijk zeer comiek staan, wanneer men schaapen met kleine wagentjens agter hen, op het land ziet loopen; maar 'er zijn gelukkig slegts weinig van dat dikstaartig soort. Buiten zijn vleesch en de wol, bewijst het schaap ons nog meer dienst. Wie van u kan mij dit nu aanwijzen?

LOTJE. Ik, mijnheer EERMAN; schaapenmelk eet en drink ik heel gaarne, wijl die zo kostelijk vet is.

GUSTAAF. Ja, ik weet ook nog iets roemrijks van het schaap te zeggen: naamelijk dat men van de dunne darmen snaaren draait; die voor de violen gebruikt worden.

EERMAN. Genoeg! wij weten nu reeds dat het schaap, ofschoon eenvoudig, toch een nuttig dier is; nu zullen wij tot de geschiedenis van een veel loozer dier overgaan, dat menigen schelmstreek aan de boomen begaat, inzonderheid aan jonge boomen.

KAREL. Ha, ha! ik weet al hoe dit dier heet, vast een geit?

EERMAN. De geiten hebben wel harder natuur dan de schaapen, en kunnen veel meer de hulp der menschen ontbeeren; ook eeten zij allerlei soorten van kruiden, en kunnen de hitte ook meer verdraagen; daarom zijn zij gemaklijker te onderhouden, doch in lang zo nuttig ook niet.

SOPHIE. De geitenmelk smaakt toch niet kwaad.

LOTJE. Ja, maar heur kaas nog beter.

GUSTAAF. Veel menschen eeten wel geitenvleesch; maar ik geloof toch niet, dat het zo goed als het schapenvleesch smaakt.

KAREL. En dan ontbreekt aan de geit, bij het schaap vergeleeken, ook een zeer gewigtig artikel, naamentlijk de wol.

EERMAN. Dat is waar; maar ondertusschen zijn de geitenharen toch ook zeer goed; men kan ze tot de hoeden gebruiken.

KAREL. Zo ik mij niet vergisse, worden deze haren ook gesponnen, en dan weeft men'er doek van.

EERMAN. Van de haren onzer geiten zou weinig komen; maar gij zult de Angorische bedoelen, welke fraaije fijne zilverwitte haren hebben.

GUSTAAF. Hebben de geiten ook zulke tanden, als de schaapen?

EERMAN. Aan de bovenste kinnebakken hebben zij geen snijdtanden; en die aan de onderste kinnebakken vallen uit, en groeijen weêr aan in de zelfde orde als bij de schaapen; ook kan men zo wel aan de tanden als aan de knoesten van hun hoornen den ouderdom weeten.

SOPHIE. Verhaaldet gij ons niet, dat het zogenoemde kemelsgaren van geitenhair gesponnen wordt?

LOTJE. Vergeef mij, zuster, kemelsgaren wordt van het hair van den kameel gesponnen, en daar krijgt het den naam van.

EERMAN. Vergeef mij, LOTJE, uwe uitlegging is niet juist; SOPHIE heeft zo veel ongelijk niet, want in *Arabiën* noemt men de geiten *kamel*, en het daar van getweerd en gesponnen garen, heet *kamelgaren*, en het daar van geweeven doek *kamelotte*, doch van de hairen der groote kameelen, welken hun in menigte uitvallen, wordt ook garen gesponnen; maar dit is niet half zo fijn, als het *kamelgaren*. Ik zeide u gisteren, dat het niet noodig ware, ingevalle uw tijd zulks niet toeliet; deze dieren, wier geschiedenis wij, zo beknopt mogelijk, doorloopen hebben, afteteekenen; te meer daar hun gestalte zo algemeen bekend is; maar nu verzoek ik ulieden, uw tekenboeken bij de hand te nee-

men, wyl ik voorneemens ben, u de geschiedenis van het zwijn naar de orde van BUFFON mede te deelen.

GUSTAAF. Maar de zwijnen kennen wij net zo goed als de paarden, en eigenlijk nog beter dan de ezels; ten minsten hebben wij allen meer zwijnen, dan geiten of ezels gezien.

EERMAN. Dat is ook zo; maar een dier, bij voorbeeld het paard, verschilt in zijn uiterlijke kenteekenen, weinig van elkander, schoon 'er ook verscheide rassen van zijn; doch dat is bij die dieren, die nu volgen zullen, het geval niet, en daarom zag ik wel gaarne, dat gij u dezulken, door eene afbeelding in het geheugen bevestigdet.

BUFFON heeft ons drieërlei soort van zwijnen voorgesteld, de ordinaire tamme, de Giumische en het wilde zwijn, welken, wel is waar, eenerlei geslacht uitmaaken; doch echter in verscheide eigenschappen van elkanderen verschillen. Tusschen het paard en den ezel was dit onderscheid gering, en wel zo gering, dat, zo als ik u gisteren zeide, sommige schrijvers op den inval gekomen zijn, om deze beiden voor eene zelfde soort aan te zien, dan, bij de zwijnen kan zo iets geen plaats vinden; want dit dier heeft met de andere dierlijke geslachten in 't geheel geen overeenkomst, maar is integendeel

grootlijks van hen onderscheiden, en dat zal ik u aanstonds bewijzen. In de uiterlijke deelen gelijkt dit dier de gehoefde dieren niet, want hij heeft een' gespleeten voet.

KAREL. Dan gelijkt hij meer naar de dieren met gespleeten klauwen?

EERMAN. Ook niet, want inwendig heeft hij vier klauwen, ofschoon men uiterlijk slechts twee klauwen ziet. Eindelijk behoort hij ook niet tot de verslindende dieren, wijl hij slechts op twee teenen gaat, en de andere niet te zien zijn, noch in die orde als bij de verslindende dieren staan, of lang genoeg zijn, dat het zwijn dezen zou kunnen gebruiken. Het heeft dus twee merk- of kenteekenen, waar uit men niets voor zeker besluiten kan, waar van eenige zeer duidelijk zijn, doch anderen niet zo zeer in het oog vallen.

Ook hierin is het zwijn van andere dieren met gespleeten klauwen, zeer verschillende, wijl deze hoornen aan de bovenste kinnebakken, snijdtanden en vier maagen hebben, daar het zwijn integendeel slechts eene maag en boven en onder tanden heeft.

KAREL. Dan ben ik toch waarlijk nieuwsgierig, tot welke classe het zwijn door den Heer BUFFON bestemd wordt?

GUSTAAF. Tot geene, denk ik!

EERMAN. GUSTAAF heeft bijna gelijk, want bij het zwijn zijn in zekere stukken de eigenschappen der dieren met hoeven en die met gespleeten voeten, en in andere stukken daarentegen de eigenschappen der verslindende dieren vermengd.

Men heeft eigenlijk twee algemeene regelen der natuur aangenomen, want men beweert dat de grootste dieren zich het minst vermeerderen, daar integendeel de dieren met gespleeten voeten, het sterkst vermeerderen, maar het zwijn maakt op dezen regel eene uitzondering; want, ongeacht zijne grootte, welke meer dan middenmatig is, vermeerdert het zich sterker dan alle verslindende dieren; in 't kort, de Heer BUFFON bekent zelf, dat men met de zwijnen, in 't geheel niet weet, wat 'er van zij, en wat het eigenlijk voor een soort is.

Het vet van het zwijn verdient ook als een bijzondere omstandigheid bij deze dieren in aanmerking te komen, niet alleen om deszelfs dikte, maar ook om deszelfs ligging in het lighaam van het dier. Het vet van veele dieren is met het vleesch vermengd, daar het spek van een zwijn een volledige bijzondere dikte op zich zelve is, en als in een laag tusschen het vleesch en de huid ligt; nog merkwaardiger is het, dat het zwijn nooit zijn voorste tanden verliest; de menschen en alle andere dieren

verliezen hunne voorste snijdtanden, en krijgen andere in derzelver plaats; maar het zwijn behoudt niet alleen zijn tanden, maar zij groeijen zo lang hij leeft.

Daar zijn ook buiten het zwijn slechts weinig geslachten welke slagstanden of lange haaken hebben, die buitenwaards staan. Met alles en alles heeft het zwijn 44 tanden.

GUSTAAF. Dat zijn indedaad toch al gewigtige onderscheidene teekenen van andere dierengeslachten.

KAREL. Het uiterlijke van een zwijn heeft veel aanmerklijks, en is juist daarom niet zeer bevallig; het is plomp in alle zijne handelingen, morssig en bijzonder gulzig, en ik moet bekennen, dat, wanneer het zwijn een zo nuttig dier niet ware, ik het in 't geheel niet zoude mogen lijden.

GUSTAAF. Ik mogt ook wel leiden dat de geschiedenis van dit vuile beest al ten einde ware.

EERMAN. Wel nu, voor ditmaal zullen wij sluiten; maar morgen, lieve kinderen! moeten wij onze zwijnen-historie vervolgen; want daar is nog veel van te verhalen.

Derde morgen.

EERMAN. Dat gijlieden heden morgen zo laat bij elkanderen zijt, is zeekerlijk aan de stof onzer onderhandeling te wijten, immers de zwijnen schijnen

maar in 't geheel geen lievelingen van u te zijn.

LOTJE. De mijnen ten minsten niet, want zij zijn mij veel te morssig, en al waschte men ze ook nog zo dikwijls, het zou toch niets helpen, want zij wentelen zich geduurig weder in de slijk.

KAREL. Zo als het oude spreekwoord zegt; doch het is zonderling, daar elk zo veel op het zwijn te zeggen weet, als de kostelijke bloed- en leverworst op den schotel ligt, hoort men niet dan lofspraak.

EERMAN. Uit liefde voor de schoone worsten, ten minsten verzoek ik u dan opmerkzaam te zijn, want het zou toch schande weezen, wanneer men een dier niet nauwkeurig kende, welks vleesch en vet ons tot eene lekkernij verstrekt.

Men vindt deze dieren overal in Europa, Asia en Afrika, en de Spanjaarden hebben op de groote Amerikaansche Eilanden ook zwijnen gebragt; doch welken aan veele oorden wilde zwijnen geworden zijn, en een korter lijf, sterker kop en dikker huid dan de tamme zwijnen gekreegen hebben, en, zo als alle zwijnen onder heete luchtstreeken, zwart zijn; de wilde zwijnen zijn het oorspronkelijke soort, waar uit alle overige gesprooten zijn, en daarom telt BUFFON hen ook mede onder de huisdieren.

Het Siamsche zwijn heeft veel gelijkheid met de

wilde zwijnen, en de ooren van beiden staan in de hoogte, in de plaats van voorwaards te hangen, zo als bij de tamme. Ten aanzien van hun lighaamsgestel is het gewoone tamme zwijn van de wilde en Siamsche daar door onderscheiden, dat het eerste veel langer is. Het is zeker moeilijk om uit de lengte of kortte des lighaams de verscheidenheid der dieren te beoordeelen, wijl deze verschillenheid zeer dikwijls door de voeding of onderhouding van het dier voortkomt; doch, over het algemeen, kan men de lengte of dikte daar van, voor karakteristieke kenteekenen aanneemen, dierhalven heeft de Heer BUFFON zo wel de uiterlijke als innerlijke deelen dezer drieërlei soorten van zwijnen onderzocht, ten einde hier uit hun verschillenheid te bewijzen. Zie hier de afbeeldingen dezer drie verscheide soorten. Ik wenschte wel, dat gij uw best deed dezelve nauwkeurig naar te tekenen.

KAREL. Wij zullen het probeeren, maar 't spijt mij, dat het juist die haatelijke dieren moeten zijn, het zij dan wilde, tamme of Siamsche.

GUSTAAF. o, Dat is het zelfde, een dier is immers een dier, ik zal al mijn kunst in 't werk stellen, om al de drie soorten te tekenen.

LOTJE. Ik ook; doch eer ik 'er mede begin, wenschte ik nog wel te weeten, van waar de naam Siamsche komt?

EERMAN. Dat zal uw broeder u uitleggen.

KAREL. Ik denk van het oord Siam, 't welke waarschijnlijk het vaderland van dit zwijn zijn zal.

EERMAN. Wel gezegd! Doch gij moest uw verklaring nog duidelijker en wijdloopiger maaken. Siam is een Asiatisch Koningrijk in de Indiën, alwaar het zeer heet is, wijl dit land onder de brandende luchtstreek gelegen is, en in welk Koningrijk Siam de hoofdstad is. Maar ik zie wel, dat ik, wanneer ik uw aandacht gaande wil houden, van deze historie af moet gaan; en liever de geschiedenis opvatten van een dier, dat zich, zo wel door uiterlijke hoedanigheeden, als innerlijke eigenschappen, van veele dieren onderscheidt. Kunt gij wel raaden, wat dit voor een dier weezen zal?

GUSTAAF. Dat weet ik wel, een hond.

SOPHIE. Dat is heerlijk; daar heb ik van het begin af aan al naar verlangd.

LOTJE. Ik ook, want een hond is toch onder alle de dieren het liefste voor mij.

EERMAN. Aldus ben ik nu van de opmerkzaamheid mijner toehooreren volkomen verzeekerd. Ik ben het ook, wat den hond aangaat, met u volmaakt eens; want, buiten zijn postuur, zijn levendigheid, zijne sterkte en zijne snelheid, bezit hij in den hoogsten graad nog alle die eigenschappen,

welken hem bij den mensch bemind kunnen maaken, en wraakgierigheid vindt men in 't geheel niet bij hem; integendeel bestiert de vrees om zijnen meester te mishaaen, alle zijne daaden.

GUSTAAF. En boven alles, maakt de hond zich bemind, door zijn gehoorzaamheid.

KAREL. Ja, daar door ook, dat hij zich aan de straffe onderwerpt, zonder zich daar door te laten affchrikken; alle diensten, bij voorbeeld, die der waakzaamheid, gewillig te verrigten.

SOPHIE. Ik geloof vast, dat de hond het getrouwste onder alle de dieren is.

LOTJE. En ook het nuttigste, wijl hij het huis veel beter voor dieven weet te bewaaren, dan de beste waaker.

EERMAN. Ik hoor wel, dat ieder van u een lofspraak voor den hond gereed heeft; het zal dus niet noodig zijn, dat ik de moeite doe, u zijne goede eigenschappen aan te prijzen. De Heer BUFFON schijnt ook zeer met hem ingenomen te zijn; zo zegt hij onder andere, dat men, wanneer men een regt leevendig denkbeeld van de noodzaaklijkheid van den hond vormen wil, zich maar een oogenblik behoeft voor te stellen, als ware de hond in het geheel niet geschaapen; want, hoe zoude de mensch zich van andere dieren meester kunnen maa-

ken, die temmen en onder zijne gehoorzaamheid brengen? Hoe zoude men, heden ten dage, de wilde en schadelijke dieren ontdekken, verdelgen en verjaagen?

KAREL. Dat is ook wel waar, daar heb ik nog niet eens om gedacht, welke diensten een jagthond of herdershond bewijst.

EERMAN. Hier uit ziet men wel, dat de mensch, wanneer hij zich van zijn magt over de dieren verzeekeren wil, zich eerst een vriend onder hen moet zoeken te verkrijgen, en deze alsdan door liefkoozingen tot geneigdheid en gehoorzaamheid voor hem trachten te brengen, om 'er daarna de overige mede te gewinnen, alzo was de eerste kunst der menschen het dresseeren der honden, en men mag vrij gelooven, dat de nuttigheid dezer kunst de verovering en de rustige bezitting des aardbodems geweest is, toen de mensch zulk een dapper en verstandig dierengeslacht verkreeg, als de hond is, was het even zo veel als of hij nieuwe, hem nog onbekende zinnen bekomen hadde, zo vervulde de hond, bij voorbeeld, de onvolmaaktheid van onzen reuk, en gaf ons het zekerste middel tot overwinning van andere dieren aan de hand.

De jagt op wilde dieren is het tijdstip, waar in de hond zijne behendigheit en moed bij voorkeur

laat zien, en waarin hij al zijn schranderheid aanwendt; want hier vereenigen zich alle zijne natuurlijke bekwaamheeden met de aangeleerde.

KAREL. Ja, daar is toch geen verwonderlijker dier, dan een jagthond, echter schrijf ik dit wel het meest aan de menschelijke kunde toe, die hen zo weet afterigten, meer dan aan het dier zelve; want zonder geleerd te zijn, zoude een hond toch weinig bekwaamheid voor de jagt toonen, geloof ik.

EERMAN. Zeer wel; de honden jaagen wel, zonder daarop geleerd te zijn, doch tot een volmaakter graad kunnen zij het zonder aanwijzing niet brengen; doch zelfs deze geleerdheid verdient onze bewondering. Voor het overige toont de hond ook zeer veel natuurlijke bekwaamheid; want hij verliest, uit hoofde zijner fijnheid, en hem eigen innerlijk gevoel, nooit het voorwerp dat hij vervolgt; hij onderscheidt zeer juist de vermeende verte, en ontdekt naauwkeurig het regte speur, 't welk hem tot zijn' vijand voert; zijn fijne reuk wijst hem alle de valsche wegen aan, op welken men hem heeft willen leiden, en hij zal veel meer, in de plaats van zijn' vijand onverschillig te verlaten, na de ontdekte list, nog grimmiger, en met verdubbelde woede, op hem aanvallen.

SOPHIE. Wij herinnerden ons voorheen de trouw

van den hond, en men kan werkelijk beweerden dat hij het eenige dier is op welks trouw men zich gerust verlaaten kan, het eenige dier dat altijd zijn' heer en de vrienden van zijn huis kent; het eenige dier dat vriend en vijand naauwkeurig weet te onderscheiden, het eenige dier 't welk de stem zijner huisgenooten kent, het eenige dier, dat, wanneer het eene lange reis gedaan heeft, den weg naauwkeurig opmerkt, en dien weder weet te vinden, en eindelijk het eenige dier, welks natuurlijke bekwaamheden elk mensch in de oogen moeten vallen.

KAREL. Ja maar, ik geloof toch niet dat dit van alle honden gezegd kan worden; want men kan toch wel zien, dat het hondenverstand mede zeer verschillende is, dat de eene hond zeer spoedig te leeren is, daar de ander, integendeel, veel eenvoudiger van natuur zijnde, tot niets bekwaam is.

EERMAN. Dat is zeer waar; men vindt bij zijn temperament zijne bekwaamheden en gestalte oneindig veel verschil; zijn gedaante is niet een; de honden zijn dikwerf in een land zeer van elkander onderscheiden, en onder de verschillende luchtstreeken zijn, om zo te zeggen, de soorten der honden zich zelve niet gelijk. Daar uit ontstaan dan ook de zo menigvuldige verscheidenheid der grootte,

gestalte, figuur des lighaams, de lengte van den snoet, het fatsoen van den kop, de lengte en rigting der ooren en staart, de kleur en de haren, 't welke bij deze dieren door den bank niet zo algemeen aangetroffen wordt, als de innerlijke werktuigen.

GUSTAAF. Van waar of wel die verschillendheid onder de honden gekomen zij? Ik ben nieuwsgierig of die, van het begin af aan, plaats gehad hebbe, dan of zij, van tijd tot tijd, ontstaan zij?

EERMAN. Het laatste is wel het waarschijnlijkst. Naauwkeurig kan men echter niet weeten, welke uitwerkingen de invloed der luchtstreeken of het voêr veroorzaakt heeft; dit kan men van andere uitwerkselen of veel meer van de gevolgen der vermenging van verschillende rassen niet juist onderscheiden. Alle deze oorzaaken veranderen door den tijd de bestendigste vormen, en het is zeer ligt te begrijpen, dat, als men de beesten, even als de mensch, uit de eene luchtstreek in de andere overgebracht heeft, zij aldaar ander voêr gekreegen hebben, tot ander werk gebruikt zijn, eene andere levenswijze aangenomen hebben, en hun gestalte dus ook veranderd is.

Daar nu de hond, onder alle dieren, het meeste met den mensch omgaat, en het innerlijk gevoel zo veel op hem vermag, dat het hem leergierig, ge-

hoorzaam en tot alle indrukken, gevolglijk ook tot allen dwang, bekwaam maakt, is het geen wonder, dat men ook bij geen dier meer verscheidenheid ten aanzien van zijn figuur, lichaamsgestel en de kleur aantreft dan bij den hond. BUFFON stelt dat 'er onder de veelerleie soorten der honden, welken wij, heden ten dage, voor ons zien, geen een is, welke op den eersten hond, of liever op het eerste dier van dit geslacht gelijk; want, voegt hij 'er bij, het heeft zich zelve, sedert de schepping, zeer sterk veranderd, en het kan derhalven, aan den stam der tegenwoordige rassen, ondanks de eene zo wel als de andere uit denzelven voortgekomen zijn, zeer ongelijk zijn geweest.

KAREL. Maar ik denk, dat dit wel met alle dieren plaats vindt, dat de nakomelingen door de langduurigheid van tijd, hun stamvaderen niet meer gelijken.

EERMAN. Dat is wel waar; maar het eene dier is der verscheidenheid meer onderworpen dan het andere, en daar behoort de hond toe; doch laten wij dit daar laten, wij moeten hem neemen zo als wij hem vinden, en om tot zijn historische kennis te komen, zijn kenteekens inzamelen.

GUSTAAF. In Amerika zijn ook wilde honden, niet waar?

EERMAN.. Diergelijken vindt men zeekerlijk in het woeste van Amerika; maar hun oorsprong is niet wild; zij zijn van tamme honden afkomstig, welken men voorheen heeft laten loopen, en die vervolgens nu wild en ontaart geworden zijn.

GUSTAAF. Weet men dan niet aan te wijzen, welke de oorspronkelijke stam der honden geweest zij, waar van alle deze verschillende soorten voortkomen.

EERMAN. BUFFON noemt hem den zogenoemden herders- of voermans-hond, en heeft dit met veel gronden bewezen. Van al wat de Reisbeschrijvers van de gestalte der honden in verschillende landen bericht hebben, komt zulks hier in overeen, dat de honden uit koude landen, allen lange ooren en een' langen snoet hebben.

De Laplandsche zijn klein, hebben lang hair, stijle ooren en spitse snoeten, even als de Siberische, welken echter sterker zijn; ook zijn de landhonden uit heete landen zeer gelijkend naar onze herdershonden, en al bragt men 'er ook andere soorten, bij voorbeeld poedel- jacht- of andere honden heenen, zij zouden toch, bij de derde voortplanting, reeds ontaarten; deze ontaarting gaat des te spoediger; naar mate de hette van het land is, en binnen Guinea gaat die zo ver, dat de honden

aldaar in drie of vier jaaren hunne stem verliezen.

LOTJE. Dat is akelig, zo een' hond zou ik niet willen hebben; dan zijn zij ook tot niets te gebruiken, als zij niet anders kunnen doen dan stom heen en weêr loopen.

EERMAN. Zij zijn niet geheel stom, zij geeven een huilend geluid van zich, maar zij kunnen zo helder niet blaffen, als onze honden, en dat wordt veroorzaakt door de heete luchtstreek; ook zegt BUFFON, hebben die honden geen hair, maar zijn over hun geheele lijf kaal en gevlekt, somwijlen eenkleurig.

Uit dit alles is te vermoeden, dat onder allen, de zogenoemde herders- of voermanshonden het naaste bij het eerste ras komen; want de honden die men in de landen vindt welken door wilde menschen bewoond worden, gelijken allen dit soort van honden het meest, en wanneer men nog daar bij opmerkt, dat deze hond alle andere in natuurlijke bedrijven overtreft, en de eenigste is welke, uit vrijen wil, de bescherming der kudden op zig neemt, en wel met een bijzondere vlijt betragt, zonder dat men hem hiertoe, door kunst of gehoorzaamheid, behoeft aan te spooren, alsdan, zeg ik, behoeft men niet meer te twijffelen, dat dit de echte natuurlijke hond zij, die men als de stam van het gantsche geslacht moet aanmerken.

BUFFON heeft, bij deze gelegenheid, nog eene zonderbaare opmerking gedaan, daar hij zegt, dat in de noordelijke landen, bij voorbeeld *Lapland*, *Groenland* enz. de menschen kleiner en leelijker dan in andere plaatsen zijn, even zo gaat het ook met de honden. De Laplandsche honden zijn bij uitstek leelijk en klein, zelfs zo, dat zij niet grooter dan een voet zijn; in de getemperde landen, bij voorbeeld *Duitschland*, *Frankryk*, *Engeland*, zijn de menschen schooner van postuur, en dat zelfde laat zich ook bij de honden zien; hieruit kan men opmaaken dat het klimaat, even zo sterk op de menschen als op de honden werkt.

De groote Deensche hond, de boerenhond en de windhond, alshoon zij van elkanderen onderscheiden schijnen te zijn, zijn toch eenerlei soort van honden, en gelijken den boerenhond, alshoon de Deensche hond sterker en de windhond smachtiger dan de boerenhond is. Even zo zijn ook de herders- of voermanshonden, de wolfhond en de Siberische, eenerlei soort van honden, en de jagthond, de speurhond, de das en de poedel, met den Spaanschen patrijshond, kunnen weder voor eenerlei soort aangezien worden.

KAREL. Dat begrijp ik niet; mij dunkt de das en de poedel zijn zeer van elkander onderscheiden.

EERMAN. Dat zijn zij ook; maar BUFFON wil hen daarom voor eenerlei soort van honden aangemerkt hebben, wijl hunne natuurlijke geëartheid dezelfde is, en zij slegts door de hoogte der pooten en de breedte der ooren onderscheiden zijn.

Het vaderland der jagthonden, speurhonden en dassen, schijnt *Engeland, Frankryk* en *Duitschland* te zijn; doch zij ontaarten geheel en al wanneer zij, in warmer landen, als *Turkyën* en *Persiën*, gebragt worden. Naar de meening van BUFFON komen de patrijshonden en de poedels oorspronkelijk uit *Spaniën* en *Barbaryën* herwaards, waar het temperament van de lucht veroorzaakt dat alle dieren langer, zijdeagtiger en fijner hairen hebben, dan in andere landen; de Engelsche dog, de Turksche en ook de Yslandsche hond zijn ook slegts eene zelfde soort.

KAREL. Dat is regt wonderlijk; want naar de tekening optemaaken, welke ik nog in 't kort van een' Yslandschen en Turkschen hond gezien heb, zo was de laatste geheel naakt en de eerste geheel ruig van hairen.

EERMAN. Dat komt van het klimaat, want de zelfde hond die in *Ysland* een dikhairig vel heeft, verliest in *Turkyën* zijne hairen, zo als door den

bank alle honden in de heete Indiaansche landen, gemeenlijk hun hairen verliezen.

SOPHIE. Wel dat zijn raare honden, dan verliezen zij hun stem en dan hunne hairen.

EERMAN. En dikwijls hun kleur en gedaante; want zij worden niet zelden leelijk, en krijgen stijve en spigtige ooren, ja wat nog meer is, zij verliezen ook hunnen moed; de schranderheid en andere hun natuurlijke eigenschappen, behouden de honden enkel in gemaatigde landstreeken; doch dat alles verliezen zij, wanneer men ze in al te heete of ook in al te koude luchtstreeken, zo als in *Groenland*, overbrengt.

GUSTAAF. Zoo doende deugen de honden in die landen in 't geheel niet, tot dat geen, waartoe wij ze gebruiken; het verwondert mij, dat ze daar dan nog zo in tel zijn?

EERMAN. In die landen, waar men de honden tot niets gebruiken kan, houdt men ze voor spijs en eet dezelve.

KAREL. o Ja! ik herinner mij, dat ik eens geleezen heb, dat de Zwarten het hondenvleesch verkiezen, de honden op de markt brengen, en dikwijls duurer verkoopen dan het beste wildbraad.

LOTJE. Wie weet of de honden in die landen

niet beter smaaken dan hier bij ons, wijl zij daar vrijer zijn en andere spijsze eeten.

EERMAN. Die aanmerking is niet ongegrond; het is niet onmooglijk, dat het hondenvleesch onder een brandende luchtstreek een' geheel anderen smaak verkrijgt; in 't algemeen verzeekeren ook die genen, welke bij belegeringen of diergelijke voorvallen, hondenvleesch gegeten hebben, dat het in 't geheel niet kwaad smaakt, edoch kan het zo goed nog niet geweest zijn, als in *Oost-Indiën*, waar men de honden ordentelijk mest en ter markt brengt, en dikwijls voor een' vetten hond tien of meer slaaven verruult.

KAREL. Daar is toch geen dier, zo door de waereld verspreid, dan de hond?

EERMAN. Men vindt ze overal, maar nergens zo veel als in *Egypten*, *Groenland* en *Kamtschatka*, want in *Groenland*, bij voorbeeld, heeft men verscheide hondenfokkerijen, alwaar men ze met mosselen en visch voedt.

SOPHIE. Wat doen de menschen toch met zo veel honden?

LOTJE. Dat hoort gij immers SOPHIE, dat zij dezelve eeten, en wanneer ze dus dikwijls een hondengebraad op tafel willen hebben, zijn zij wel genoodzaakt groote fokkerijen aan te leggen.

EERMAN. Ja, maar dit is het eenigste niet, waartoe zij nuttig zijn; men spant ze ook voor sleden en dikwijls agt of tien te gelijk, niet alleen om koopmans goederen te vervoeren, of de reizigers over te brengen, maar ook in de plaats van een' post voor brieven enz. Dit alles bewijst ons zo veel te meer de nuttigheid der honden, en dus mag men hunne geschiedenis wel uitvoeriger bestudeeren, dan die van andere huisdieren, want de hond verdient onder dezulken buiten twijfel den voorrang.

De historie der honden is zeekerlijk zeer uitgestrekt, want om de menigvuldige verscheidenheeden te leeren kennen, is het noodig hen onder eene zekere classe te brengen, en 'er zijn dertig soorten van honden bekend, hoewel deze allen zeeker niet bij ons bekend zijn. Onder deze dertig zijn 'er zeventien welken men den invloed der luchtstreek toeschrijven kan, dat is naamentlijk 1) de herders- of voermanshond, 2) de wolfshond, 3) de Siberische, 4) de Yslandsche, 5) de Laplandsche, 6) de boerenhond, 7) de hazewind, 8) de groote Deensche, 9) de Ierlandsche, 10) de jagthond, 11) de speurhond, 12) de dashond, 13) de Spaansche patrijshond, 14) de poedel, 15) de kleine Deensche, 16) de Turksche, 17) de dog of bullenbijter; de dertien overige, zo als de bastaart van den Deen-

schen hond, de hazewind met wolfshairen, het Malthezer of Bologneesche hondjen, de raquet of bastaart van den mops en het kleine Deensche hondje, de groote dog, de mops, de Calabrische hond, de hond van Burgos, de Alicantsche hond, het leeuwenhondjen, de kleine poedel en de Artoisische hond, zijn enkele bastaartsoorten, uit de vermenging der eerstgenoemden voortgesprooten.

Ten einde deze gelijkheid te onderzoeken, welke deze zeventie\$ eerstgenoemde soorten met elkander hebben, dient men zeer veel omstandigheeden in overweeing te neemen, zo als hun natuurlijke geartheid en gestalte, en hier uit kan men zien dat de natuurlijke historie der honden zo ligt niet is om te bestudeeren, als sommige menschen zich wel voorstellen; den herdershond, den wolfshond, den Siberischen, den Laplandschen en Yslandschen hond, heeft BUFFON om deze reden t'samen genomen, om dat deze honden, ten aanzien van hun gestalte en hairen meerder gelijkheid met elkanderen, dan met andere soorten hebben; den boerenhond, den hazewind, den grooten Deenschen en Ierlandschen hond heeft BUFFON nog meer reden om t'samen te neemen, want buiten de gelijkheid van gestalte en de langheid van snoet, schijnen deze een zelfde temperament te bezitten.

GUSTAAF. Maar waar men nu uit weten kan of de honden een temperament, of welk temperament zij hebben, begrijp ik nog niet.

EERMAN. Dat is toch niet zeer moeilijk; want als men aan deze bovengenoemde viererlei soorten opmerkt dat zij gaarne loopen, gaarne bij paarden zijn, geen bijzonder speur houden, maar zo wel op het gezicht als op den reuk jaagen, kan men hen vrij eene zelfde geaartheid toeschrijven; even zo is het ook met de jagthonden gelegen, als daar zijn de jagthond, de speurhond, de dashond, de Spaansche patrijshond en de poedel; deze zijn zeer onderscheiden van gestalte, doch van eenerlei geaartheid tot de jacht, en daarom kan men ze mede onder eene classe rekenen.

KAREL. Komen deze honden daarin ook overeen dat zij alle gaarne te water gaan?

GUSTAAF. Hoe komt u dat in 't hoofd?

KAREL. Zeer natuurlijk, om dat ik weet, dat de poedels gaarne zwemmen, en dikwijls te water willen, zonder dat men ze daartoe behoeft aan te hitsen.

EERMAN. Dat komt om dat de poedel dikker kroeste hairen heeft, en zijn vel dus zo nat niet behoeft te maaken, als andere kaale honden, wier hairen dun en dus de huid eerder nat is.

SOPHIE. Moeten wij dan al die dertig hondensoorten afteekenen; wel nu, dan zullen wij nog al wat tijd nodig hebben!

EERMAN. Van sommige zal ik u verschoonen, maar de meesten wenschte ik toch wel geteekend te zien; morgen zal ik u de koperen plaat toonen, waarna gij een proef kunt neemen; want deze morgen is buitendien zo spoedig omgegaan, dat ik 'er niets meer bij kan voegen, dan dit verzoek, dat gij al het geen gij nu van de honden gehoord hebt, naauwkeurig in uw gedachten tracht te bewaaren, op dat 'er geen herhaling noodig zal zijn, en wij met onze geschiedenis voort kunnen vaaren.

Vierde morgen.

EERMAN. Maar, lieve vrienden! hoe komt het dat ik u sedert eenigen tijd in ons begonnen morgen-uur niet bij mij gezien heb? Ik had mij juist met het tegendeel geveleid; wijl ik dacht de natuurlijke historie der honden uwe aandacht meerder dan andere huisdieren gaande gehouden zou hebben.

KAREL. Dat was ook het geval, wij zouden ongaarne terug gebleeven zijn, maar LOTJE en SOPHIE baden ons zo zeer om tot morgen te wagten, dat wij het hun niet af konden slaan.

EERMAN. Men had waarschijnlijk iets anders te verrigten?

LOTJE. Wij hielden ons ondertusschen, buiten onze overige lessen, met proeven bezig om dieren te teekenen, doch zij zijn zeer moeilijk, maar ik hoop, dat de onderrigting van onzen tekenmeester ons te hulp zal komen.

SOPHIE. En door deze kleine rust hebben wij zo veel gewonnen, dat wij nu des te nieuwsgieriger zijn geworden, om het vervolg te hooren.

EERMAN. Dat verheugt mij, doch deze tusschenruimte van eenige dagen noodzaakt mij ulieden te vraagen, of gij nog wel weet waar wij gebleeven zijn?

GUSTAAF. Bij de soorten van honden welke overeenkomst met elkander hebben.

KAREL. En toen vroeg ik, of de jagthonden, de speurhonden, de dashonden en de Spaansche patrijshonden ook zo graag te water gingen als de poedelhond?

EERMAN. Het was eigenlijk meer eene tegenwerping dan eene vraag, doch daar hebt gij recht toe; want het komt u zeekerlijk vreemd voor, zulke honden, als de poedels en dashonden zijn, onder eene zelfde classe te zien sorteeren; doch de reden waarom BUFFON dit gedaan heeft, heb ik u bereids

gezegd, even zo brengt BUFFON ook den Turkschen en kleinen Deenschen hond, onder eene classe, ofschoon de eerste ruig- en de laatste gladhairig zij; en ik voor mij, vind het zeer regtmatig, wanneer men in aanmerking neemt, dat de Turksche hond zijn hairen enkel door het klimaat, waarin hij leeft, verlooren heeft, maar dat de overige eigenschappen van deze beide honden volmaakt overeen komen; wat eindelijk den dog of bullenbijter betreft, welke ten aanzien van zijn' korten snoet den kleinen Deenschen hond gelijk, is dezelve daar en tegen, in veele andere dingen, van hem onderscheiden, zo dat hij van alle andere af schijnt te wijken.

KAREL. Bullenbijters zijn Deutsche honden, niet waar?

EERMAN. Men heeft ze wel in *Duitschland*, maar dat zijn bastaartsoorten, de eigentlijke bullenbijters komen uit *Engeland* voort, en zijn dus gevolglijk aldaar ook de beste; van dit soort komen de grooten doggen en de mopsen, welke zeekerlijk ten aanzien van hun, groote gelijkheid met elkanderen hebben, en slegts van wegen hun korten snoet, elkander gelijken, en daarin ook, dat zij geen van beiden goed speur kunnen houden.

GUSTAAF. Dat mag wel van hun korten snoet voortkomen.

EERMAN. Dat gaat niet zeker; de fijne reuk van den hond bestaat niet in de lengte van den snoet, want de hazewindhond, de boerenhond en de groote Deensche, hebben een' zeer langen snoet, en speuren toch in lang zo scherp niet als de jagthond, de speurhond, de dashond of de poedel; hieruit kan men, met recht besluiten, dat de fijne reuk van een' hond meer op de sterkte dan wel op de lengte van den snoet aankomt.

Het geheele voorrecht der dieren bestaat enkel in de minder of meerder volmaaktheid van hun herssengestel; want dit is de oorzaak, welke alle die bekwaamheden, waartoe zij van natuur geschikt zijn, voortbrengt; de jagthond, bij voorbeeld, verheft zijn' neus boven anderen van zijn geslacht, en als men de fijne methode der jagtkunst bewonderen moet, waar door de honden zo volmaakt geleerd en afgerigt worden, dan is toch deze kunst in 't geheel niet met de bekwaamheden der honden zelve in vergelijking te brengen, welken men niet beter op kan merken, dan wanneer men zich een juist begrip van de jagt zoekt magtig te maaken.

KAREL. Wilt gij ons wel iets van de jagt verhaalen? dat zou mij veel plaisier zijn; want ik heb zo iets nooit gezien, en kan 'er mij ook geen regt denkbeeld van vormen.

LOTJE. o, Wat gaat ons de jagt aan; gij kunt immers wel in uw jagtboeken studeeren; ik weet niet dat dit tot de geschiedenis der Natuur behoort.

SOPHIE. LOTJE heeft wel gelijk, ik kan 'er ook zo veel aartigheid niet in vinden, om een beschrijving te hooren hoe die arme dieren gemarteld worden.

GUSTAAF. Aartigheid of niet, dat is even veel; men dient toch van alle zaaken eene behoorlijke kunde te hebben; niet waar mijnheer EERMAN?

EERMAN. Het is in 't geheel mijn voorneemen niet, u van de jagt of zijn verdeeling een uitvoerig verhaal te geeven; want dit zou ons te ver van onze hoofdzaak afleiden; doch iets moet gij 'er van opmerken, naamentlijk, in zo verre het de honden aangaat, want de allermeeste behoefte ter uitoefening van de jagt, zijn de jagthonden, welken daar bij tot onderscheidene verrigtingen bestemd zijn, en zonder dezen zoude de jagt zeer bezwaarlijk vallen, en 'er dikwijls niets door de jaagers uitgevoerd kunnen worden; wanneer hun kunst door de bekwaamheid der honden niet te gelijker tijd ondersteund wierd.

Men heeft zeer veel honden, welken tot de jagt gebruikt worden, en dezen verkrijgen hun naam deels van het soort waar van zij voortkomen, en

deels ook van het werk, 't welk zij bij de jagt verrichten.

Zo heeft men honden, welken alleen daar op geleerd zijn om den jaager aan te wijzen of 'er, en hoe veel, en wat voor wildbraad zich in de rivier onthoudt; zulk een hond mag geen geluid onder zijn zwemmen maaken, en daarom wordt hij een speurhond genaamd; wanneer de jager een wild getroffen heeft, loopt dit beest voort en verliest bloed, dit bloed wordt door den hond naagegaan, en hij weet dusdanig het getroffen beest onder alle de andere te onderscheiden; zulk een hond noemt men een' zweethond.

GUSTAAF. Dat is wonderlijk, zoo een hond moest men liever den naam van bloedhond geeven; dat was beter.

EERMAN. Dat zou ook wel zo geschieden wanneer niet in de jaagerstaal het bloed der dieren *zweet* geheeten wierd, en dus is nu de naam van *zweethond* ook regt.

Om de wilde zwijnen in de dikke bosschen te ontdekken, gebruikt men een soort van ruige hairige honden, welken veel naar den boerenbond gelijken, en dezen noemt men *zwijnvinders*.

Hitshonden heeten dezulken, welken zo wel op het aanhitsen als het vangen der groote dieren ge-

leerd zijn, en daarom zijn 'er tweeërlei soorten, de zogenaamde *zwaare honden* tot het pakken, en de *ligte* om het wild te vervolgen en in te haalen; de eerste zijn de Engelsche doggen, en de laatste heeten *windhonden*; dezen zijn zo vlug, dat zij een haas, hij moge nog zo snel loopen, inhaalen en vangen kunnen; de zogenaamde jagthond is daar op afgerigt, dat hij het wild opjaagt en naar den jaager toe drijft; en een zeer geschikt en nuttig dier voor de jagt is de *patrijshond*.

KAREL. Die ken ik wel, hij is gantsch niet lelijk en gemeenlijk gevlekt.

GUSTAAF. Ja, de kleur doet niets tot de zaak, ik heb ook wel eenkleurige patrijshonden gezien.

EERMAN. Waar toe hij gebruikt wordt, duidt zijn naam aan. Niet om ze te vangen, maar om ze op te speuren; hij sluipt dan zeer zagt voort, en legt zich neder, hier door wijst hij de plaats waar zij zich onthouden, aan.

GUSTAAF. Maar vliegen dan de patrijzen niet op als de hond zo nabij komt?

EERMAN. Dat zouden zij wel doen, wanneer hij schielijk naar hen toe liep; maar terwijl hij sluipt, blijven de patrijzen gerust liggen, mooglijk dat zij zich inbeelden niet van den hond bemerkt te worden, en zij vliegen niet eer op, voor dat de hond

op hen aanloopt; echter wel te verstaan, zo iets doet hij niet eer, voor dat de jaager hem toeroept of fluit.

GUSTAAF. En waarom doet de jaager dat? dan vliegen zij immers altemaal op?

EERMAN. Hij roept of fluit niet eer, voor dat hij klaar met zijn roer is, om zo onder hen bij het opstaan te schieten, en alsdan vallen 'er een groot deel dood op den grond neder.

Eindelijk moet ik ook nog iets van den *kleinen dashond* aanhaalen, welken gemeenlijk gebruikt wordt om dassen en vossen in hun holen en grebben op te zoeken.

Daar zijn ook *waterhonden*, welken alleen gebruikt worden en 'er op geleerd zijn, om het watergevogelte, bij voorbeeld wilde eenden, wanneer zij geschooten zijn, uit het water te haalen.

Alle deze jagthonden hebben, wel is waar, een bewonderenswaardige hebbelijkheid, doch geen van hen allen komt mij voor meer opmerkzaamheid te verdienen, dan de *hitshond*, want deze is altoos aan het grootste gevaar, bijzonder met de wilde zwijnen, blootgesteld om daadelijk gewond te worden, en toch laat hij zich niet afschrikken om zijn buit nadruklijk te vervolgen en met alle kloekmoedigheid aan te grijpen.

KAREL. Ik wilde toch wel eens weten, hoe de jaagers de honden zo leeren kunnen, dat zij zo juist het hert of het zwijn op zulk eene plaats aangrijpen, dat hij buiten staat gesteld wordt om zich te verdedigen.

GUSTAAF. Zo veel als ik weet worden de jagthonden met veel slagen hiertoe bekwaam gemaakt.

EERMAN. Niet altoos; sommige jaagers hebben mij verzeekerd, dat het aanhitsen der jonge honden dikwijls weinig tijd en moeite kost, wanneer het maar op de regte wijze aangelegd wordt; men neemt, bij voorbeeld, een' ouden hond en een' jongen mede op de jagt, wanneer nu het hert een' schot gekreegen heeft, zo hitst men den ouden hond, met den gewoonlijken toeroep, aan; deze pakt het hert behoorlijk aan, en de jonge hond doet het zelfde, welken men als dan aanwijst van vooren aan te pakken, en niet van agteren; hierop maakt men den ouden hond los, op dat de jonge hond het hert alleen behoude, wijl hij daar geduurig vuuriger door wordt; als het hert te sterk is, hitst men den ouden hond weder aan om den jongen te hulp te komen, en dit herhaalt men eenige reizen.

Op deze zelfde wijze worden de honden ook op de zwijnen aangehitst, alleen met dat onderscheid, dat men bij de *frislingen* (zo heeten de

jonge wilde zwijnen) en bij de *bachen* (zo heeren de wijfjens van de zwijnen) het eerst een begin maakt, en wanneer deze eenige keeren door hen opgevangen zijn, hitst men hen eindelijk tegen de hoofdzwijnen aan. Zo dikwerf 'er met hitshonden gejaagd wordt, moet de jaager altoos een' dikken korten stok bij zich hebben, om de honden, wanneer zij, zo als bij deze soort van honden zeer dikwijls geschiedt, zo vast toegebeeten hebben, dat zij hun bek niet open of de tanden van elkander kunnen krijgen (hetwelk men verbijten of vervangen noemt) hier mede den bek open te breeken, het geen de jaagers *de honden los-* of *afbreeken*, noemen.

LOTJE. Foei, dat is toch akelig, dat die arme honden zo geplaagd worden.

SOPHIE. Die jaagers zijn regte kwaadaartige menschen, want aan slagen zal het toch ook niet ontbreeken, om de honden, zo als men dan zegt, te *dresseeren*.

GUSTAAF. Dat verstaat zich; als de honden niet volgen willen, krijgen zij slagen, maar dat maakt hen ook zo bekwaam.

LOTJE. Ja, de bekwaamheid die door slagen verkreegen wordt, bevalt mij toch niet zeer.

EERMAN. Ik zie wel, als ik naar den zin van LOTJE en SOPHIE handelen wil, zal ik het dresseeren

der honden op zijn plaats moeten laten, en liever iets aangenaamers zoeken te verhaalen.

SOPHIE. Och ja, mijn lieve heer EERMAN, doe dat; gij hebt ons wis nog veel moois van de honden te vertellen.

EERMAN. Daar wij voorheen van de bekwaamheid der honden spraken, zal ik nog meer voorvallen buiten de jagt aanhaalen, waarin men de bekwaamheid der honden zien kan.

Men weet dat de honden gemeenlijk gebruikt worden om de huizen te bewaaren, en dat zij dit met een ongemeene naauwkeurigheid waarneemen, op het minste geritsel gewag maaken, en ons hier door niet zelden ons goed, maar zelfs ons leven in veiligheid stellen; in *Engeland* heeft men het zo ver gebragt, dat men de honden geleerd heeft dieven en moordenaars op te speuren. In verscheide landen worden de honden in de keukens gebruikt om in een rad, welke ten einde van het braadspit vastgemaakt is, rond te loopen, en alzo het vleesch, of wat daar aan steekt, de noodige wending te geeven. Op die zelfde wijze gebruikt men in verscheide Hollandsche plaatsen, de honden tot het boterkarnen, en laat hen eveneens in een rad, 't welk in een daar toe vervaardigde machine geplaatst is, rondloopen.

LOTJE. Zie dat's aartig, dat wilde ik wel eens zien.

EERMAN. Dat men in *Siberiën*, *Groenland* en *Kamtschatka* de honden voor de sleê spant, heb ik u reeds verhaald; in verscheide plaatsen van *Frankryk* pleeg men ze voor wagens te spannen, om goederen mede te vervoeren; sommige honden leeren ook het vangen van visch; de Indiaanen, wanneer zij visschen willen, gaan, tot aan den hals toe, in 't water, en spannen daar zelve hun netten uit, welken zeer kort zijn; ieder van hun heeft een' stok bij zich, waar mede hij de visch, zodra zij begint te spartelen, slaat, en hen zo in het net drijft. De honden, welken, zo als ik reeds gezegd heb, hier op geleerd zijn, zwemmen in dit water de visschen agteraan, en blaffen onophoudelijk, waar door de visschen verschrikt worden, en alsdan door de honden in het net gejaagd worden; daar zijn zelfs honden, welken in het water duiken en aldus de visch vangen.

Doch dit visschen heeft veel overeenkomst met de jagt, en ik vrees, dat LOTJE en SOPHIE hier in even weinig zin als in het jaagen zullen hebben; doch om u evenwel met de onderscheide zaaken, waar toe de honden gebruikt kunnen worden, bekend te maaken, zal ik u nog heden een klein schrift laten leezen 't welk ten tijtel heeft: *nuttige*

aanwijzing der honden tot verschillende mechanische, oeconomische en onderhoudende werken, met drie platen.

SOPHIE. Dat verheugt mij, ik ben 'er al verlangend naar, dat moet een aartig boekjen weezen.

EERMAN. Daar vindt men in, hoe men de honden tot koks, bakkers, kleerenmakers, dorsschers, sleepers, boden, kortom tot alles gebruiken kan.

SOPHIE. Dat is al heel raar, ik zou welhaast zeggen dat dit onmogelijk ware.

EERMAN. Het gaat toch zeer natuurlijk in zijn werk; want het verstaat zich van zelve, dat het door machines geschiedt, welken door de honden getreden, of door middel van een rad in beweging gebragt worden.

Ik moet hier nog bij aanmerken, dat de honden op sommige plaatsen in veel te weinig achtung zijn, daar men in andere plaatsen de neiging voor hun weder al te overdreeven aan laat wakkeren; in *Egypten*, bij voorbeeld, moet een hond de slegtste behandeling ondergaan.

KAREL. In *Egypten* heeft men, geloof ik, veel honden.

EERMAN. Daar zijn 'er ook in menigte op de straten, maar in de huizen mogen zij niet komen; en het zeldzaamste daar bij is, dat zij zich in bij-

zondere hoopen verdeelen, en zich nooit onder elkander vermengen; ieder hoopjen blijft in zijn wijk, waar hij gebooren is, en wanneer een dezer honden de grensscheiding overtreedt, wordt hij bitterlijk gehavend.

In *Turkyën*, alschoon men ze daar ook op de straaten onderhoudt, draagt men 'er toch meer zorg voor, men geeft hen stroo om op te liggen, en, bij slegt weêr, maakt men hutten voor hun; doch met dit alles houden de Turken hun honden voor onreine dieren, welken zij op straat ontwijken, en zij wasschen zich zorgvuldig, wanneer hun een hond digt aan 't lijf geweest is.

In *Japan* lagen voorheen de honden in menigte op de straaten, zonder aan iemand te behooren, en ieder burger moest een zeker getal daar van onderhouden, en wanneer de honden ziek waren, dezelve op laten passen; wanneer een hond stierf, werd hij op den berg gedraagen, en, even als een mensch, begraven; geen mensch mogt hen, op straffe van de dood, mishandelen; deze bijzondere hoogachting der Japanners omtrent de honden rust op het bijgeloof en den last des Keizers, ja het ging zelfs zo ver, dat men de honden een afgodische eer bewees, kleine kapellen voor hen liet bouwen en opzichters aanstelde, welken voor hunne

gezondheid zorgen moesten; maar ziet, toen deze Keizer kwam te sterven, veranderde het lot der honden geheel, en men handelde hen zo slegt, dat zij hun toevlucht in de bosschen moesten neemen, alwaar zij van tijd tot tijd verwilderden.

GUSTAAF. Het is toch zonderling, dat de menschen zo weinig den middenweg kunnen houden; sommigen doen omtrent de dieren te veel en anderen weder te weinig.

KAREL. Ik heb dikwijls hooren verhaalen dat 'er voornaame lieden zijn, welken hunne honden even als kinderen behandelen, en voor dezelve een' stoel en tafel laten brengen, en hun van elk gerecht mede deelen.

EERMAN. Deze gekheid is over 't algemeen te misprijzen; maar dat men een trouw dier lief heeft en hem dit door de behandeling toont; dat vind ik billijk; ik herinner mij nog aan mijn' ouden getrouwen hond; het was een in allen deele slim beest, wiens verlies niet enkel mij smertelijk viel, maar zelfs al mijn buuren en bekenden betreurden hem toen hij stierf; hij stierf een geweldige dood, want hij werd van groote honden dood gebeeten; ik begroef hem in een' tuin, plantte een' roozenboom op zijn graf, en maakte een grafschrift voor hem.

SOPHIE. Een grafscript, och! dat had ik wel eens willen hooren.

LOTJE. o Ik bid u, lieve heer EERMAN, kent gij dit grafscript niet meer? ik ben zo nieuwsgierig als mijn zuster.

EERMAN. Als ik 'er u vermaak mede kan doen, zal ik het u voorzeggen, luister dan:

Een hond van edele en schoone gaven,
Ligt onder dezen boom begraaven,
Door wijsheid en door waakzaamheid,
Zo wel als door gehoorzaamheid
Bij ieder een bekend, want ieder die hem roemde,
Gemeenlijk hem den wijzen hond hier noemde.
Hij, nooit gewoon voor vijanden te wijken,
Viel in den strijd als held, met andren zijns gelijken.
Men lagche niet, dit grafscript hier te leezen,
Wijl men de deugden van een dier slegts vindt gepreezen
Hoe menig mensch zijn grafscript ziet men staan,
Die minder heeft dan deze hond gedaan.

SOPHIE. Is het nu al uit? heer! dat's kort.

LOTJE. Maar heel lief; als mijn Figaro sterft, zal ik ook een grafscript op hem maaken.

EERMAN. Ja maar, het komt 'er op aan, of hij het verdient, of hij door het een of ander boven zijn geslacht uitgemunt heeft; want gewoone menschen en gewoone honden komt geen grafscript toe; ernstig gesproken, de gedachten, dat 'er toch

waarlijk veele menschen zijn, die minder nut voor het menschelijk geslacht stichten, dan mijn braave hond, welke verstandig, trouw en gehoorzaam was, al deugden welken zo zelden bij de menschen gevonden worden, deeden mij op het denkbeeld, van dezen nietsbeduidenden poëtischen inval komen.

Doch ik zou bijna door mijn eigen hond de Buffonsche verzameling vergeeten, welker geschiedenis bij u van meer belang moet zijn, om dat hij het geheele geslacht en niet een daar van betreft.

KAREL. Als ik wel verstaan heb, dan zijn, naar de mening van den Heer BUFFON, alle bekende soorten van honden niets anders dan afstammelingen van verbasterde nakomelingen van een eenige soort, naamentlijk de schaaps- of herdershond, welken hij als stamvader beschouwt.

EERMAN. Juist dit is de meening van BUFFON.

KAREL. Maar de grond waar op hij dit beweert, begrijp ik nog niet regt.

EERMAN. Dan moet gij den Buffonschen grond, welken ik u bereids voorgelegd heb, niet begreepen hebben; ik zal u denzelven nog eens kortelijk herhaalen; hij gelooft naamentlijk dat het ras van den herdershond meestal door de verschillende luchtstreeken veranderd is, en dat, uit deze verandering, zo veele soorten ontstaan zijn, waar van sommige

meer, andere minder van hunnen stamvader afwijken; uit deze veranderde honden zijn, door de vermenging van het eene soort met het andere, weder nieuwe voorgekomen, want de honden met die lange kroeste hairen, welken men in *Frankryk bouffis* noemt, en welken veel naar den grooten poedel gelijken, zouden, volgens de meening van BUFFON, hun daarzijn aan de gemeenschap van den grooten Spaanschen patrijshond met den poedel, te danken hebben.

GUSTAAF. Dan zijn alle onze honden bastaarten.

EERMAN. Als gij het zo noemen wilt, ja! en ik zie in deze meening in 't geheel geen onwaarschijnlijkheid, integendeel, toont ons dikwijls de ondervinding, dat van honden van verschillende soorten ook meer bijzondere honden voortkomen; welken somtijds de kleur van de teef en het hair van den reu hebben.

Doch hoe vindingrijk de meening van BUFFON ook zijn moge, laat 'er zich ook veel tegen zeggen; want veele naarsvorschers der natuur, hoe hoog zij BUFFON ook anderszins schatten, kunnen toch niet gelooven dat een zelfde soort van honden zodanig heeft kunnen ontaarten, wanneer 'er voor 't minst niet nog een tweede verbasterde soort voorhanden geweest is, met welke de eerste gepaard zijn.

KAREL. Dat was niet onwaarschijnlijk, ik zou het, dunkt mij, ook voor geloofbaarer houden, dat 'er meer dan eene soort geweest is.

EERMAN. Zeer goed! maar nu komt 'er weder eene bedenking; welke soort gelooft gij dan de stamvader van het geheele hondengeslacht geweest te zijn? dat is dan zeer moeilijk uittevorschen, alzo moet ik u openhartig bekennen, dat BUFFON even zo veel grond voor zijne bewijzen heeft, als de andere natuuronderzoekers, wijl zij allen slegts in het duister rondtasten, en het niet mogelijk is, in zulke gevallen, iets met zekerheid te zeggen.

Kortom, het zal wel het best zijn dat wij morgen ogtend onzen BUFFON weder bij de hand neemen, en hooren verder, wat hij ons nog voor merkwaardigs van zijn hondensoorten verhaalen zal.

Vijfde morgen.

EERMAN. Volgens mijnne beloften zal ik heden met de Buffonsche hondenhistorie vervolgen.

LOTJE. Vervolgen, en zo als ik hoop, ook herhaalen, het geen wij 'er, tot nu toe, van gehoord hebben.

EERMAN. Een bewijs, dat de Buffonshistorie niet zeer klaar voor u is.

SOPHIE. Het schijnt in de daad wat moeilijk te zijn.

EERMAN. In 't geheel niet, de eenige oorzaak der moeilijkheid zou daar in kunnen bestaan, dat wij niet aaneengeschakeld hebben kunnen voortgaan, en somwijlen genoodzaakt zijn geweest van andere zaken te spreken, daarom zal ik u, ten minsten den hoofdzakelijken inhoud weder herhaalen.

Het geen de Heer BUFFON omtrent den herders- of schaareshond als stamvader aanhaalt, heb ik u bereids gezegd. Door den invloed van het klimaat zijn, volgens zijne meening, deze verschillende afwisselingen gekomen, zo dat de hond in de koude noordelijke landen, een wild en leelijk aanzien verkrijgt, het welke hij in getemperder luchtstreeken weder verliest, en daar uit ontstaan de jagt- en boereshonden, als ook de dog of bullenbijter; de jagt- speur- en dashond zijn, volgens BUFFON, eenerlei soort van honden, en uit een jagthond zoude een Spaansche patrijshond en een poedel herkomstig zijn.

KAREL. Dat is toch wat zwaar om te begrijpen, wijl de hairen van een' jagthond en van een' poedel zeer verschillend zijn.

EERMAN. Hier hebt gij gelijk in; doch BUFFON meent dat deze verschillendheid ontstaan is, wanneer men den jagthond naar *Spaniën* en *Barbariën*

gebracht heeft, waar meest alle dieren met fijne haren bedekt zijn.

In de noordelijke landen heeft zich de boerenhond in een' zogenaamden grooten Deenschen hond, en in de zuidelijke landen in een' windhond verwisseld; de Iersche hond is niets anders dan een bij uitstek groote Deensche hond, welken *Ierland, de Ukraine* en *Tartarijën* voortgebracht heeft.

Van den bullenbijter, zo als hij van *Engeland* naar *Denemarken* gekomen is, is de kleine Deensche hond voortgekomen, en van dezen weder in heete landen de Turksche hond.

Alle de andere honden, zegt BUFFON, zijn geen echt soort, maar ontstaan uit de vermenging der eerste, en worden bastaartsoorten genoemd, zo als bij voorbeeld, van den grooten Deenschen en grooten Spaanschen patrijshond, de Calabrische; van den patrijshond en den poedel weder een andere hond, welke door den bank *burgos* heet; van den Spaanschen patrijshond en den kleinen Deenschen het leeuwenhondjen; van den bullenbijter en den boerenhond, de groote dog, en de mops is een bastaartsoort van den Engelschen bullenbijter en den kleinen Deensche hond.

GUSTAAF. Maar daar zijn nog meer soorten van honden, zijn dat ook bastaarden, of hebben die een' anderen naam?

EERMAN. De overigen noemt BUFFON dubbele bastaarten, en hier verstaat hij onder die, welken uit de vermenging van een zuiver en bastaartsoort voortgesproten zijn, bij voorbeeld den Raquet, den Alicantschen hond, of den hond van Cayenne, insgelijks het Bologneeser hondjen.

LOTJE. Dus is het Bologneeser hondjen ook een dubbele bastaart en geen eigen ras?

EERMAN. BUFFON meent dat hij van den kleinen patrijshond en den kleinen poedel voortkomt.

SOPHIE. Dat's wel mogelijk; want een poedel en een Bolognees hondjen gelijken veel op elkanderen.

EERMAN. BUFFON gaat nog verder in zijn systema en reekent drievoudige bastaarten onder de honden, bij voorbeeld den Artoischen hond, welke van een Mops en een Raquet voortkomt.

KAREL. Nu begrijp ik het klaar, wijl deze uit een reeds vermengd soort ontsproten is, noemt hij hem drievoudig bastaart.

GUSTAAF. Nu, dat is waarlijk een kunstig systema; maar zou het alles zo zijn? Zouden 'er niet wel meer soorten zijn, die men zo net niet noemen kan, om dat ze niet juist naar een of ander ras gelijken?

EERMAN. Dit stemt de Heer BUFFON gaarne toe, en behelpt zich daar mede, dat hij verscheide straat-

honden, zo als hij ze met recht noemt, in de klasse van drievoudige bastaarten telt, het zijn over 't algemeen slegts hoofd-honden-soorten, welken ik hier aangehaald heb, daar is nog een menigte, welker talrijke familie mij, wanneer ik die allen wilde opnoemen, zeer moeilijk zou vallen; eenigen daar van wil ik nog wel beschrijven, als ik 'er u mede plaisieren kan.

SOPHIE. o Ja zeker, om van honden wat te hooren, verveelt mij niet.

LOTJE. Mij ook niet, wij hooren het heel graag.

EERMAN. Zo voor de hand weg kan ik u wel een half duizend presentereen, mooglijk zijn 'er nog wel meer!

1) De Angorische hond, welken uit het oord van *Angora*, uit *Klein Azie*, afkomstig is; zijn kop is rond, de snoet dik en de ooren en oogen liggen onder de lange hairen gedekt.

2) De *Alko* in *Mexiko*, waar van twee soorten zijn, de eene is onmaatig dik en heeft een' kleinen witten kop, geele hangende ooren en een' korten hals, een' geboogen rug, geel van kleur en een nederhangenden witten staart; de tweede is klein, maar wild en treurig, en wordt tot de jacht gebruikt.

3) De Guineesche hond, een middensoort tusschen den jacht- en den patrijshond, heeft een dun

lijf, lange afhangende ooren, een' grooten snoet, stompen neus, lange ruige goudgeele hairen.

4) De Groenlandsche hond heeft veel gelijkheid met een wolf, is van middenmaatige grootte, steile ooren, de meesten hebben eene witte, eenigen ook eene zwarte of gemengde kleur.

KAREL. Zijn dat zulke honden, die de Groenlanders voor de sleeden gebruiken?

EERMAN. Dezelfde; doch zij gebruiken ze ook tot de jagt; ook munt nog in 't bijzonder uit 5) de hond van de *Goudkust*, welke veel overeenkomst met een vos, en een' langen en spitsen staart heeft; over zijn geheele lijf is hij naakt, meestendeel gevlekt, maar ook eenkleurig.

6) De Kamschatkasche hond is wit, zwart of ook wel wit en zwart getijgerd, of graauw; dezen gebruikt men enkel des winters om voor de sleede te trekken, wanneer zij gewoonlijk met *Opana* gevoerd worden.

GUSTAAF. *Opana*, dat ken ik in 't geheel niet, wat is dat, of is dat mogelijk een kost die maar alleen in *Kamtschatka* bekend is?

EERMAN. De *Opana* wordt op de navolgende manier klaar gemaakt; men giet zo veel water als men denkt dat de hond op zal lusten of noodig heeft, in een trog en doet 'er eenige lepels vol

bedorven visch in, welke men, ten dien einde, in een' kuil heeft laten verrotten, daar bij doet men ook eenige vischgraaten, en maakt dit te samen met gloeiende steenen zo lang heet, tot graaten en visch gaar genoeg gekookt zijn; deze *Opana* houdt men voor het beste voeder voor de honden, doch men geeft het hun niet als tegen den avond, en vooral niet wanneer men eene reis met hun wil doen, om dat zij 'er loom van worden.

KAREL. Geeft men hun zomers dat voeder ook?

EERMAN. Dan krijgen zij niets van hunne meesters, want dan mogen zij vrij in het wild loopen, en moeten hun kost zelven zoeken; zij eeten als dan muizen, of vangen visch in de rivieren, doch in October worden zij weder in de huizen genomen.

Doch wij moeten bij deze Kamtschatdalen onzen BUFFON niet vergeten, wat hij in 't algemeen omtrent het geslacht der honden zegt, naamentlijk: dat wanneer zij gebooren worden, zij nog niet volkomen gevormd zijn, zo als het geval bij alle dieren is, welken bij meer dan een of twee te gelijk gebooren worden.

GUSTAAF. Dat heb ik ook niet geweeten, ik heb altijd gemeend, dat de honden bij hun geboorte reeds volkomen gefatsoeneerd waren.

EERMAN. Hebt gij dan nooit opgemerkt dat de

snoet der jonge honden dik en het lijf spigtig dun afloopt, en de beenderen van de hersenpan zijn ook nog niet volkomen, ook hangen de oogleden door middel van een vliesjen aan elkanderen, 't welke, zo dra de muskelen van het bovenste lid sterk genoeg geworden zijn, dat het in de hoogte getrokken kan worden, en dus deze hindernis overwinnen kan, opengaat; dit geschiedt meestal zo om den agtsten of negenden dag, en dan beginnen zij te kunnen zien.

KAREL. De jonge honden zijn in 't begin ook zeer eenvoudig, zij hooren niet eens al roept men hen.

EERMAN. In een maand op zijn langst, verkrijgen zij het gebruik van al hunne zintuigen, en zij groeijen over 't algemeen zeer spoedig; in de vierde maand verliezen zij eenige van hun tanden, in welker plaats andere wassen, die niet weêr uitvallen; met alles en alles hebben zij 42 tanden, zes snijdtanden aan het bovenste kinnebak en zes aan het onderste; veertien baktanden boven en twaalf onder in den bek.

GUSTAAF. En zo veel heeft ieder hond? niet meer noch niet minder?

EERMAN. De meesten, echter niet allen; men heeft honden welken meer en ook zulken welken minder baktanden hebben.

KAREL. Ik heb iets zonderlings aan onzen jongen Sultan opgemerkt, alshoon het een reutjen is, ligt hij toch zijn poot niet op als hij watert, maar gaat even als een teefjen zitten.

GUSTAAF. Dat's eene komieke opmerking.

EERMAN. Maar zo dom niet, en dewelke ik u spoedig verklaaren zal, en wel uit onzen BUFFON, welke dit wel uitdruklijk omtrent de jonge honden aanhaalt, dat zij eerst in de negende of tiende maand hun been bij die gelegenheid beginnen op te ligten.

KAREL. En kan men den ouderdom van de honden ook aan de tanden zien? zo als bij de paarden?

EERMAN. Meerendeels ja! want in hun jeugd zijn zij wit, scherp en spits, hoe ouder de hond wordt, des te zwarter worden zijn tanden, stomper en ongelijker; men kan den ouderdom ook aan de haren kennen; want met den ouderdom worden deze gemeenlijk om de oogen en voor den kop grijs.

GUSTAAF. Ik geloof ook dat de honden beter tanden hebben dan de andere dieren, wijl zij de hardste beenen bijten kunnen, en daar toe zijn de paarden of de koeijen toch niet in staat.

KAREL. Ja maar ik geloof toch niet dat dit alleen van de tanden komt; het komt 'er op aan of

andere dieren ook zo graag beenen lusten als de honden, en als dit zo was, of zij dan ook hun best niet zouden doen om ze klein te krijgen.

EERMAN. In dit geval hebt gij beide gelijk; de zucht tot het beenen knaauwen toont zich enkel bij de honden, doch hierom heeft de wijze natuur hun ook met beter werktuigen voorzien, want de hond kan, uit hoofde van zijn tanden, zijn voeder ook veel beter dan de andere viervoetige dieren, klein maaken, versmelten en vergruizen; hij maakt het aan stukken met zijn snijdtanden, en het geen hij niet aan stukken snijden kan, drukt hij met de lange spitse tanden boven in den bek aan stukken; deze tanden noemt men de vier hondstanden, de veertien baktanden, boven en onder, zijn goed om tot het knaagen gebruikt te worden; de zes laatste baktanden, onder in den bek, dienen tot het vergruizen; men ziet op de vlakke van het tandvleesch iets glads, hetwelke bezwaarlijk anders dan door het kaauwen ontstaan kan zijn; deze tanden kunnen ook, buiten deze verrichting, de lighaamen, welken zij in verscheide punten drukken, verbrijsselen, wijl die van de bovenste kaak meer buitenwaards staan, dan die van de onderste; eindelijk ziet men ook, dat de zes laatste baktanden ten deele zodanig gevormd zijn, en zo staan, dat zij verbrijsselen kun-

nen om dat de een net onder den ander staat, en de andere enkel voor het kaauwen dienen, welken de beide laatsten in elk kinnebakken zijn.

Nu zal het welhaast noodig zijn de materiaalen tot het tekenen voor den dag te haalen; want hier heb ik een menigte afbeeldingen, ten minsten van het hoofdsoort, die ik wel wenschte dat gij in 't klein overbragt; doch gij moet 'er het postuur naauwkeurig bij in acht neemen, en inzonderheid de hoofdzaakelijke kenmerken, waar door zich het eene soort van het andere onderscheidt.

BUFFON laat, zo als ik u al meermaalen gezegd heb, de honden, volgens den invloed der luchtstreek, op elkander volgen; doch ik zou 'er voor wezen, om hen naar de lengte van hunn' snoet op te laten volgen.

LOTJE. Moeten dan die afbeeldingen ook net zo in die orde staan?

EERMAN. Dat is juist niet noodig, gij kunt uwe tekeningen naar willekeur schikken, integendeel zou ik gaarne zien, dat zij onder elkander te staan kwamen, dan hebt gij beter gelegenheid om met de Buffonsche bekend te worden en ze in uw gedachten te prenten, wanneer het noodig is een of ander uit zijne hondenverzameling op te zoeken.

SOPHIE. Als wij de honden volgens de lengte

van hunn' snoet tekenen, hebben wij onze verwdoos niet noodig.

EERMAN. Wel, ik geloof wel van ja! want de kleur van een' hond is toch ook een karakteristiek teken, waar door men het eene soort van het andere kan onderscheiden? Dus is de orde welke men naar het figuur van den snoet neemt, de navolgende.

1) De Boerenhond, welke een' langen snoet, platten kop en kleine ooren heeft, een lang lijf zonder dik te zijn, den staart opwaards even als een boog; gemeenlijk hebben de boerenhonden aan de keel, voor aan den hals, onder den buik, agter aan de schinkels en op den staart, langer hairen dan verder aan het lijf, alwaar het hair zeer kort is; zij zijn van allerlei kleuren, als wit, graauw, bruin, zwart enz. Plaat II. Fig. 13.

2) De groote Deensche hond is over 't geheele lighaam sterker dan de boerenhonden, heeft korter hair, verschillend van kleur, zo als grijs, zwart, asgrauw enz. Fig. 25.

3) De Windhond, deze verschilt daarin van de boerenhonden, dat zijn geheele lighaam dunder en smachtiger is, de snoet is ook spits, de schenkels maagerer, en de rug geboogen; men heeft drieërlei grootte van windhonden, groote, midden-

maatige en kleine; doch allen een van maaxsel en kleur, wit en bruin. Plaat I. Fig. 8.

4) De Herdershond is kleiner van lighaam dan de Boerenhonden, doch zijn lighaam en snuit is dikker dan bij den Windhond, over het gantsche lijf hebben zij lang hair, uitgenomen aan den staart en de buitenste deelen der schenkels en de agterste deelen van de agterste pooten; de gewoone kleur van dezen hond is zwart, sommigen zijn op de borst en de buik graauw, even als aan de pooten en den staart. Plaat II. Fig. 12.

5) De Wolfshond heeft een' langen en spitsen snoet, een langen kop en lighaam, een hoogen voorwaards geboogen staart; op den kop, de pooten en de ooren is het hair kort, over het overige van het lijf, en wel voornaamelijk op den staart, is het lang en zijdeachtig. Plaat II. Fig. 14.

SOPHIE. Die hond bevalt me, en ik vind zijn naam ook zeer juist; want hij heeft veel overeenkomst met een wolf.

LOTJE. Het komt 'er op aan of hij die kleur ook heeft.

EERMAN. Daar zijn zulke honden die graauw als een wolf zijn, maar 'er zijn ook witte, zwarte en vaale wolfshonden.

6) De Siberische honden onderscheiden zich daar

door van de wolfshonden, dat de eerste overal met lange hairen bedekt zijn, daarentegen de andere op den kop slegts kort hair hebben; in de kleur verschillen zij, eenigen zijn asgraauw met lichte vlekken. Plaat II. Fig. 16.

7) De Yslandsche hond is lang en glad, voornamelijk agter aan de voorste pooten en op den staart; voor het overige heeft hij een' zwakken snoet, groote oogen en een ronden kop. Pl. II. Fig. 15.

8) De Jagthond, deze zijn snoet is even zo lang, maar sterker dan dien van den Boerenhond, de ooren zijn breed en hangen nederwaards, het lijf is sterk en lang en de staart staat een weinig in de hoogte; de jagthonden zijn wit, of zij hebben ook gemeenlijk zwarte en geele vlekken op een' witten grond. Fig. 19.

GUSTAAF. Zijn dat ook geen jagthonden, welken zo met spikkels zijn, als of ze met het penceel gespat waren?

EERMAN. Men heeft 'er ook die grauw gespikkeld zijn, doch de kleur heeft bij deze honden zelden een caracterteken.

9) De Speurhond is daarin van den jagthond onderscheiden dat hij een weinig korter en zijn staart zo dik niet aan de punt is, een' sterker kop heeft, smaller ooren, langer schenkels en een' vleeschiger

staart; de meeste speurhonden zijn wit, daar zijn sommige gevlekte. Fig. 20.

Nu zal ik u ook de afbeelding van een' Bengaalschen speur- of tijgerhond laten zien. Fig. 21.

KAREL. Ei! die is niet leelijk! maar mij dunkt hij is net als de gewoone speurhond, ik merk 'er ten minsten weinig onderscheid in.

EERMAN. Enkel in de kleur, wijl die bij den Bengaalschen schooner is, gemeenlijk getijgerd met kleine vaale en zwarte vlekken, op een witten grond gespikkeld.

10) De Dashond, hier van zijn twee soorten, die verder niet van elkander onderscheiden zijn, als dat de eene een' regten schenkel heeft en de andere krompootig is; deze honden hebben alle korte beenen en een' langen snoet, hangende ooren en een lang lijf, gemeenlijk zwart van kleur, met bruine vlekken aan de borst, over de oogen en onder aan de voeten, doch 'er zijn ook enkele bruine dassen. Fig. 23.

11) De groote Poedel, deze heeft een' dikken, ronden kop, lang hangende ooren, een dik kort lijf, zijn hair is over het geheele lijf lang en kroest; de kleur van den poedel is onderscheiden, wit, zwart, bruin, en geelachtig wit. Fig. 22.

12) De Spaansche patrijshond heeft een' kleinen

ronden kop, nederhangende ooren, dunne schenkels en een' in de hoogte staanden staart; hun glad hair is van ongelijke lengte, doch aan de ooren, den hals en het dik van de beenen en op den staart is het lang, maar op de overige gedeelten van het lijf is het korter; de meeste patrijshonden zijn wit en hebben een andere kleur op den kop, zo als bruin of zwart, en zijn ook op het midden van den snoet en op het midden van den kop wit geteekend; de witte en zwarte patrijshonden hebben gemeenlijk vaale vlekken onder de oogen. Fig. 26.

13) Het onderscheid der Engelsche Patrijshonden bestaat voornaamelijk daar in, dat zij aan den staart, de ooren en de schenkels korter hair hebben.

De Patrijshonden, welken onder de oogen, op den snoet, aan den hals en aan de schenkels vuurkleurig geteekend zijn, noemt men *Pyrame*.

14) De kleine Deensche honden zijn daarin van de groote onderscheiden, dat hun snoet in zijn' omtrek niet zo groot is; de oogen grooter, de pooten magerer zijn en de staart verder in de hoogte staat, zij zijn ook van andere kleuren, en hebben meestendeel zwarte en witte vlekken.

15) De Turksche honden worden ook Barbarysche honden genoemd, zij hebben geen hair, hun vel is vleeschkleurig en meer of min met bruin gemengd. Fig. 24.

16) De Bullebijters hebben een' dikken, korten en gladden snoet, een' stompen neus, dikke en hangende lippen; hun kop is dik en breed, de hals dik en lang, de staart staat in de hoogte en is voorwaards gekromd. Fig. 17.

GUSTAAF. o De Bullenbijters zijn heel gemaklijk te kennen; zij hebben een regt manhaftig uitzicht en kijken altijd even zuur.

KAREL. Ik mag de Engelsche doggen liever lijden.

EERMAN. Zij verschillen enkel daarin, dat zij grooter zijn.

Over de bullenbijters moet ik nog dit aanmerken, dat de lippen, het buitenste van den staart en de buitenste zijde der ooren, gemeenlijk zwart zijn, voor het overige is hun kleur vaal. Fig. 17.

Met dezen zijn de hoofdsoorten geëindigd, en voor de bastaarts reket men naar de volgende orde omtrent de lengte van hun' snoet.

17) De kleine Poedel, dezen kan men ligt uit de gelijkheid met den grooten poedel kennen, uitgenomen dat zijn snoet zo breed niet is, en het hair op den kop, de ooren en aan het einde van zijn' staart is zijdeachtig.

18) Het Bologneesche hondjen is nog kleiner en onderscheidt zich inzonderheid daar door, dat hij ongemeene lange haren heeft. Fig. 28.

19) Van dezen is het Leeuwenhondjen daar door onderscheiden, dat het op zijn lijf en de helft van den staart korte hairen heeft, en daarentegen op zijn hals, op de schouderbladen, op de vier pooten, en op het buitenste gedeelte van den staart even zo lang als het Bologneesche hondjen. Fig. 27.

KAREL. Dan zijn die twee soorten weinig elkander onderscheiden.

EERMAN. In zo verre dat de hairen van het Leeuwenhondjen lang zijn en naar de maanen van een' leeuw gelijken.

20) De Mopsen stammen van de Bullenbijters af, enkel dat de laatste zwakker kop, een' smaller en geen stompen snoet hebben. Fig. 18.

GUSTAAF. Maar van kleur gelijken zij toch veel naar de bullenbijters; onze mops ten minsten gelijkt net naar een slagtershond.

EERMAN. 21) Dat de Engelsche doggen ook tot bastaartsoorten behooren, heb ik u bereids verhaald, hun snoet is iets langer dan die van den bullenbijter, en zij zijn verschillende van kleur. Pl. I. Fig 7.

Uit de bastaartsoorten zijn weder andere voortgekomen, bij voorbeeld:

22) Raquets, welke de kleine Deensche honden gelijken, behalven dat hun snoet dik, kort en stomp is, zo als de mopsen.

23) De Artoische hond, welke, zo als ik bereids gezegd heb, van mopsen en raquets geteeld worden, deze hebben een' zeer korten en platten snoet; en

24) De Alikantsche hond of de hond van Cayenne; deze hebben, als de mopsen, een' korten snoet.

25) De hond van Burgos, deze komen in *Spaniën*, van de Spaansche patrijshonden en de dashonden voort, en hebben van de eerste de lange hairen en van de laatste de korte pooten.

26) De Calabrische hond, deze is zeer groot wijl hij van een' grooten Deenschen en een grooten Spaanschen patrijshond afkomstig is.

Dit is nu het voornaamste dat wij van de natuurlijke historie der honden optemerken hadden. Ik heb mij hier met voordacht zo lang bij opgehouden, wijl men in hunne lichaamsgestalte, zo wel als in hunne physionomie, zo veel verschillendheid aantreft, dat het moeilijk valt, dit diersoort nauwkeurig te beschrijven.

GUSTAAF. o Als wij ze maar eerst getekend en na de natuur gekleurd hebben, kan het ons, dunkt mij, niet zwaar vallen om het kleinste verschil optemerken.

EERMAN. Ik zoude ook wel gaarne zien, dat gij u eenige dagen na elkander met dit werk bezig hield, wijl ik voorneemens ben u bij de aan-

staande keer met een nieuw huisdier, en wel de laatste klasse van BUFFONS systema bekend te maaken.

Allen waren zeer nieuwsgierig den naam van dit huisdier te hooren; doch hun leermeester verwees hen tot geduld, en recommandeerde hun bijzonder al hun vlijt te oefenen in het tekenen der Buffonsche houden.

Zesde morgen.

Meer dan agt dagen waren 'er bereids verlopen en EERMAN had nog geene zijner scholieren in het bestemde morgenuur bij zich gezien; hij vermijdde echter zorgvuldig om in de andere leerstunden naar de oorzaak hier van te vraagen, tot eindelijk SOPHIE het geheim verriéd en hem verhaalde dat zij, tot nu toe, aan het hondentekenen geweest waren en dezelve aanstaanden woensdag hoopten klaar te hebben.

Zij hielden ook trouw woord, want woensdag morgen, zeer vroeg, kwamen zij in gezelschap van een aantal honden, zo groote als kleine, van allerlei soort en kleur bij EERMAN in de leerkamer, en ontsingen, ingevolge de hun betoonde vlijt, den welverdienden lof; zij hadden zich werkelijk veel moeite gegeven, om de juiste omtrekken, ten

aanzien der groote dieren waar te neemen en de characteristieke kenteekenen waren zeer net aangeduid.

Dus kunnen wij dan nu heden, zeide EERMAN, tot het laatste soort der huisdieren, naar de volgorde van BUFFON overgaan, bij deze zullen wij ons evenwel zo wijdloopig niet ophouden.

LOTJE. Ik ben zeer nieuwsgierig wat dit voor een dier zal zijn.

EERMAN. Valt u dit dan zo zwaar te raaden; wel gij kent het dier zeer goed, hetwelk de meeste menschen slegts uit nood in huis neemen, om andere schadelijke dieren uit te rooijen.

GUSTAAF. Nu weet ik het al, een kat, niet waar?

SOPHIE. Maar neemen de menschen die maar uit nood in huis? Ik meende voor plaisier ook; wel, het zijn wel aartige dieren, bijzonder als ze jong zijn.

EERMAN. Dat is waar; maar de katten bezitten toch door den bank een' valschen aart, welke zich meer uit, naar maate dat zij grooter worden; van natuur zijn deze dieren roofgierig, en weeten hunne bedriegerijen zeer slim te bedekken, en wel degelijk het geschiktste oogenblik aftewachten, wanneer zij hunne dieverijen uit willen voeren.

LOTJE. Het komt ook toch al veel van de op-

voeding, geloof ik; want men kan de katten het snoepen toch wel door slagen afleeren.

GUSTAAF. Ik weet wel, dat men het zo ver kan brengen, dat de katten zelfs naast de vogels zitten, zonder eenige pooging te doen om ze te beledigen.

SOPHIE. Ja, en ik weet toch wel, dat ik mij dat van onze kat verkeerd ingebeeld heb; want toen eens mijn puttertjen uit de kooi gevloogen was, sprong onze kat heel gaauw toe en verworgde het arme beestjen.

EERMAN. Het is eene zekere waarheid, dat de katten de kunst van veinzen zeer goed verstaan, en rooven en snoepen zo dikwerf zij maar gelegenheid daartoe ontdekken. Over het algemeen onderscheidt zich de kat oneindig van den getrouwen hond, welks genegenheid zich enkel tot den persoon van zijn' meester uitstrekt, daar de kat enkel voor zich zelve leeft en alleenlijk den menschelijken omgang zoekt, om 'er een misbruik van te maaken; door den bank schijnen de katten, onder alle huisdieren, den wildsten aart te hebben, en dit ziet men daar uit, om dat zij de vrijheid zoeken en zich niet gaarne laten opsluiten, en inzonderheid wijl de katten hun jongen pleegen op te eeten.

GUSTAAF. Zou dat waar zijn?

EERMAN. Zeer zeker, en daarom pleeg eene kat ook heure jongen te verbergen, wijl zij de ondeugendheid van den kater zeer wel kende.

LOTJE. Foei, die leelijke katten! ik mag ze ook in 't geheel niet lijden, maar de jonge katten zijn toch nog al aartig.

EERMAN. Wjl zij vrolijk en speels zijn; ja, maar op hun krabben ben ik toch niet zeer gesteld, want hoe aartig ook hun kuuren zijn, gaan ze toch met valsheid gepaard, en eindigen niet zelden in eene totaale boosheid, en daar zij deze wapenen tegen kleine diertjens met voordeel gebruiken kunnen, loeren zij altoos op vogels, muizen en ratten, en worden dus uit hun zelve, zonder onderwijs volmaakter jaagers dan de honden, welke gemeenlijk eerst geleerd moeten worden; de katten zijn ook niet leerzaam en hebben in 't geheel geen' fijnen reuk.

SOPHIE. Heden! dat is zonderbaar, en ik dagt juist het tegendeel; ik meende dat de katten konden ruiken als 'er muizen of rotten in de kamer waren.

EERMAN. Zo schijnt het ook; maar dat zij somwijlen loeren als zij in een kamer komen, en spoedig daar op een muis of rot atrapeeren, komt, geloof ik, meer van een fijn gehoor, dan van een'

fijnen reuk; want zij weeten het minste geritsel van een muis of rot te onderscheiden.

LOTJE. En leerzaam zijn zij ook niet?

EERMAN. In 't geheel niet; zij kunnen nimmer, zo als de honden, onderweezen worden; zij vervolgen ook hun prooi niet, wanneer zij ze niet meer zien, maar zij wachten dien op, overvallen dien, spelen 'er langen tijd mede, en dooden ze dan, zonder eenige noodzaaklijkheid; ook schoon zij hoegenaamd geen' honger hebben.

De natuurlijke oorzaak waarom zij andere dieren zo oppakken en vangen, komt van het voordeel, 't welk hun de bijzondere geschapenheid hunner oogen geeft; bij den mensch, zo als bij andere dieren, heeft de oogappel het vermogen om zich tot op eene zekere bepaaling te samen te voegen en te verwijden, hij verwijdt zich wanneer het aan licht ontbreekt, en wordt, bij sterker licht, daarentegen gesloten; deze verenging en verwijding is in het oog der katten zo zichtbaar, dat de opening der oogen in het donker wijd en rond, op den klaren dag, lang en smal als een streep is; dus zien deze dieren beter bij nacht dan bij dag.

SOPHIE. Maar daar 'er nu zo veel nadeeligs van de katten gezegd is, weet dan nu niemand iets goeds van hun te bedenken.

GUSTAAF. Waarom niet, bij voorbeeld, dat zij muizen en rotten vangen.

LOTJE. Ja, wagt, ik weet ook nog wat goeds van de katten, dat zij in zindelijkheid de honden ver overtreffen, want zij wasschen en likken zich geduurig.

EERMAN. Dat doen zij zeeker ook, en geeven hier mede een bijzonder bewijs hunner zindelijkheid, dat zij hunne vuiligheid altoos tragten te verbergen; het zij met zand of met aarde enz. Gij weet zeeker wel dat de haren der katten electriek zijn?

KAREL. o Ja, ik heb het dikwijls geprobeerd, en de kat in 't donker over zijn lijf gestreeken, en dan gaf hij min of meer vonken van zich af.

EERMAN. De katten kunnen maar langzaam kauwen, wijl hun tanden te kort zijn en te slegt staan; zij kunnen de spijs slechts aan bijten, maar niet vergruizen, daarom zoeken zij altoos naar het zagtste vleesch, en houden ook veel van visch; de wilde katten zijn veel grooter en sterker dan de huiskatten, en hebben zwarte lippen, stijver ooren en een' dikken staart. Buiten dit hebben zij veel gelijkheid met elkanderen, en het wezentlijke onderscheid bestaat meer in de inwendige deelen,

want de huiskatten hebben veel langer darmen, dan de wilde katten.

Bij ons worden de katten zo niet geacht als de honden, alshoorn zij tam zijn; doch dit is, mijns bedunkens, zeer natuurlijk, want de vleierij der katten kan den menschen toch zo aangenaam niet zijn als de getrouwheid der honden. Intusschen zijn 'er toch veele natiën welken de katten hoog eeren, bij voorbeeld de Mahomedanen, zo als LA PORTE ons verhaalt, deze hunne liefde, zegt hij, gaat zo ver, dat wanneer een huisvader zijn huis in de vlam zag, hij in plaats van vrouw en kinderen, het eerste zijn kat zoude redden.

Men verhaalt ook dat MAHOMET op zekeren dag, zittende te studeeren, zijn kat inmiddels op den mouw van zijn' mantel was gaan liggen slaapen, MAHOMET schielijk uit moeteude, sneed den mouw van zijn' mantel af, ten einde de poes niet in zijn' slaap te stooren.

SOPHIE. Zou dat waar zijn?

EERMAN. Ik sta 'er juist geen borg voor, maar onwaarschijnlijk is het ook niet, wanneer men naargaat dat 'er, zelfs in ons land, menschen zijn, welken hunne liefde tot de katten tot dwaasheid toe drijven; hiervan vindt men in KRUNITZ *Encyclopedie* het volgende, onder het artikel van de katten; een

Neurenburger Advocaat maakte bij testament aan zijne keukenmeid, een aanzienlijk traktement, vrije wooning, licht en brand, met dat beding, om zijn nagelaaten zes katten, zo lang zij leefden, op te passen, en gaf wel uitdrukkelijk dezen last, hun drie maal daags van eten en drinken te voorzien.

LOTJE. Dat is toch wat te overdreeven; ik houd wel veel van katten, maar in mijn testament komen ze toch niet.

EERMAN. De Romeinen beminnen de katten boven maate; zij werden te *Romen* op de volgende wijze gevoed: daar zijn sommige lieden, welken het vleesch van paarden of andere beesten van den vilder opkopen, en dan aan een' stok op hun' schouder, langs de huizen draagen; deze lieden hebben een' zekeren toon, wanneer zij roepen, welken de katten zeer naauwkeurig kennen, naauwlijks laat zich nu zulk een man hooren, of de katten komen uit alle huizen te samen, en gaan in de deur zitten, alwaar hun weldoener hun alsdan van alle kanten een stuk vleesch toewerpt.

SOPHIE. Trakteert die man dan al die katten uit enkele liefhebberij?

EERMAN. Wel neen lieve kind! die zijn kat zodanig laat voeden, betaalt maandelijks een kleinigheid daar voor.

KAREL. Ik bedenk daar, dat ik in 't kort eene reisbeschrijving geleezen heb, dat op sommige plaatsen de katten gegeten worden, en net zo goed smaaken als de konijnen.

EERMAN. o Ja! het vleesch der katten wordt van veel lieden in *Frankryk*, *Spaniën* en *Ierland* even zo goed als konijnen- of hazenvleesch gegeten; de Chineesen eeten het zeer gaarne, en op de *Goudkust* behooren de katten onder de lekkere beetjens, doch zij moeten alsdan, naar het verhaal van dien schrijver, eenige dagen in de lucht gehangen worden, op dat zij murw worden en hunn' sterken smaak verliezen.

GUSTAAF. Ik weet nog iets, waar toe de katten bij ons heel noodig zijn en gebruikt worden, naamentlijk het vel tot moffen en voering in de mantels, en ik heb dikwijls gehoord, dat 'er veel bedrog mede gepleegd wordt, en zulks voor sabel verkogt wordt.

EERMAN. Dat is wel waar, en bijzonder worden de vellen van de Cyperse katten en de wilde katten, zeer geächt; men brengt ze bij menigte uit andere landen, inzonderheid uit *Moscau*, *Spaniën* en *Holland*, welke zeer gewild zijn.

BUFFON noemt de katten uit hoofde van hunne aangeboorene wildheid, maar halve huisdieren;

daarom noemt hij ze ook onder het laatste soort, om dat, na zijn zeggen, de katten de grensscheiding tusschen de huisdieren en de wilde uitmaaken.

Bij de beschrijving van het overige gedeelte des lichaams zullen wij ons niet zo lang ophouden, en ons maar enkel bij de Europeesche hoofdsoorten bepalen, waarvan men 'er zes heeft, als: 1) de wilde kat; 2) de huiskat met zwarte lippen en voetsoolen; 3) de huiskat met roode lippen; 4) de zogenaamde Spaansche huiskat; 5) de Karthuizers kat; en 6) de kat dien wij uit *Angora* gekreegen hebben.

GUSTAAF. Zijn 'er dan nog zo veel soorten? dat dacht ik niet.

EERMAN. Daar zijn 'er nog wel meer; maar BUFFON geeft deze alleen als hoofdsoorten op.

Betreffende de wilde katten, geloof ik, dat het wezentlijk onderscheid tusschen deze en de tamme katten, zich meestal in de inwendige deelen onthoudt, en hoofdzakelijk in de lengte van de darmen bestaat, welken bij de wilde katten wel een derde korter dan bij de huiskatten zijn. Fig. 29.

KAREL. Dat is wonderlijk; maar zoude dit onderscheid in de gedarmten der katten van het verschil der spijs voortkomen.

EERMAN. Deze aanmerking is juist zo kwaad

niet; het konde zeer gemakkelijk van daar komen, dat de huiskatten meer en beter voedsel krijgen dan de wilde, wijl het in de velden moeilijk valt zo veel voedsel te vinden als hun behoefte vordert. Het ordinaire en het Siamsche zwijn, welke beide, even als de katten, tot de huisdieren behooren, zijn, ten aanzien van de lengte hunner darmen, volmaakt zo als het wilde zwijn gevormd; dus is het niet waarschijnlijk dat bij de huiskatten het voedsel of de overvloed der spijszake de eenige oorzaak hunner lange darmen zijn zoude; men dient dit veel meer aan de onderscheidenheid van den aart toe te schrijven, welke zich in de innerlijke deelen der huiskatten zichtbaarder dan in de uiterlijke deelen van hun ligchaam vertoont.

GUSTAAF. Maar de wilde kat verschilt toch uiterlijk ook van de tamme?

EERMAN. Daar in, zo als ik u bereids gezegd heb, dat de wilde katten altijd zwarte lippen, stijler ooren en een dikker staart hebben; in Europa is maar een soort van wilde katten, en, zo als men in de beschrijvingen der reizigers leest, wordt dit soort ook overal gevonden, en eer nog het vaste land der nieuwe waereld ontdekt werd, zijn daar zelfs reeds wilde katten geweest.

GUSTAAF. Van waar weet men dit? Men heeft

toch voor dezen geen naricht van die landen gehad.

EERMAN. Gij kent den waereldontdekker COLUMBUS immers wel; nu deze kreeg zulk eene wilde kat van een' jaager, welke hem in de bosschen gevangen had; zij was van eene gewoone grootte, grauwbruin van hair, en had een' langen sterken staart. In *Peru* heeft men ook zulke katten gezien; alshoon men daar nog aan geen huiskatten dacht, als mede ook in verscheidene oorden van *Afrika*; zo als in *Guinee*, op de *Goudkust*, en te *Madagascar*. Aan de *Kaap de Goede Hoop* zijn, naar de berigten der Reisbeschrijvers, de wilde katten, wel is waar, grooter dan de tamme, maar buitendien zijn zij niet zeer onderscheiden; ook vindt men aldaar eenige blauwe wilde katten, en andere met schoone hoogroode streepen, welken van den hals tot aan den rug, tot op den staart afloopen. In *Persiën*, verhaalt men, dat 'er een soort van katten is, welke niet grooter, noch anders van gedaante zijn dan onze katten, maar zich enkel door de kleur van hun hair onderscheiden; want dit is zonder vermenging van andere kleuren door den bank grauw; op den kop iets of wat donkerer, doch op de borst en aan den buik wat ligter; hun hair is ongemeen zacht en week als zijde, en zo lang, dat het zich op eenige plaatsen, zo als aan

den hals, in elkander wart; hun staart is met ongemeen lange haren bedekt; hun kleur komt zeer nabij de Karthuisers kat, doch voor het overige gelijken zij naar de Angorische katten, en men vermoedt, dat hun schoonheid enkel van het klimaat voortkomt.

GUSTAAF. Dus heeft men ook Angorische katten, even als Angorische konijntjens?

EERMAN. Ik zal verder in 't vervolg daar van spreken; thands moet ik nog iets van de wilde katten aanhaalen; men merkt aan hun, dat zij, wel is waar, stijver hair hebben, doch dit verliezen zij spoedig, zo dra men hen onder de huisdieren opneemt; kop, hals, schouders, lenden, het grootste deel van den staart, en de buitenste zijde der voeten, zijn van eenerlei kleur, welke meer of min uit geel, zwart, of asgrauw gemengd is; agter de ooren bevinden zich somwijlen twee vaale vlekken, en van den draai van den kop tot naar onderen, strekken zich meerendeels vier zwarte slangvormige streepen; de buitensten dezer streepen gaat aan beide zijden agter het oor naar beneden, en verspreidt zich over de gantsche lengte van den hals; het bovenste van den staart heeft een zwarte kleur, voor het overige is de staart met ringen omgeeven, aan de voeten hebben zij even zulke

ringen, en op het onderlijf een groot wit teken; de jonge wilde katten hebben minder van de vaale dan van de witte kleur, doch in elken ouderdom zijn de lippen en de voetsoolen zwart.

GUSTAAF. En hun eigenlijk verblijf is in de wildernissen?

EERMAN. Dat juist niet; want daar zouden zij welligt hun honger niet kunnen voeden, maar in dikke bosschen en struiken houden zij zich bij voorkeur op, ook bij de zee, de dijken en rivieren, waar veel schelpen zijn, om de nesten der eenden, duikelaars en diergelijken te berooven, en op de visch te loeren, welke zij even zo gaarne eeten als de huiskatten; ook de jonge haazen in het woud, en in het algemeen, doen zij het jonge wild veel schade.

LOTJE. Dan was dat vast nog een wilde kat, die wij voor eenigen tijd, digt bij de boomen zagen; KAREL dacht dat hij op een haas loerde.

KAREL. Wel neen! dat was een tamme kat, die gaan altemets ook wel in 't veld om op vogeltjens te loeren.

EERMAN. Ja maar, het gebeurt wel dat de tamme katten somwijlen in het land loopen om spijze te zoeken; want dat smaakt hun beter dan de huismuizen, en dan worden zij wild.

SOPHIE. Kunnen de tamme katten ook wild worden?

EERMAN. Zo niet van gedaante als die met de lange staarten, welke ik u beschreeven heb; maar zij neemen een' wilden aart aan, wijl zij aan een wilde levensmanier gewoon geraaken, en dit gebeurt wel dat zij tot zo iets overgaan, wanneer zij dikwerf geen voedsel genoeg in de huizen bekomen kunnen; alsdan gaan zij hun voedsel buiten zoeken.

LOTJE. Nu, dan ben ik wel verzeekerd, dat onze kat niet wild zal worden, want SOPHIE geeft hem eeten in overvloed.

SOPHIE. Dat behoort ook zo, zuster; maar onze kat heeft toch, buiten dien, zeer veel gelijkheid met een wilde kat; hij is immers net zo graauw en met zwarte streepen?

EERMAN. Zulke katten noemt men Cyperse katten, en houdt ze voor de beste; de wilde katten zijn niet alleen slim en listig, maar zij verweeren zich ook tegen den grootsten en sterksten hond. Men jaagt op hen, schiet hen egter niet; om hun vel te verschoonen vangt men ze in ijzeren vallen, even zo als men de marters vangt.

Een speelsoort der wilde katten is die in Amerika, welke een vlekkegige huid als een tijger heeft,

en daarom een tijgerkat genoemd wordt; zij is van eene zelfde levensmanier als de wilde katten; echter hebben zij langer snoet, ronder ooren en langer staart; zij hebben een vaale grondkleur en zijn met streepen en zwarte vlekken getekend, een ander hoofdsoort der katten, is 2) de huiskat met zwarte lippen en voetzoolen, welke zeer veel over eenkomst met de wilde heeft, uitgenomen dat hun hair en staart somtijds niet zo lang is. Fig. 30.

3) De Huiskat met roode lippen en roode voetzoolen is enkel daarin onderscheiden, zij hebben of een witte, of zwarte, of ook wel eene uit wit, geel, bruin, zwart en vaal gemengde kleur, door den bank zijn de tamme katten zo menigvuldig met streepen en vlekken getekend, dat men niet ligt twee katten van eenerlei kleurmengsel aantreft.

4) De Spaansche huiskat heeft een roodachtige levendige frissche kleur, en dit is het eenigste kenteken 't welk deze katten van anderen onderscheidt; BUFFON beweert dat zij deze niet geheel enkel hebben, ten minsten bij het vrouwlijk geslacht ziet men witte en zwarte vlekken, in een ruime maat door de roodachtige verspreid; van de katers zegt men echter, dat geen van hun drie kleuren te gelijk heeft, maar dat zij enkel wit of zwart met rood gemengd zijn.

Het 5de soort is de Karthuizers of aschgrauwe huiskat; sommigen noemen hen ook blaauwe katten. Fig. 31.

GUSTAAF. Wel! dat is dunkt mij geheel mis; want ik, voor mij, zie 'er ten minsten geen blaauwe kleur aan.

LOTJE. Kent hij die katten dan, GUSTAAF?

EERMAN. En waarom zou GUSTAAF die katten niet kennen? zij zijn immers zo vreemd niet! Van verre schijnen deze katten een glanzend grauwbruin te toonen, en na maate dat men ze van ter zijde ziet, ontdekt men het bruine of het graauwe meer of minder. Rondom de oogen, den mond, de borst en de onderste deelen van den voet, zijn zij meer graauw dan bruin; de ooren, ten minsten aan de randen, onbehaard en zwartachtig; zo als de lippen en de voetsoolen.

Tot de laatste hoofdsoort behooren 6) de *Angorische huiskatten*, die niet grooter dan de *huiskatten*, maar grooter dan de *wilde* schijnen te zijn. Fig. 32.

KAREL. Schijnen? dat is aartig! zijn zij het dan niet werkelijk?

EERMAN. BUFFON heeft zich waarschijnlijk van het woord schijnen bediend, wijl deze katten met langer haren dan de overigen bekleed zijn; want

aan den hals en aan den buik zijn zij dikwijls over de vier duim lang; de meeste dezer katten zijn wit eenigen vaal en bruin gestreept.

GUSTAAF. Ook ten aanzien der gestalte van de andere katten onderscheiden?

EERMAN. Ja wel! want zij hebben grooter en digter bij elkander staande oogen, een' uitsteekenden neus, korter snoet, kleinen bek, en eene juist niet bijzonder in het oog vallende kin.

Deze bijzondere gezichtstrekken ondergaan, volgens BUFFONS opmerking, eene bijzondere verandering, wanneer de kat tot een zwaar lijden gebragt wordt, in dezen toestand spert zich de bek open, de oogen geraaken in vuur, de ooren trekken naar de zijden en zinken nederwaards; zij laat heur tanden zien, stroopt heur hairen naar vooren en toont een vreeslijke woede, welke zich door snelle en hevige beweegingen, en een beklaglijk en schrikkelijk geschreeuw nog meer uit.

SOPHIE. Foei! dat's een lelijke kat!

LOTJE. Dat kan ik nu juist niet zeggen, mij dunkt hij moet 'er wel schoon uitzien.

EERMAN. Dat zou ik ook zeggen, en hier bij komt dan nog zijn baard.

GUSTAAF. Mij dunkt, alle katten hebben aan elke zijde van hun snoet, lange stijve hairen, net

als varkensharen, welken men den baard noemt.

EERMAN. Maar bij de Angorische katten toonen zich deze haren veel sterker, en zijn in zodanigen smaak tesamen gegroeid, dat men ze in 't gemeen een' knevelbaard noemt.

Dit zijn nu de kattensoorten, welken BUFFON ons beschreeven heeft.

KAREL. Niet lang geleden, vond ik in eene natuurlijke historie ook van Konstantinopolitaansche katten vermeld.

EERMAN. Goed dat gij mij hier aan herinnert; want deze dieren worden, wel is waar, katten genoemd, ook heeten eenige natuuronderzoekers dezulke Gennet- Genist- of Genetkatten; maar BUFFON telt hen, en met recht, niet onder het kattengeslacht; wijl zij buiten hun geringden staart en de gewoonte om de muizen naar te loopen, niets met deze dieren gemeen hebben.

Ook de zogenoemde vliegende katten hebben overeenkomst met de andere katten, en worden derhalven van sommige onder dit soort gerekend; doch weder anderen hebben hun als een soort van vledermuizen te boek gesteld; en nog weder andere noemen hen de vliegende *Maki*; in 't kort dit zijn dieren van een geheel ander geslacht, zo als die gene die men *Meerkatten* noemt, eigenlijk ook

geen katten zijn, maar een soort van gestaarte aapen.

Wij kunnen also heden met de katten een besluit van de huisdieren maaken, en morgen de Buffonsche Natuurgeschiedenis vervolgen.

GUSTAAF. Moeten wij alle de zes soorten der katten afteekenen.

EERMAN. Dat is niet noodig, het is voldoende genoeg, wanneer wij de afbeelding der tamme, wilde, Karthuizer en Angorische katten hebben; want het onderscheid bij de andere soorten is geheel onbeduidend.

Zevende morgen.

LOTJE. Nu verheug ik mij regt met de Buffonsche natuurgeschiedenis.

GUSTAAF. En de reden, als ik niet te vrij vraag?

LOTJE. Wijn nu de wilde dieren komen, en daar weet ik nog niets van; de meesten der huisdieren waren bij mij bekend.

EERMAN. Zo kan ik des te meer op uw aandacht rekenen.

Ik zal ook de inleiding, welke BUFFON bij zijn Natuurlijke Historie over de wilde dieren geschreeven heeft, kortelijk aanhaalen; wijn zij veele en niet ongewigtige opmerkingen bevat.

Bij de huisdieren, zegt hij, heeft men de natuur

slegts gedwongen gezien, hoe zij met keetenen bezwaard, of met vreemde sieraaden bedekt geweest is, maar bij de wilde dieren vertoont zich de bloote natuur in heur ongekunstelde schoonheid.

KAREL. Dat is wel waar! dat heeft mij bij de historie der huisdieren ook niet bevallen, dat men dikwerf niet weet wat aan de natuur of wat aan de kunst der menschen toe te schrijven is.

GUSTAAF. Ik begrijp niet hoe gij dat meent, broeder! want de kunst der menschen heeft toch aan de voltooiing der dieren niets toe kunnen brengen.

KAREL. Somwijlen toch wel; want de opvoeding en de verschillendheid van het voedsel, brengen zeer dikwijls eene verandering zelfs in de uiterlijke gestalte te weeg, door welke het dier zich merklijk onderscheidt van dat 't welke in het wilde leeft.

EERMAN. KAREL weet zijne uitdrukking, welke zeeker wat aanstootelijk was, zeer goed te verdedigen; wij zullen, zegt BUFFON, de natuur voordaan als beheerscheres de oppervlakte der aarde door zien reizen, waar zij heur eigendom onder de dieren uitdeelt, ieder zijn element, zijn onderhoud, zijn landstreek toedeelt, en goed en kwaad in evenwigt brengt; eenige kracht en moed met behoefte

en gulzigheid vergezelt, uitdeelt; bij andere zachtmoedigheid, vergenoeging, luchtigheid van lighaam, met vrees, onrust en bevreesdheid vergezelt, en alle vrijheid inplant, de zachtmoedigste onder hen, de onschuldigste, de rustigste, brengen hun leven in onze velden door, die gene welken wantrouwig en schuw zijn, verbergen zich in de bosschen en struiken, anderen maaken zich onderaardsche holen, vluchten in deze gaten of begeeven zich op den top van een' onbestijgbaaren berg; zo als alles de wet der natuur onderworpen is, en de dieren zo wel als de menschen, den invloed der aarde en des hemels ondervinden; zo schijnt het, als hadden de oirzaaken welken het menschelijk geslacht in onze oorden zachtmoediger gemaakt heeft, ook invloed op de dieren.

KAREL. Zoude de aanmerking, dat de wildheid der menschen van de hemelsstreek voortkwam, wezentlijk gegrond zijn?

EERMAN. Ofschoon de opvoeding niet weinig tot de vorming van het hart toebrenge, zo is toch ook het klimaat mede van zeer veel uitwerking.

GUSTAAF. Wanneer deze aanmerking regt is, kan BUFFON wel gelijk hebben, dat hij het klimaat ook op de dieren toepast.

EERMAN. BUFFON brengt, als een voorbeeld, den

wolf aan, welken in deze gemaatigde landstreek het grimmigste dier is, en toch op verre na niet zo vreesselijk en gruwzaam gevonden wordt als de tijger, het pantherdier en de leeuw, onder de heete zon, of de witte beer, de schaapswolf en de veelvraat in de koude landen.

KAREL. Ik weet toch niet of dat wel zo geground is, want in Amerika, bij voorbeeld, waar het toch niet zo heet is, als in Afrika, zijn ook zulke wilde dieren, als tijgers, leeuwen, panthers enz.; en, naar het oordeel van BUFFON, moesten, als dit waar ware, deze dieren, in geen klimaat dat gemaatigder was, gevonden worden.

EERMAN. Gij neemt de zaak wat al te naauw, mijn goede KAREL! zo ver kan men BUFFONS meening niet wel uitleggen, dat men juist in onderscheidene landen, welke onderscheidene klimaaten bezitten, ook door den bank onderscheidene dieren zou willen hebben; doch zo veel is zeker, dat de leeuw, de tijger en de panther in Amerika niet zo wild als in Afrika zijn; in het laatste waerelddeel zijn zij bloeddorstiger, moorddadiger, afschuwlijker en in het eerste laten zij zich even als andere dieren, handelen, en hieruit besluit BUFFON, dat, wijl de grimmigheid en gruwzaamheid hun natuur uitmaaken, zij ontaart zijn; of dat onder een ge-

maatigder luchtstreek hun natuur zachter geworden zij, en dat gene, wat zij buitenspeurigs hadden, zich gemaatigd heeft, en dus zij zulke veranderingen ondergaan hebben, die de landen, welken zij bewoonen, veiliger maaken. Nog tot een volkomener bewijs, dat zich in een gemaatigde landstreek alles maatigt, en in een overdreevene alles overdreeven is, strekt, dat ook de gestalte zich mede naar den invloed richt. De groote onzer viervoetige dieren is zeer ver van de oliphanten en den rhinoceros verwijderd; onze grootste vogelen zijn, in vergelijking met den struisvogel en de casuaris klein, en wat voor overeenkomst hebben onze visschen, hagedissen, slangen, tegen de walvisschen, cachelotten, narvals, welke in de Noordzee wonen, en tegen de crocodillen, groote hagedissen en slangen, welken de zuidelijke landen en gewassen onveilig maaken; betracht men nog ieder soort in verscheidene landstreeken, dan zal men een merklijk verschil in de grootte en gestalte vinden; allen neemen min of meer iets van de luchtstreek aan. BUFFON heeft dit onderwerp veel breedvoeriger afgehandeld, doch ik moet openhartig belijden, dat ik zijn meening niet altijd toe kan stemmen, en geloof ook dat het gene wat ik hier aangevoerd heb, toereikend is voor eene inleiding; en nu

kunnen wij tot de beschrijving der wilde dieren zelve overgaan.

Het eerste wilde dier naar de volgorde van BUFFON, is het hert, 't welke zich, door zijn schoon en luchtig aanzien, door zijne fraaije gestalte, zo wel als door zijne groote en sterkte, onder alle boschbewoners zo zeer uitmuntend voordoet. Ik ga het geen de heer BUFFON van de jagt verhaalt, voorbij, wijl het mij tot de beschrijving van dit dier niet noodzaaklijk voorkomt.

LOTJE. Het doet mij ook altoos maar leed, als ik hoor, hoe deze dieren bij het jaagen zo onnodig gemarteld worden.

KAREL. Onnodig, zegt gij, wel hoe kreegen wij een herten-wildbraad op tafel, als de herten niet gevangen wierden?

EERMAN. LOTJE heeft in alles geen ongelijk, want de hertenjagt wordt dikwils begonnen, niet om het wildbraad van dit dier te genieten, maar enkel en alleen om zich met de jagt te vermaaken, en dan gebeurt het niet zelden, dat het arme dier op eene onnutte wijze gekweld wordt; doch het is hier de plaats niet om te moraliseeren; ik zoude u anders eene beschrijving van de jagt moeten everen, en dit zou mij te veel van mijn voorgenomen taak verwijderen.

GUSTAAF. De grootste schoonheid van het hert, zijn zeekerlijk zijn hoornen; maar hoe komt het dat hij niet altijd met deze schoonheid gesierd is? want somtijds heeft het hert geen hoornen.

EERMAN. Dat zal ik u uitleggen; het verliezen en aangroeijen van deze hoornen is zeekerlijk merkwaardig; zij vallen in het voorjaar van zelven af, of het hert werpt dezelve daar door af, dat hij ze met min of meer geweld tegen een' tak strijkt; zelden vallen beiden de stangen ter zelve tijd af, en niet zelden verloopt tusschen het afvallen van de een tot het afvallen van de andere, eenige dagen.

De oude herten werpen ze eerst tegen het laatst van Februarij, of in het begin van Maart af; de jonge tienders werpen ze eerst tegen het midden of het eind van Maart af; de jonge tiender in 't begin, een tweejaarig hert tegen het midden en het einde van Meij; voor het overige werpen de herten de hoornen eerst af, wanneer de winter slap is, en laater, wanneer hij koud en guur is.

Zodra de herten afgeworpen hebben, zonderen zij zich van elkanderen af, en de jongen blijven alleen bij elkanderen, dan houden zij zich niet meer in de bosschen op, maar gaan in het veld en de kleine boschjens, waar het hout dun is, en wagten aldaar den zomer af tot hun hoornen weder

wasschen, alsdan gaan zij met hun kop gebukt, en weet gij wel waarom?

KAREL. Neen! mogelijk uit treurigheid, wijl zij hun sieraad verlooren hebben?

EERMAN. o Neen! maar om dat zij bang zijn om hun nieuwe hoornen aan de takken te kwetzen, want gij kunt wel nagaan dat het zeer gevoelig is, zo lang het zijn volle wasdom nog nier heeft.

De hoornen van het oudste hert zijn tegen het midden van Meij, nog maar op de helft gegroeid, en verkrijgen eerst in Julij hunne volle lengte en stevigheid; de hoornen van het jongste hert worden laater afgeworpen en groeijen ook laater aan; zo dra zij egter hun behoorlijke lengte en sterkte gekreegen hebben, strijken de herten ze aan de boomen, om 'er den bast, waar mede de hoornen bekleed zijn, van dezelve af te schuuren.

SOPHIE. Hoe veel jongen krijgt een hert wel? een of meer?

EERMAN. Zij draagen gemeenlijk maar een kalf, en zelden twee.

SOPHIE. Een kalf?

EERMAN. Dit klinkt u vreemd in de ooren, niet waar, de jonge herten noemt men *kalven*, even zo als men de moêrherten, *koeijen*, of ook wel reeën noemt; zes maanden lang heet het jong een kalf,

alsdan beginnen de knubbels op den kop zich te vertoonen, dan noemt men ze een jonge ree, tot dat deze knobbels in punten veranderen, en hun den naam van tweejaarig hert geeven; het kalf verlaat zijne moeder in den beginne niet; ofschoon het spoedig groot wordt, het volgt haar toch den geheelen zomer na, en deze toont een bovenmaatige moederlijke liefde voor het jong, en is ten uiterste bezorgd om het aan de vervolging der honden te onttrekken; men verhaalt zelf, dat zij zich zelven aan de honden aanbieden, ten einde hunne jongen te verschoonen. In den winter verzamelen zich de reeën, de jonge reeën, de tweejarige herten en de jonge herten in troepen, welken naar maate dat de winter strenger is, ook talrijker wordt; in het voorjaar verdeelen zij zich; deze dieren zoeken verborgene plaatsen om hun verblijf te houden, en de tweejarige herten en de jonge herten blijven alleen bij elkander. De herten zijn over 't algemeen zeer geneigd om met elkander te leven, en alleen vrees of hooge noodzaaklijkheid kan hen van elkanderen verstrooiën.

KAREL. Sommige herten hebben schoone groote hoornen, sommige weder kleineren; weet men ook van waar dat komt?

GUSTAAF. Ik denk, dat dit van den ouderdom

komt; hoe ouder een hert wordt, des te grooter worden zijn hoornen.

EERMAN. Dat is niet altoos het geval, en BUFFON zoekt zeer wijdloopig te bewijzen, dat de hoornen enkel van den overvloed van spijs voortgezet worden, en wel daaruit, wijl men bij herten van eenerlei ouderdom verschillende groote van hoornen gevonden heeft; want bij eenigen zijn zij zeer sterk, wel voorzien met einden, integendeel bij anderen zeer zwak en dun, en dat deze verschillenheid van de spijs voortkomt, bewijst men daar door, wijl zich de herten, welken zich in de oorden bevinden waar veel voer is, ook gemeenlijk schoone, hooge, ver uitgebreide hoornen met een breed, wel uitgestrekte kroon, sterke stangen vol paerlen, met veel sterke en lange einden hebben; anderen daarentegen, welken noch noodige rust, noch spijs hebben, zijn ook met slegte hoornen, een enge kroon en zwakke stangen voorzien.

KAREL. Als dat waarlijk zo is, kan men altoos uit de hoornen van het hert oordeelen, of hij goede spijs heeft en rustig zijn verblijf bewoont.

EERMAN. BUFFON zegt onder anderen, dat de herten-hoornen zich zetten, en even zo wassen als het hout van een' boom; zijn wezen is mogelijk niet zo knotachtig als houtachtig, om dat het een

plant is, welke op den kop van een dier staat, en dus aan beider natuur deel neemt.

GUSTAAF. Mij dunkt, de Heer BUFFON heeft ook somwijlen regt wonderlijke invallen; want om de hoornen van een hert met een' plant te vergelijken, kan ik toch zo regt niet overeenbrengen.

EERMAN. Wij zullen spoedig hooren, hoe de zaak voorgesteld wordt; bij de dieren zegt hij, groeijen de knobbels aan beide einden te gelijk, maar bij de planten groeit het hout slegts aan een der einden; dit zo merklijk onderscheid tusschen den wasdom der planten en de knobbels der dieren, vindt men bij de hoornen van het hert, bij het hout dat op zijn' kop wast, niet; veel meer is niets den wasdom van het hout zo gelijk als de hertshoornen; deze verlegt zich maar aan één zijner grenzen, de andere dient hem tot een stutpunt; het is in het begin zwart als een plant, en verhardt daarna als hout; de bast welke zich met hem uitspreidt en groeit, is de schors, en deze valt, wanneer hij zijn' vollen wasdom verkrijgt, zo lang als hij groeit, blijft de bovenste grens nog week en deelt zich in verscheide takken; de steng is de boom, de einden zijn de takken, kortom alles is de ontwikkeling en de wasdom van een' boom met de hertshoornen gelijk.

KAREL. Nu dat is toch aartig, 't is net of de Heer BUFFON ons dit in ernst verklaard hadde.

EERMAN. Dat verstaat zich, hij noemt de hertshoornen slegts een toevallig deel 't welk, om zo te spreken, zijn lighaam vreemd is; eene zaak die men enkel daarom als een deel van het dier aanziet, om dat het aan het dier wast, doch eigenlijk behooren deze hoornen tot het rijk der planten, wijl zij het kenteken der planten hebben, waarvan zij hun oirsprong ontleenen, en aan het hout der boomen in de wijze van groeijen, zich te ontwikkelen, te verharden, te scheiden en zich af te zonderen, gelijk zijn; want na dat de hoorn zijn' vollen wasdom heeft en geen voedsel meer tot zich neemt, valt ze van zelven af, als een vrucht welks steel zich door den tijd van de takken afzondert.

GUSTAAF. Wagt maar, de ossenhoorns en de bokkenhoorns zullen dan op 't laatst ook nog wel planten en eindelijk hout worden!

EERMAN. Neen, neen! mijn lieve GUSTAAF! de hoornen van de andere dieren zijn van een geheel ander wezen als die der herten, en hunne ontwikkeling, hun weefsel, hun wasdom en hunne vorm, zo wel de innerlijke als uiterlijke, heeft in 't geheel hoegenaamd geen overeenkomst met het hout; de ossenhoornen, bij voorbeeld, zijn inwendig hol,

daar de hertshoornen dicht zijn; ook vallen deze hoornen niet af en groeijen zo lang het dier leeft, zo dat men zijn' ouderdom uit de knobbels of jaarlijksche ringen om de hoornen beoordeelen kan.

De hoornen van een hert neemen jaarlijks toe in sterkte en grootte, van hun tweede tot hun agtste jaar, en zo blijven zij zo lang het hert in een' bloeienden ouderdom is, maar wanneer zij zeer oud worden, neemen hun hoornen af. Zelden hebben de herten meer dan tweeëntwintig einden of takken aan de hoornen, ook wanneer hun hoornen op zijn grootst zijn; doch dit getal is in 't geheel niet bestendig, want dikwijls heeft een hert het eene jaar een zeker getal van einden, en het andere jaar weder meer of minder, naar dat hij meer of minder voedsel of rust gehad heeft, en even zo als de grootte der hoornen op de verschillendheid der voeding berust, steunt ook even de gesteldheid derzelven op de gesteldheid der spijsze, want in vochtige vruchtbaare plaatsen is die even als het hout der bosschen zacht en tamelijk ligt, maar in drooge en vruchtbaare landen, kort, hard en zwaar.

KAREL. Als het voedsel zo veel invloed op de gesteldheid der hoornen heeft, moet het zulks op de vorming van het hert zelve, zo veel te meer hebben.

EERMAN. Dat is ook zo; het gaat even zo met de grootte en lichaamsgesteldheid van het hert, het onderscheidt zich naar de plaatsen welken zij bewoonen; de herten in de dalen waar overvloedig koorn wast, hebben een veel grooter lijf en hooger loopers dan de herten in drooge, dorre en steenachtige gebergten, deze hun ligchaam is laag, kort en nedergebukt, zij loopen ook zo snel niet als de eerste, doch zij houden het langer uit; zij hebben langer hair op den kop, hun hoornen zijn lang en zwartachtig; daar de hoornen van het hert 't welke in de vlakke leeft, hoog en van een heldere roode kleur zijn, even als het hout en de schorsen der boomen, welken in goede aarde wassen.

De kleine ingedrongen herten, houden zich nooit in hooge bosschen op, maar altoos in laage dikke bosschen, alwaar zij de honden beter ontspringen kunnen.

LOTJE. Wat de kleur der herten betreft, die....

SOPHIE. Ja, die ken ik, zij is rood.

EERMAN. Wel neen, de echte kleur van het hert is vaal; maar 'er zijn ook roode, bruine, en zelfs witte; de kleur der hoorns is als het hair, en schijnt inzonderheid op den ouderdom en den aart van het dier aan te komen, en zich ook over 't algemeen naar den invloed van de lucht te rich-

ten; de jonge herten hebben witachtige en minder gekleurde hoornen dan de oude; die, wier kleur donker en dun vaal is, hebben dikwils flauwe en slegt gekleurde hoornen; maar de hoornen van die, welken een levendig vaal toonen, zijn ordentelijk rood, en de bruine, inzonderheid die, welke zwart hair aan den hals hebben, hebben ook zwarte hoornen.

Het hert schijnt een goed gezicht, een voortreffelijk gehoor en een' scherpen reuk te bezitten, wanneer hij hooren wil, heft hij den kop in de hoogte, zet zijn' ooren op, en hoort als dan zeer ver; wanneer hij zich uit een dik bosch of half ontblootte plaats begeeven wil, blijft hij eerst staan om naar alle kanten rond te zien, en zoekt tegen den wind in te loopen, ten einde te kunnen ruiken of 'er ook iemand op hen af komt.

LOTJE. Dat bevalt mij, want het bewijst zijn verstand.

EERMAN. Hij is ook verstandig, doch eigenlijk meer listig; want als men fluit, blijft hij stil staan, ziet de menschen stijf aan, en als hij merkt dat men noch geweer, noch honden bij zich heeft, gaat hij zeer gerust zijn' weg; over 't algemeen vreest hij de honden meer dan de menschen, en wordt niet eer wantrouwig voor dat men hem 'er oorzaak toe geeft.

Het hert eet langzaam, en als hij gegeten heeft, zoekt hij gewoonlijk eene rustplaats op, om regt op zijn gemak, te herkauwen.

GUSTAAF. Dus is dat ook een herkauwend dier.

EERMAN. Zeer zeker, doch dat gaat bij hem zo goed niet als bij het rundvee, bij wien het van de vorming van het lighaam komt, want de hals van het hert is langer en geboogen, gevolgljik moet hij meer moeite doen, om de spijsz weder naar boven te brengen, en dit doet hij, door middel van een soort van slokken; welke bij het herkauwen altoos voortduurt.

GUSTAAF. Met de gesteldheid en de verschillendheid der hertshoornen zijn wij nu reeds bekend, maar ik ben nieuwsgierig naar derzelve nut; zouden zij den beesten enkel tot sieraad dienen?

EERMAN. De hertshoornen zijn tot veel dingen nut; voor eerst voor de zwaardveegers en messenmakers, tot heften, greepen enz.; ten tweeden heeft men in de Apotheek niet alleen de gepulveriseerde hertshoornen, maar ook den *spiritus*, welken 'er van gestookt wordt

KAREL. De huid van een hert is ook nuttig, niet waar, zo als voor handschoenen, broeken, pantalons enz.

GUSTAAF. Een stukjen wildbraad van het hert is ook niet te verachten!

KAREL. Ja maar ik vind het toch wat hard, ik hou meer van een reeboutjen.

LOTJE. 't Is jammer, dat de herten zo vervolgd en 'er zo veel van doodgeschooten worden, als ik een groote wildbaan had, liet ik alle herten leven; want mij dunkt het moet een regt schoon gezicht wezen, als 'er zo veel groote en kleine herten in de bosschen en op de velden rondwandelen.

EERMAN. Ja, maar de arme boeren zouden uw genoeg duur betalen moeten, want de koornvelden zouden geheel verwoest en de boomen hun groei benomen worden, wijl deze dieren de knoppen en het jonge loof afbijten; ik wed mijn goede LOTJE, wanneer gij naast uw wildbaan ook koorn- of roggelanden had, dat gij uw jaagers wel gaauw order zoudt geeven om al de herten dood te schieten; maar ik zie wel, gij zijt met deze dieren zeer ingenomen, ik zal 'er u morgen nog meer van verhaalen.

Agtste morgen.

EERMAN. Ik beloofde u gisteren om u nog meer van de herten te verhaalen, maar ik vrees dat wij ons te lang bij één diersoort op zullen houden, en dan zoude onze voorlezing over de Buffon-

sche historie al te wijdloopig worden, het geen ik niet gaarne zag.

GUSTAAF. Dus niets meer van de herten; ik dacht evenwel dat wij 'er nog van leeren moesten.

KAREL. Gij hoort immers wel, GUSTAAF, dat de Heer EERMAN alleen van deze zaak af wil gaan, om dat hij ons nog veel van andere dieren wil verhaalen, en dat het hem dan te lang op zou houden.

EERMAN. Zo als gij de zaak neemen wilt, want het dier, waar van wij nu spreken zullen, voert ook den naam van hert, heeft ook met de herten welken wij gisteren leerden kennen, veel gelijkheid; echter toont zich in veel dingen een afwijkende verschillendheid.

GUSTAAF. Ik geloof dat ik het geraaden heb welk dier gij meent, is het niet een rhee?

KAREL. De Heer EERMAN zegt immers dat het beest ook hert heet.

EERMAN. Ik wil u niet lang laten disputeeren, ik meen het *Damhert*, dit gelijkt, wel is waar, veel naar het wezentlijk hert, maar het gaat met hem om, integendeel ontvluchten zij elkander; van daar komt het dat men de Damherten zelden in de bosschen aantreft, maar dezelve meest in de wildbaanen of diergaarden vindt.

KAREL. Dan zijn 'er niet veel damherten?

EERMAN. Weinig, en het schijnt als of zij de gemaatigde luchtstreeken beminnen, want in koude landen vindt men ze in 't geheel niet. Alle damherten, want 'er zijn verscheide soorten, hebben een dunner, platter en meer in de breedte zich uitstrekkend gehoornte; welk ook met meer takken voorzien is, dan dat van de andere herten; het is ook meer naar binnen gekromd, en eindigt met een' tweeden langen kroon; zij werpen hunne hoornen of gewei, even zo als de andere herten, af, en hebben den zelfden tijd tot het wederkrijgen ook noodig. BUFFON verhaalt ons, dat de damherten zeer geneigd zijn te samen te wonen, gaarne troepsgewijze gaan en bestendig bij elkander blijven; doch het geen zonderling is, hij verzeekert dat zij, wanneer 'er een groot aantal in de diergaarde is, zich aan twee hoopen verdeelen, welken zeer afgezonderd van elkander voortleven, en ook spoedig vijanden worden; wijl zij beiden ééne plaats in de diergaarde beslaan willen, een ieder van deze beiden heeft zijn' aanvoerer, welke voorgaat en de oudste en sterkste is.

SOPHIE. Dat zijn raare dieren, ik dacht dat de damherten heel ligt tam wierden.

EERMAN. Dat worden zij ook, doch buitendien

zijn zij zeer strijdlievend; want zij vallen elkander moedig aan, ondersteunen en helpen elkander, en deze kamp wordt dagelijks herhaald, zo lang tot de sterkeren de zwakkeren overwonnen en verjaagd hebben.

In alle natuurlijke eigenschappen gelijken zij het hert, behalven in den levenstijd; want het damhert wordt slegts 20 jaar, daar het andere hert een ouderdom van 30 jaaren bereikt.

Een ander zeer bekend dier, dat veel gelijkheid met het hert heeft, maar toch zeer veel met hem verschilt, is de rhee; deze zoekt juist geene groote bosschen, maar vergenoegt zich in het laage hout; hij is zeeker, ten aanzien van zijn wasdom, niet zo schoon als het hert, maar hij is vrolijker, levendiger en opgewekter.

GUSTAAF. Dat komt ook om dat hij veel kleiner is, niet waar?

EERMAN. Dit geloof ik 'er ook van, want zijn leden zijn leeniger, en al zijn bewegingen veel vlugger.

KAREL. Ik heb altijd gedacht dat de rheeën jonge herten waren, en niet dat zij een eigen geslacht uitmaakten.

EERMAN. Dan hebt gij zeer gedwaald, KAREL, want ofschoon zij voor het oog naar de herten

gelijken, zo hebben toch de rheeën, ten aanzien van hunnen aart en hunne gewoonten, in 't geheel geen overeenkomst met de herten; de herten, bij voorbeeld, gaan troepsgewijze, en de rheeën blijven bij hunne familie.

GUSTAAF. Het staat mij toch voor, wel eens verscheide rheeën bij elkander gezien te hebben.

EERMAN. Juist, dat zijn zeeker vader, moeder en de jongen geweest; want met vreemden, die niet tot hunne familie behooren, gaan zij niet.

KAREL. Zij werpen hun hoornen net zo af als de herten, niet waar?

EERMAN. Met dit onderscheid, dat het hert die slegts in het voorjaar afwerpt en in den zomer weder opzet, daar de rhee integendeel ze in het laatste van den herfst afwerpt en na den winter weder opzet; wanneer de rhee zijn kolven of uitbottende hoornen opgezet heeft, zo gaat hij met een' fieren tred, zo als het hert, of hij strijkt zijn hoornen, ten einde de bast waarmede ze bekleed zijn, van dezelve af te stroopen, tegen de boomen, 't welk gemeenlijk in de maand Maart geschiedt, eer de boomen beginnen uit te loopen, en als de rhee andermaal opzet, draagt hij twee of drie takken op ieder zijde; ten derdenmaal heeft hij drie of vier, ten vierdenmaale vier of vijf, en men vindt 'er zelden met meer.

LOTJE. Worden de rheeën ook zo oud als de herten?

EERMAN. o Neen! dezen leven niet langer dan tot twaalf of vijftien jaaren.

Nu komen wij tot een diersoort dat zo talrijk als nuttig is, en zich in alle plaatsen der wereld ophoudt, namentlijk de haas.

Deze dieren vermeerderen zich bovenmaate, en dit komt om dat zij niet langer dan drie dagen lang, draagen, en gemeenlijk drie of vier jongen ter wereld brengen.

KAREL. Dit maakt een groot onderscheid tusschen de herten en de rheeën; de eerste draagen agt, en de laatste vijf en een halve maand, niet waar?

EERMAN. Juist, de kleine haazen hebben zodra zij gebooren worden, de oogen open, en de moeder voedt hen maar twintig dagen, alsdan verwijderen zij zich en zoeken zelven hun voêr; zij verwijderen zich niet ver van elkanderen, en ook niet ver van de plaats waar zij gebooren zijn, echter leven zij zeer eenzaam en maaken zich elk een leger apart, op een' afstand van zestig schreeden; treft men dus ergens een jonge haas aan, dan kan men verzeekerd zijn, dat men verder op meer zal vinden. Zij vreeten liever bij nacht dan bij dag, en hunne spijs is wortelen, kruiden, bladen

en vruchten, en in den winter eeten zij den schorsch van de boomen af.

GUSTAAF. o Ja! dat weet ik, want in den voorleden winter hadden de haazen eens in onzen tuin al de vruchtboomen afgeschild.

KAREL. Dat zullen zij dan in de bosschen ook wel doen.

EERMAN. Dat verstaat zich, doch de elzen en linden raaken zij niet aan, vermoedelijk smaakt hun die schorsch niet.

KAREL. Maar dat doen zij 's nagts slegts; want over dag heb ik nog nooit een haas in onzen tuin gezien.

GUSTAAF. Dat zal van daar komen, om dat 'er over dag te veel geraas is, en de haas is toch een vreesachtig dier.

EERMAN. Ja, maar de haazen slaapen ook bij dag in hun legersteê, en leeven, om zo te zeggen, slegts bij den nagt, dan loopen zij heen en weder, speelen met elkander en zoeken gewoonlijk hun voêr; eenige schrijvers willen beweerden, dat de haazen ook herkauwen, maar BUFFON spreekt dit tegen, en wel op dien grond, dat deze dieren slegts ééne maag hebben. Zonderling is het, dat deze dieren met opene oogen slaapen; men zegt ook over 't algemeen dat zij slegte oogen hebben; doch wat

hun aan 't gezicht ontbreekt, vergoedt hun het gehoor rijklijk.

KAREL. Dat kan men wel spoedig bemerken, als men ze ziet loopen; want op het geringste geritsel kunnen zij ontzachelijke groote sprongen maaken.

EERMAN. Zij springen ook meer dan zij loopen, wijl hun voorste pooten korter dan hunne agterste zijn.

GUSTAAF. Zij loopen, of liever springen zo snel, dat men ze in 't geheel niet hooren kan.

EERMAN. Dat komt niet van de snelheid van springen, maar om dat zij onder hun pooten hairen hebben, en dit maakt dat zij zonder eenig geruisch te maaken, loopen kunnen.

SOPHIE. Worden de haazen ook oud?

EERMAN. Ach neen! zij leeven slegts zeven, of op zijn langst, agt jaaren, en dit is bij alle dieren, welken spoedig groot worden, het geval, dat hun levenstijd naar maate van de ontwikkeling van hun lighaam is.

LOTJE. Een haas is toch een klein dier, althands als hij jong is, ik heb ze zo menigmaal opgevoed, en 'er dikwijls pret mede gehad.

KAREL. Ja men kan ze zeekerlijk wel heel ligt tam maaken, doch zo regt niet als andere huisdie-

ren, want de minste gelegenheid die zij ontdekken, zoeken zij hunne vrijheid.

EERMAN. Zeer natuurlijk, wijl het een wild dier is.

GUSTAAF. Wild? ik dacht dat hij heel zachtmoedig was?

EERMAN. Dat is hij ook, ten minsten de haas brengt zijn leven in eenzaamheid en stilzwijgenheid door, wijl hij geen geluid van zich geeft, ten zij dat men hem groote smert aandoe; maar bovendien wordt hij toch onder het geslacht der wilde dieren gerekend. Vreesachtig is hij ten hoogsten, maar de sluwheid van zijn vervolgers te ontwijken, moet men hem al de eer van toekennen; hij maakt zich een legersteê, kiest, in den winter, de zuidelijke gedeelten van het land, en in den zomer begeeft hij zich tegen het noorden; hij is zo slim, dat hij zich onder de aardkluiten verbergt als men hem vervolgt, en waarom doet hij dit?

GUSTAAF. Om dat men hem zeeker niet merken zal, en over hem heen zien.

EERMAN. Neen! om dat de kleur van den grond met de zijne overeenkomt.

SOPHIE Nu het is toch regt slim, dat had ik niet van de haazen gedacht.

EERMAN. Zij rigten hun loop ook nooit tegen den wind, maar naar de tegenovergestelde

zijde; ook verwijderen zij zich niet gaarne ver van het oord waar zij gebooren zijn, wanneer zij gejaagd worden, en komen altijd in hun leger terug; bijaldien zich dus een haas verwijdert als hij opgedreeven wordt, is dit een teken dat hij vreemd op die plaats, en slegts als in 't voorbijgaan aldaar gekomen is.

BUFFON spreekt ook van eene soort van haazen, welken hij moeras- of broekhaazen noemt, die het water zoeken, en zich in de dijken, moerassen, broeken en andere moerassige plaatsen laten jaagen; deze broekhaazen zouden een' zeer slegten smaak hebben, zo als ook het geval bij alle haazen is, welken de laage vlakten bewoonen, daar integendeel die haazen de voorkeur verdienen, welken zich op bergachtige plaatsen onthouden.

KAREL. Dit onderscheid zal zeekerlijk enkel van het verschil van voedsel voortkomen, welk deze dieren genieten.

EERMAN. Zeer zeeker; doch de gesteldheid van den aardbodem heeft mede veel invloed op deze dieren; want zo vindt men, bij voorbeeld, dat de berghaazen veel grooter en dikker zijn dan de veldhaazen; dezen zijn altoos rood, en veel bruiner aan het lijf en hebben meer wit onder den hals.

LOTJE Heeft men ook geen witte haazen? het

staat mij ten minsten voor dat ik diergelijk pelswerk gezien heb.

EERMAN. Daar zijn slegts weinig haazen die geheel wit blijven; in de hooge gebergten en in de noordelijke landen worden zij des winters wit, en neemen in den zomer hun oude kleur weder aan; in *Lapland* zijn de haazen tien maanden in het jaar wit, maar in de twee heetste maanden des zomers neemen zij hun vaale kleur weder aan.

Ik weet zeer wel dat gij haazen gezien hebt, maar wijl ik zeer twijfel, dat gij ze wel zo naauwkeurig gezien hebt als het voor een' natuuronderzoeker noodig is, zo wil ik nog tot slot dezer beschrijving over dit dier, met korte woorden, het volgende hier bij voegen. De haas heeft een' langen smallen en voor van den snoet tot aan het begin der ooren geboogen kop; de snoet is groot en de neusgaten hebben het aanzien van een' tweeden bek, welke bijna vier lijnen over de opening van de lippen staat, wijl zich aan het middenschot der neusgaten eene verdieping opdoet, welke het begin van hun opening schijnt te zijn, en hun beiden in een spleet vereenigt, die even zo lang is als de bek.

KAREL. Bij deze gelegenheid komt mij in de gedachten, dat 'er somtijds kinderen gebooren worden met een gespleeten bovenlip, en dat noemt

men dan een haazenmond, heeft dat dan overeenkomst met de lippen der haazen?

EERMAN. Voorzeeker is dat de oorzaak dezer benaaming, want de bovenlip der haazen is geheel door eene breede kerf doorgespleeten tot aan het middenschot der neusgaten toe; als men nu zulk een fout in de lippen van een mensch gewaar wordt, noemt men het een' haazenmond.

Dit in 't voorbijgaan en nu weder tot onzen BUFFON, de oogen zijn groot en eirond, en staan in het midden van het bovenste gedeelte van de zijdelingsche vlakke van den kop, aan ieder zijde van den bek hebben zij een', uit borstels bestaande, knevelbaard, waar van het langste hair over de vier duim lang is; de ooren staan voorwaards, zij schijnen van onderen op den kop digt aan elkanderen te staan, maar hun punten zijn verder afgescheiden, voornaamlijk bij de wijfjenshaas, welke bij de jaagers ook aan dit teken gekend wordt; het lijf van de haas is langachtig en overal even dik; de staart buigt zich naar de hoogte, als of hij kort is; de voorpooten zijn kort en dun, het gedeelte van den agtervoet, dat met het menschenbeen overeenkomt, is na evenredigheid niet grooter dan de voorkegel, maar de agtervoet, de middenvoet en de voet wortel toonen door hun groote, zo als de lenden, de sterkte aan,

welke de haas in het loopen heeft, en de lengte der agtervoeten, duidt de ligtheid in 't voorschieten aan; hij heeft vier toonen aan den agtervoet en vijf aan den voorvoet, ieder toon heeft een' nagel aan de punt, van een middenmaatige sterkte, welke in de huid verborgen is.

De haazen hebben zes snijdtanden, vier in de bovenste kaak en twee in de onderste, en tweeëntwintig baktanden, twaalf boven, zes op ieder zijde en tien onder, vijf op ieder zijde, welke te samen agtentwintig tanden uitmaaken, de bovenste snijdtanden staan agter elkander, twee daarvan zijn naar vooren, welke lang zijn en veel naar de wapens van de onderste kaak van een wild zwijn gelijken; de haazen bijten de schorsschen van de boomen met de onderste snijdtanden af, welken naar maate van de grootte van het dier zeer sterk zijn.

Dit zal nu toereikend genoeg zijn om de beschrijving der haazen mede te eindigen; dus zullen wij tot een ander soort overgaan, 't welk u nog beter bekend is, en dat veel overeenkomst met de haas heeft.

GUSTAAF. o Dat is heel gemaklijk om te raaden, dat zal een konijntjen zijn?

EERMAN. Juist geraaden, want haazen en konijnen zijn zo wel uitwendig als inwendig elkander

zeer gelijk, doch maaken egter twee geheel onderscheidene soorten uit.

GUSTAAF. Mij gevalt inzonderheid in de konijntjens dat zij zo vermenigvuldigen, en dat men 'er zo veel jongen van krijgt.

EERMAN. Daar hebt gij geen ongelijk in, want de vruchtbaarheid van de konijnen is nog grooter dan die van de haazen; ook vermenigvuldigen zij om die reden sterker, wijl zij meer hulpmiddelen hebben om hun jongen te beschermen, dan de haazen; want de gaten, welken zij in de aarde graaven, beschutten hen voor de roofdieren.

LOTJE. Daar aan ziet men toch dat de konijntjens veel slimmer zijn dan de haazen; dezen maaken hun leger op de oppervlakte der aarde, maar zij zoeken eene schuilplaats onder de aarde.

EERMAN. Huiskonijntjens zijn van allerlei kleur, doch de meeste wit, bruin of graauw, zwarten vindt men heel zelden; eenige dagen voor dat de konijntjens jongen, graven zij zich een nieuw gat, doch niet in een regte lijn, maar even als een ruit aan welks einde zij eene uitholling maaken; onder hun buik plukken zij zich eenige hairen uit, waar van zij een soort van een bed maaken, om hun jongen op te leggen; in de twee eerste dagen verlaten zij dezelve niet, zij gaan niet van hun af

voor dat de noodzaaklijkheid hen dringt, en als dan komen zij spoedig weder; zij eeten in dien tijd veel en gaauw, en voeden hun jongen zes weeken, tot zo lang kent de vader ze niet, hij komt niet in het gat dat de moeder gemaakt heeft, dikwijls stopt zij het gat wanneer zij uitgaat, digt met aarde, welke zij met heur pis aanvocht; maar zodra zij aan den rand van het gat komen en kruiden beginnen te eeten, welken hen de moeder brengt, begint de vader hen te kennen, neemt ze tusschen zijn pooten, strijkt hen het haar glad, likt hen de oogen, en zij hebben allen even veel aandeel aan zijne zorg.

SOPHIE. Worden de konijntjens oud?

EERMAN. Niet ouder dan agt of negen jaaren. Zij komen uit de warme landen voort, van waar men ze in gemaatigder landen overgebracht heeft; in de koude landen, zo als in *Zweden* en de overige noordelijke gedeelten, kan men ze niet anders dan in de huizen opvoeden; want zo men ze in de open lucht laat, sterven zij.

GUSTAAF. Het is toch bovenmaate, zo veel gelijkheid als 'er tusschen de haazen en de konijntjens is; want de bruine kan men bijna niet van de haazen onderscheiden.

EERMAN. Niet alleen in de kleur bestaat de ge-

lijkheid, maar ook in hun maaxsel; want het konijntjen heeft, even als de haas, eene tot aan de neusgaten gespleeten bovenlip, lange ooren, langer agter- dan voorpooten, en een korten staart, ook even als de haas, tweeërlei hair, het eene veel langer dan het andere, ook dikker, en het korte is zo zacht als of het nesthair ware.

KAREL. Ik wilde wel eens wilde konijntjens zien, die zijn zeekerlijk veel sterker en grooter dan de tamme.

EERMAN. Juist omgekeerd, de huiskonijnen zijn veel grooter, en BUFFON gelooft, dat het onderscheid van grootte van daar komt, dat de eene meerder rust en zachter voedsel genieten dan de andere; de stand van het huislijk leven is ook zeeker de oorzaak van hun kleur, want de wilde zijn gemeenlijk enkel graauw.

De appels van de oogen der konijnen zijn rond en in het donker zeer groot, bij het licht trekken zij zich te samen en worden eirond; de witte konijntjens hebben roode appels in de oogen, en de kring om dezelve heeft eene witte schaduw, met eene roodachtige schakeering; de randen der oogleden zijn lichtrood, en het wit van de oogen is met rood doorweeven; de konijntjens van een andere kleur hebben zwarte appels in de oogen, en de

kring is bruin met eene geele schaduw doormengd.

Het zogenaamde Rijke konijntjen heeft ten deele wit en ten deele meer of min donker leikleur of bruin en zwart hair; de korte en zagte haren zijn muisvaal of enkel leikleur; de lange en digte haren hebben tweeërlei kleur, de eene is zwart of donker leikleur en de andere wit, zo dat dit mengsel van witte en blauwe of zwartgroenen op verscheidene gedeelten van het lighaam niet een is; de kop en de ooren zijn geheel zwart; de vier beenen zijn van een donkerer bruine kleur, met eenige witte haren; doch het onderste deel van de voeten en de haren beneden aan de agtervoeten van vaale kleur, zo als bij alle konijntjens.

KAREL. Dat is toch wonderlijk, ik dacht dat ik al de konijntjens kende, en het Rijke konijntjen is mij geheel onbekend, maar de Angorische konijntjens die ken ik heel goed.

EERMAN. Waarin zijn die dan van de andere konijntjens onderscheiden? wie van u kan mij dit het beste uitleggen.

KAREL Door niets anders dan door de gesteldheid van hair, 't welk veel langer en kroesser is, en naar wol gelijk.

EERMAN. Maar ook veel weeker en zagter, daar-

om noemt men hun *zijden haazen*, weet gij wel hoe men deze wol van hun krijgt.

GUSTAAF. Door kammen; maar het is zeer moeilijk, want het moet alle acht dagen herhaald worden; wij hadden in 't voorjaar ook zo een konijntjen, en daar dacht ik veel voordeel van te hebben, om dat ik hoorde dat een pond van die wol zeven guldens en meer kostte.

EERMAN. Dat is ook zo, maar een of twee konijntjens zou toch weinig helpen; want men rekent dat een goed gemeste of gevoerde zijdenhaas jaarlijks twaalf lood wol geeft.

LOTJE. Kan men daar ook geen zijde van weeven?

GUSTAAF. Maar LOTJE, denkt gij dan dat men daar klederen van draagen kan; wel ja! het mogt wat? neen, men maakt fijne hoeden van de wol.

EERMAN. LOTJE heeft zo veel ongelijk niet; want de lange hairen kunnen gesponnen en tot alles verwerkt worden, maar dan moet men 'er een weinig boomwol of Spaansche schaapenwol onder mengen, en dan verkrijgt men schoone werken van een glanzende kleur, welken zo ligt zijn, dat een groote gemaakte rok niet meer dan anderhalf pond weegt.

SOPHIE. Dat is allerliefst; zulke konijntjens wilde ik wel hebben.

LOTJE. Ja maar gij hoort wel, dat 'er met wei-

nig niet veel uit te voeren is, wijl 'er te veel tot een pond wol vereischt wordt.

EERMAN. Van daar komt het ook, dat diergelijk werk zeer kostbaar is; want een el daar van, welk vijf vierendeel breed is, kost zes gulden.

KAREL. Dat is ijslijk duur, neen, dan zullen wij liever bij onze konijntjens blijven.

GUSTAAF. 't Is maar jammer dat die niets opbrengen.

KAREL. Mij dunkt voor een gebrad zijn zij toch ook nog al wat waardig, ik vind het lekkerer dan haazenvleesch.

SOPHIE. Zij hebben ons ten minsten zeer lekker gesmaakt, en het is wel vreemd dat het zo weinig in de mode is, en dat de menschen zich bijna schaamen om 'er van te eeten; heugt u nog wel, toen die Doctor laatst bij ons at, wat een gezicht dat hij opzette, toen hij hoorde dat de ragout, waar van hij met zoo veel graagte gegeten had, van konijntjens was?

EERMAN. Dat is vooroordeel, want in veel landen, zo als in *Engeland*, worden zij zeer veel gegeten; zij worden gemeenlijk op de volgende wijze gedood; men geeft ze een' slag in den nek, doch men zegt dat zij smaakelijker zijn, wanneer men hen de keel afsteekt en het bloed schoon uit

laat loopen; maar het vleesch is niet alleen het nuttige van het konijntjen; want de vellen zijn tot verscheidene bontwerken en voeringen te gebruiken, en van hun hairen worden niet alleen fijne hoeden, maar ook penseeltjens gemaakt, waar mede men uw getekende dieren kleurt, doch wij zullen onzen BUFFON weder bij de hand nemen, en zien wat hij ons van deze dieren zegt.

Wanneer de konijntjens zitten, zegt hij, schijnt hun buik op den grond te rusten, want hun snoet is van vooren met het onderste deel van de kaak digt op den grond; zij houden de ooren regt op, de voorste pooten zijn op eene wijze geboogen, dat de voorarm den arm beweegt, en de voet op de aarde steunt; de agterste voeten, welken veel langer dan de voorpooten zijn, blijven in drie bogten geboogen; wanneer het dier zich tot loopen klaarmaakt, stuurt hij zich op zijn pooten, terwijl hij den arm en voorarm ten deelen, en den schenkel en het been uitstrekt, in deze richting komen de voorbeenen slegts met de teenen op den grond, doch de agterbeenen komen met een tamelijke lengte op den grond, welke zich van de hakken tot aan de punten der toonen uitstrekt, en horizontaal liggen blijft.

Daar nu dit deel even zo lang als het agterste

deel in deze rigting hoog is, is het onmogelijk dat het dier met zulke lange pooten schreedden zou kunnen doen, zonder op de punten der toonen te gaan; met de agterste pooten loopt hij in 't geheel niet, maar springt daar mede; zij zetten zich dikwils op de agterhakken neder, alsdan gebruiken zij hun agterste pooten om hun ooren schielijk neder te drukken, hun knevels te wrijven en hun snoet te wassen, en somtijds lekken zij ook hunne pooten.

SOPHIE. Dat zijn wel lieve diertjens, ik kan mij niet begrijpen waarom men ze niet meer in huis opvoedt, in plaats van ze zo in 't wild te laten loopen; als men ze in den tuin hield, behoefde men ze immers niet te voëren; zij konden dan zich zelve bewaaren en zonder moeite voortteelen.

KAREL. Waarom vraagt gij? dat zal ik u wel aanstonds zeggen, gij weet immers wel, dat de konijntjens wanneer zij vrij loopen, veel schade doen, dat zij de aard en de planten omhaalen en alle kool en tuinvruchten afvreeten.

EERMAN. En daarom is het noodzaaklijk om inzonderheid heggen te maaken, hiertoe is het kleine drooge bosschige veldhout het geschiktst, dan, daar zij veel bespied worden door rotten en andere dieren, pleeg men gemeenlijk een' kleinen ron-

den berg aan te leggen, met planken omschut, zo dat zij 'er niet uit- of over kunnen springen.

GUSTAAF. Zoo een' berg hadden wij ook gemaakt; o het was zo aartig om te zien, hoe zij zich holen maakten, maar zij waren toch niet veilig voor de rotten, die sprongen over de muuren heen en aten ons menig jong konijntjen op.

EERMAN. Daarom is het beter om de heggen rondsom het water te maaken, en zo veel als een klein eilandjen te verbeelden.

KAREL. Dat zijn dan nu al de soorten van konijnen die 'er zijn?

EERMAN. Ten minsten de hoofdsoorten; want daar zijn 'er, buiten dien, nog meer; bij voorbeeld het kleine konijntjen met zijn' langen snoet, welken men in *Tartaryën* en *Siberiën* vindt, het welke zeeker veel kleiner is, maar ten opzichte van den kop zeer veel overeenkomst met de ordinaire konijntjens heeft; zijn lijf is naar gelang van den kop bovenmatig smal, doch naar onderen of naar den staart, zeer breed en bijna rond; het hair is week en lang, op den rug vaal, maar onder den buik wit; de staart is lang, maar naauwlijks zo dik als een pink, en met stijve hairen begroeid.

In *Tartaryën* zijn ook nog een soort van langstaartige konijnen, die wel grooter, maar van pos-

tuur, hairen en loop onze konijntjens zeer nabij komen; het ongestaarte konijntjen wordt voornaamelijk in *Braziliën* en veele andere oorden van *Amerika* gevonden; van hairen en grootte zijn zij de haazen gelijk, onder de keel aan den borst en aan den buik zijn zij witachtig, en sommigen hebben een' ring aan den hals van wit hair; zij hebben even als onze konijntjens, zwarte oogen, en een knevelbaart, doch geen' staart; zij onthouden zich, even als de haazen, in het veld en de bosschen, en het zonderlingst is, dat zij niet gelijk de konijntjens, eene wooning in de aarde graaven; en hier mede zullen wij de historie van de konijntjens besluiten.

KAREL. Dat's goed; dan hooren wij weêr iets van andere dieren.

EERMAN. Gij zult wel raaden kunnen van welke dieren wij morgen spreken zullen, niet waar?

GUSTAAF. Ja ik denk, daar de wilde nog niet ten einde zijn, dat wij waarschijnlijk leeuwen en beeren zullen krijgen.

EERMAN. Omtrent getroffen, maar nog niet volkomen; gij zult uw geduld tot morgen dienen te rekken, en dan zal ik uwe nieuwsgierigheid bevredigen.

Negende morgen.

EERMAN. Tot nu toe hebben wij van de nuttige dieren gehandeld, nu zullen wij tot de schadelijke overgaan, en dit getal is veel grooter, dezulken noemt men vleescheetende dieren, ten minsten BUFFON geeft hun dezen naam.

KAREL. Ziet gij wel broeder, gij hebt gisteren niet regt gehad.

GUSTAAF. Wel hoe kon ik dit weeten, ik dacht terwijl de wilde dieren nog niet geëindigd waren, moesten nu de leeuwen en beeren volgen.

EERMAN. Zijn dat dan ook geen vleescheetende dieren? in zo verre hebt gij gelijk, het is maar dat BUFFON een andere rangorde in acht neemt, zo als wij spoedig hooren zullen. Vleescheetende dieren noemt men dezulken, die enkel van dat gene leven, wat bereids of bijna zijn wasdom verkreegen heeft, als vleesch, eijeren, zaad, korrens en spruiten van allerlei aart, zijn hun gewoonlijk voedsel, en hier door alleen kan de overtollige vruchtbaarheid der Natuur beperkt worden. Beschouw slegts eene der geringste soorten der dieren, welken aan anderen wederom tot spijsz dienen, bij voorbeeld de haring, deze, na dat zij te vooren alle zeemons-

ters van het Noorden tot voedsel verstrekt heeft, loopt daarna onze visschers bij duizenden in den mond, en moeten gedurende een zeker seizoen, tot onderhoud van veele Europese volkeren, het hunne toebrengen.

KAREL. Daar heb ik dikwijls over gedacht, de haring moet toch ontzachlijk vermenigvuldigen.

EERMAN. En wanneer zij niet grootendeels weder door andere dieren verslonden werd, wat moest 'er dan uit zulk eene vermeerdering volgen?

GUSTAAF. o Ik zou denken, dat dit wel heel goed was, dat de haring niet verslonden werd, dan hadden wij 'er des te meer om te eeten.

KAREL. Wel mij dunkt dat wij waarlijk over het gebrek aan haring niet te klaagen hebben, daar is waarlijk nog al overvloed van.

EERMAN. Dat dunkt mij ook, en zo veele dieren hun voedsel niet van de kleine hadden, zouden wij de eersten minder hebben; kortom het is een leevendig bewijs, dat de eene noodwendig van den ander leven moet, en dat de geweldige dood dezer dieren eene onschuldige en te regt ingevoerde zaak is, daar de dieren tot geen andere bestemming gebooren, en ook buitendien te groot van getal zouden worden.

GUSTAAF. Maar het is toch raar dat men sommige dieren geheel koelbloedig dooden kan, en bij

andere zo veel medelijden heeft; bij voorbeeld: men schiet een haas dood, maar een lam kan men niet zonder gevoel zien slachten.

EERMAN. Dat is mogelijk inbeelding, mijn goede GUSTAAF, want alle dieren welken een herssengestel, vleesch en bloed hebben, zijn gevoelige wezens, en even als wij menschen, voor genoeg en smert vatbaar, en dit gaat bij de haazen eveneens als bij de lammeren, gevolglijk hebben alle dieren even veel aanspraak op ons medelijden; doch in zo verre kan uwe aanmerking regt zijn, wijl het medelijden zich bijzonder tot de dieren uitstrekt, welken om ons heen zijn, en waar mede wij omgaan, zo als het geval omtrent de huisdieren is.

Ook bij de dieren wier lighaamsgestel meerder met dat der menschen overeenkomt, ontstaat bij ons meer medelijden dan bij dieren wier natuur van de onze vervreemd is; daarom gevoelen wij meer als 'er een kalf geslacht wordt, dan wanneer wij in een' leevendigen oester bijten; maar laat ons weder op onze taak komen, op de vleescheetende dieren, en inzonderheid dit in het oog houden, dat die dieren welke ééne maag en kleine ingewanden hebben, gedwongen zijn zich met vleesch te voeden.

KAREL. Dan kan men dit besluit maaken, dat dieren welken met meer dan eene maag en wijde dar-

men voorzien zijn, gedwongen zijn gras te eeten, en de dieren met ééne maag en naauwe darmen, daarentegen vleesch.

EERMAN. Juist geraaden, echter met deze aanmerking daar bij, dat de dieren met veel maagen en wijde darmen, het substantieele van het vleesch en het voedsel van de andere dieren missen kunnen.

Het eerste vleescheetende dier 't welk BUFFON ons voorlegt, is de wolf, welke zo wel uiterlijk als innerlijk naar den hond gelijk.

LOTJE. Ik herinner mij gehoord te hebben, dat de wolf een wilde hond is.

EERMAN. Dat komt zeker van daar, om dat deze beide dieren zo veel overeenkomst met elkander hebben, doch buiten deze uiterlijke gelijkheid, is hun aart toch zeer onderscheiden, zo dat zij elkander maar in 't geheel niet veelen kunnen, en uit de natuur vijanden zijn. BUFFON verzeekert ons, dat een jonge hond, wanneer hij voor 't eerst een' wolf ziet, eene huivering door zijn geheele lighaam gevoelt, en zich beevende tusschen de beenen van zijn' heer verschuilt.

SOPHIE. Ja maar dat doen de jonge honden dikwijls als zij een' anderen of grooteren hond zien, en het behoeft juist geen wolf te zijn om een' jongen hond bevreesd te maaken, dat heb ik verscheidene

maalen gezien, toen mijn Figaro nog klein was.

EERMAN. Gij wilt dus zeggen, dat deze aanmerking van den Heer BUFFON niet zeer juist is; ik stem dit zelf met u toe, men kan juist niet uit dit bijgebragte voorbeeld besluiten, dat de natuur van den wolf en den hond zo zeer verschillen, want jonge honden zijn gemeenlijk vreesachtig.

GUSTAAF. Het is onbegrijpelijk dat de wolf zo sterk is, daar hij toch niet groot is.

EERMAN. Zijn kracht bestaat meest in de voorste deelen van zijn lighaam; dan zo wild als hij is, is het zeer zonderling dat hij zich dikwerf als een zeer zachtmoedig dier vertoont.

LOTJE. Dat komt mij ongelooflijk voor, ik had den wolf altoos als een zeer kloekmoedig dier beschouwd.

EERMAN. Met regt schrijft BUFFON de reden van de gedweeheid van den wolf daar aan toe, dat hij, wanneer hij in den hem gelegden valstrik geraakt, zo zeer verbaasd en ontzet is, dat men hem, zonder wederstand dooden kan of levendig vangen, zonder dat hij bezef heeft zich te verdedigen; men kan hem een halsband aandoen, aan ketenen sluiten, een' muilband omdoen en hem daar aan leiden waar men hem hebben wil, zonder dat hij zich verstout het geringste bewijs van gramschap te laten zien.

SOPHIE. Zo veel weet ik toch, dat ik niet gaarne met een' wolf om zou willen gaan.

EERMAN. Nu dat zou ook niet raadzaam zijn; want een wolf is toch in alle opzichten een grimmig dier, zijn uiterlijke zintuigen zijn zeer goed, zijn gezicht, gehoor, en inzonderheid zijn reuk, want hij snuffelt de levendige dieren op, als zij nog heel ver zijn, en daarom mankeert hij ook niet zich zodra hij uit het woud komt, naar den wind te keeren.

KAREL. De wolfsjagt moet heel ongemaklijk zijn, want als dit dier zo een fijne lucht heeft, zal hij zich wel wachten om digt bij de menschen te komen.

GUSTAAF. Dat geloof ik niet, want hij zoekt de menschen op en valt hen aan.

EERMAN. Dat is geheel iets anders; wanneer hij de menschen aanvalt, geschiedt zulks gewoonlijk uit honger, en bij de jagt wagt hij zich wel om den jager te na te komen; doch men richt het ook zo in, dat hij niet ligt ontsnappen kan, als men hem maar eenmaal op speur heeft, dan jaagt men hem met honden, of men spant netten, of men vangt hem in kuilen.

SOPHIE. Hebben alle wolven één kleur?

LOTJE. Dat verstaat zich, zij zijn grauw, want men pleeg immers wolfsgrauw als een kleur op te geeven.

EERMAN. Kleur en hair van deze dieren veranderen naar de verschillende luchtstreeken, en zijn dikwerf in een land onderscheiden; zo vindt men buiten de ordinaire wolven, eene soort met dikke en geelachtige hairen; in de Noordsche landen vindt men heele witte en heele zwarte.

KAREL. Men kan zeeker niets van den wolf gebruiken als de huid?

EERMAN. Nu dat is ook waarlijk genoeg; want die is warm en duurzaam. Een ander dier dat noch zo groot, noch zo wreed als de wolf, maar veel listiger is, en over 't algemeen veele dieren in sluwheid overtreft, is de vos.

LOTJE. De vos! dien heb ik veel liever als de bloeddorstige wolf, althands om dat hij 'er zo lief uitziet.

EERMAN. Bloeddorstig is de vos ook; want gij weet immers wel welk eene slachting hij onder het gevogelte kan aanrechten.

SOPHIE. o De vos heeft veel overeenkomst met den hond, niet waar?

GUSTAAF. Weet gij wel zuster, dat wij ook eens een jonge vos hadden, die al heel tam was, en somtijds net blafte als een hond.

SOPHIE. Ja maar op het laatst werd hij toch ook wild.

EERMAN. Dat is gemeenlijk het geval; want hoe

veel overeenkomst hij ook met den hond hebbe, is hij toch ten aanzien van den aart, even als de wolf, grootelijks van hem onderscheiden.

GUSTAAF. Van de vos kan men ook niets anders als de huid gebruiken, en de meesten zijn rood, niet waar?

EERMAN. Ja, maar dat zijn de vossen in onze plaatsen, maar in de noordelijke landen vindt men ze van alle kleuren, als zwarte, blaauwe, ijzerkleurige, zilvergraauwe en witte. Men vindt in alle waerelddeelen vossen, niet alleen in *Europa*, maar ook in de noordelijke en gemaatigde deelen van *Asia* en in *Amerika*; maar in *Afrika* zijn zij integendeel heel raar.

KAREL. Na dat ik aan onze jonge vos gemerkt heb, kunnen deze dieren veel koude uitstaan.

EERMAN. Dat komt om dat zij uit koude landen afkomstig zijn. De witte vossenhuiden zijn niet zeer in tel, om dat dit hair wel eens uit wil vallen, daarom zijn de blaauwe beter, en de zwarte zijn eigenlijk de allerbeste en ook de duurste.

Zie daar alles wat ik van de vossen te zeggen weet; want BUFFON heeft hunne geschiedenis maar kort doorloopen.

SOPHIE. Ik dacht 'er eigenlijk meer van te hooren, ten minsten hebben wij in verscheide natuur-

geschiedenissen menig eene vrolijke Anecdote geleezen, welke de sluwheid van dit dier aanging.

EERMAN. Dat is ook de oorzaak waarom ik u zo weinig van hem verhaald heb, wijl ik niet gaarne de vossenhistorien herhaalen wilde, waarvan zo menig boek vol is.

LOTJE. Maar hoe zal het nu met onze tekeningen gaan, wij moeten 'er nog verscheidene natekenen.

SOPHIE. Wij zullen indedaad regt vlijtig moeten werken; want sedert het hert hebben wij nog niets geleverd.

EERMAN. Dat is niets, dan kunt gijlieden de wilde dieren in 't vervolg natekenen; ik wilde u toch voor slaan onze natuurlijke historie een weinig op te schorten, ten einde onze lectuur bezadigder te kunnen herhaalen en vervatten.

Deze voorslag scheen niet zeer in den smaak van onze jongelieden te vallen, zij lieten het zich intusschen met dit beding echter welgevallen, dat wanneer zij over het een of ander, aangaande de tot hier toe verhandelde dieren, spreken en antwoorden konden, hun leermeester als dan ook aanstonds den BUFFON, waar in zij zo veel belang stelden, verder voort zou zetten.

*

